

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

MARGARITA ŠIMKOVIČ
CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA

TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS LYGINAMOJI ANALIZĖ: LIETUVA, RUSIJA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. Justas Sakavičius

Vilnius, 2011

TURINYS

IVADAS	4
1. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS INSTITUTO ATSIKADIMAS IR VIETA LIETUVOS IR RUSIJOS TEISĖS SISTEMOSE	8
1.1. Turto patikėjimo teisės instituto atsiradimas ir raida Rusijos teisės sistemoje.....	8
1.2. Turto patikėjimo teisės instituto atsiradimas ir raida Lietuvos teisės sistemoje.....	11
2. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS VIETA LIETUVOS IR RUSIJOS TEISĖS SISTEMOSE	14
2.1. Turto patikėjimo teisės prigimtis	14
2.1.1. <i>Daiktinių santykių bruožai</i>	15
2.1.2. <i>Turto patikėjimo teisė – prievolinė teisė?</i>	17
2.1.3. <i>Turto patikėjimo teisė – daiktinė teisė?</i>	20
2.2. Turto patikėjimo teisės instituto įtvirtinimo ypatumai LR CK ir RF CK	24
2.3. Turto patikėjimo teisės instituto taikymas viešosios nuosavybės santykiams	25
3. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS ATSIKADIMO PAGRINDAI	27
4. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIS	32
4.1. Turto patikėjimo sutarties šalys.....	32
4.1.1. <i>Patikėtojas ir patikėtinis</i>	32
4.1.2. <i>Ar turto patikėjimo sutartis yra fiduciarinė?</i>	35
4.1.3. <i>Ar turto patikėjimo sutartis yra sutartis trečiojo asmens naudai?</i>	36
4.2. Turto patikėjimo sutarties sudarymas	37
4.2.1. <i>Turto patikėjimo sutarties sudarymo momentas</i>	37
4.2.2. <i>Turto patikėjimo sutarties forma</i>	39
4.2.3. <i>Esminės turto patikėjimo sutarties sąlygos</i>	40
4.3. Turto patikėjimo sutarties objektas	43
4.3.1. <i>Turto patikėjimo objektų sąrašas ir jų požymiai</i>	43
4.3.2. <i>Įmonė, kaip turto patikėjimo sutarties objektas</i>	46
4.3.3. <i>Vertybiniai popieriai, kaip turto patikėjimo sutarties objektas</i>	47
4.3.4. <i>Valstybės, municipalinių darinių (savivaldybių) turtas, kaip turto patikėjimo sutarties objektas</i>	48
4.3.5. <i>Pinigai, kaip turto patikėjimo sutarties objektas</i>	48
4.3.6. <i>Išimtinės teisės, kaip turto patikėjimo sutarties objektas</i>	50
4.4. Turto patikėjimo sutarties dalykas, šalių teisės bei pareigos.....	52
4.4.1. <i>Veiksmai, atliekami vykdant turto patikėjimo sutartį</i>	52

4.4.2. Patikėjimo sutartimi perleidžiamų teisių apimtis	53
4.4.3. Patikėtinio teisės ir pareigos	53
4.4.4. Patikėtojo teisės ir pareigos	55
4.5. Turto patikėjimo sutarties šalių atsakomybė	56
4.6. Turto patikėjimo sutarties pabaigos pagrindai.....	58
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	62
SANTRAUKA.....	66
SUMMARY.....	67
PRIEDAI.....	68

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika

Paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais daugelis tiek išsivysčiusių, tiek besivystančių pasaulio valstybių išgyveno reikšmingas permainas, kurias įtakėjo naujai besiformuojančios politinės, socialinės, ekonominės ir technologinės sąlygos. Ypač didelę įtaką darė sparčiai vykdomos ekonominės reformos, kurios iš esmės keitė valstybės vaidmenį ekonomikoje, valstybinių institucijų funkcijas, nuosavybės formas, įmonių valdymo metodus, įstatymus ir net požiūrį į darbą bei tarpusavio santykius.

Vykstant šiems pokyčiams Lietuvos teisėkūra įtvirtino naują institutą – turto patikėjimo teisę. Pastaruoju metu šis teisės institutas, jo vieta civilinės teisės sistemoje, reglamentavimo ypatumai ir plėtojimo galimybės vis dažniau nagrinėjamos Lietuvos civilinės teisės doktrinoje. Tačiau mažai atkreipiama dėmesio į tai, jog Lietuvos turto patikėjimo teisė yra skolinys iš Rusijos – Rusijos Federacijos civilinio kodekso 1012–1026 str. normos, reglamentuojančios turto patikėjimo teisės sutartį, į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.953–6.968 str. buvo perkeltos beveik jų nepakeičiant. Primintina, kad Lietuva nuo 1940 m. buvo sudedamoji Sovietų Sąjungos dalis ir iki pat XX a. 10-ojo dešimtmečio jos ūkis buvo nuosekliai integruojamas į Sovietų Sąjungos ūkį, o visa ekonomika buvo integruota į Sovietų Sąjungos ekonominę erdvę. Todėl nenuostabu, jog daugelis turto patikėjimo santykius reglamentuojančių normų abiejų valstybių teisės sistemose taip pat sutampa. Esminiu skirtumu turėtų būti įvardinta tai, jog Rusijoje turto patikėjimo institutas plačiai naudojamas privatiems santykiams reguliuoti, o Lietuvos teisininkams praktikams patikėjimo teisė dažniausiai pažįstama tik viešosios nuosavybės įgyvendinimo kontekste. Todėl šiuo metu Lietuvos civilinės teisės doktrinoje nagrinėjant turto patikėjimo teisės institutą, kaip perspektyvų būtent privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo instrumentą, būtina išsamiai palyginti Rusijos ir Lietuvos teisinį turto patikėjimo santykių reglamentavimą. Siekiant pažinti, kaip turto patikėjimo teisės institutas yra suvokiamas valstybėje, kuri jį taiko pirmiausiai privatiems santykiams sureguliuoti, svarbu paanalizuoti Rusijos civilinės doktrinos nuostatas aiškinant šį institutą.

Temos ištyrimo lygis

Išsami Lietuvos ir Rusijos turto patikėjimo teisės instituto reglamentavimo lyginamoji analizė iki šiol nebuvo atlikta. Mokslinių tiriamųjų darbų ar publikacijų bei straipsnių šia tematika beveik nėra. Paminėtinas J. Sakavičiaus straipsnis tema „Turto patikėjimo teisė ir jos

ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje¹, kuriame autorius trumpai apžvelgia Rusijos patirtį taikant turto patikėjimo teisės institutą, palygina Lietuvos ir Rusijos turto patikėjimo santykių reglamentavimo ypatumus bei esminius skirtumus. Kituose šio ir kitų autorių moksliniuose darbuose nemažai yra kalbama apie turto patikėjimo teisę, jos reglamentavimo tobulinimo perspektyvas, tačiau nepakankamai dėmesio skiriama Rusijos patirčiai reglamentuojant turto patikėjimo santykius, nors kaip minėta, Lietuvos turto patikėjimo teisė yra skolinys iš Rusijos.

Šiame darbe naudotasi Lietuvos bei Rusijos teisės aktais, komentuota šių valstybių teisminė praktika. Remtasi autorių – J. Sakavičiaus, E. Baranausko, D. Ambrasienės, V. Mizaro, I. Nekrošiaus, V. Pakalniškio, E. Suchanovo, M. Braginskio, L. Michejevos, G. Šeršenevič, V. Vitrenskio, P. Turyšovo, L. Ščennikovos, T. Ilarionovos, L. Efimovo, V. Žarikovo, L. Gabaerovos, E. Pilechino, N. Funtikovos, V. Vitrenskio, V. Dozorcevo, E. Zernovos, E. Subkovos, N. Platonovos, A. Prohorovo, O. Stepanovos, D. Fedulovos, A. Šatalovo, V. Čubarovo ir daugelio kitų autorių darbais.

Darbo tikslas

Pagrindinis šio mokslinio darbo tikslas yra palyginti turto patikėjimo teisės reglamentavimą Lietuvos ir Rusijos teisėse sistemose ir tokiu būdu paskatinti šį institutą taikyti privatiems santykiams sureguliuoti bei atkreipti dėmesį į esančio teisinio reglamentavimo tobulinimo galimybes.

Darbo uždaviniai

1. Nustatyti pagrindinius turto patikėjimo teisės instituto raidos ypatumus Lietuvos ir Rusijos teisės sistemose.
2. Atskleisti turto patikėjimo teisės instituto vietą abiejų valstybių teisės sistemose, šios teisės pobūdį.
3. Išanalizuoti ir palyginti turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindus, reglamentuojamus Lietuvos ir Rusijos civiliniuose kodeksuose.
4. Paanalizuoti Lietuvos ir Rusijos turto patikėjimo teisės, kylančios sutarties pagrindu, reglamentavimo panašumus ir skirtumus bei esmines abiejų valstybių civilinės teisės doktrinos nuostatas dėl turto patikėjimo sutarties ypatumų.
5. Atsižvelgiant į Rusijos patirtį, pateikti rekomendacijas ir pasiūlymus dėl Lietuvos turto patikėjimo teisės reglamentavimo tobulino.

¹ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3).

Darbo struktūra

Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš keturių skyrių. Pirmame skyriuje siekiama apžvelgti turto patikėjimo teisinių santykių raidą Lietuvos ir Rusijos teisėse sistemose. Antroje dalyje bus bandoma atskleisti turto patikėjimo teisės pobūdį, jos vietą Lietuvos ir Rusijos teisės sistemose. Trečios dalies tikslas yra išanalizuoti ir palyginti abiejų valstybių civiliniuose kodeksuose nurodomus turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindus. Ketvirtojoje dalyje išsamiai palygintas Lietuvos ir Rusijos turto patikėjimo sutarties reglamentavimas bei pateiktos abiejų valstybių civilinės teisės doktrinos nuostatos dėl turto patikėjimo santykių. Darbo pabaigoje yra pateikiamos tyrimo išvados, rekomendacijos ir pasiūlymai, pridedamas naudotos literatūros sąrašas, turto patikėjimo teisės normų lygynamosios lentelės, įmonės patikėjimo sutarties pavyzdys.

Darbo objektas

Magistrinio darbo objektu būtų galima įvardinti turto patikėjimo teisės instituto raidą Lietuvoje ir Rusijoje, jo normas bei doktrinos nuostatas aiškinant šį institutą. Šiame darbe plačiau bus aptariama turto patikėjimo teisė, atsirandanti sutarties pagrindu, kadangi Rusijoje turto patikėjimo teisė priskiriama prievolių teisei, o šio magistrinio darbo tikslas, kaip minėta, yra palyginti Lietuvos ir Rusijos teisinį turto patikėjimo santykių reglamentavimą. Be to, Lietuvos turto patikėjimo teisė, atsirandanti kitais pagrindais, pakankamai išsamiai buvo išnagrinėta Ž. Valio magistriniame darbe tema „Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai“.¹ Tačiau šios teisės atsiradimo pagrindai, nors ir trumpai, tačiau bus analizuojami siekiant atskleisti Lietuvos ir Rusijos teisinio reglamentavimo skirtumus.

Atsižvelgiant į darbo turinio specifiką, jame plačiau bus nagrinėjami tie teisės aktai, kurie patikėjimo teise reglamentuoja privačios nuosavybės įgyvendinimo teisinius santykius. Tuo tarpu kiti teisės aktai, kurie teises ir pareigas nustato teisės subjektams įgyvendinant patikėjimo teisę viešosios nuosavybės atžvilgiu, bus aptariami tik ta apimtimi, kiek jie leis geriau atskleisti turto patikėjimo instituto esmę ir jo taikymo praktiką.

Darbe naudojami metodai

Pažymėtina, jog pats temos pavadinimas determinuoja lyginamojo metodo vyravimą darbe, todėl ketinama išsamiai palyginti Lietuvos ir Rusijos turto patikėjimo teisės instituto reglamentavimą. Be lyginamojo metodo taip pat bus naudojamas ir istorinis metodas, padėsiantis išvelgti turto patikėjimo teisės instituto atsiradimą ir vystymąsi Lietuvos bei Rusijos

¹ Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.35–42.

teisės sistemose. Be minėtų, bus pasitelkti ir kiti metodai: šaltinio turinio analizės, sisteminis, analitinis.

Darbo teorinė ir praktinė reikšmė

Šiame magistriniame darbe plėtojamos temos aktualumas pasireiškia dvejopai – teoriniu ir praktiniu lygmeniu. Rusijos civilinės teisės doktrinoje turto patikėjimo teisė yra žymiai labiau išnagrinėta negu Lietuvoje, o atsižvelgiant į tai, jog šių valstybių teisės sistemos yra artimos, Rusijos doktrinos nuostatos galėtų būti panaudotos aiškinant ir plėtojant Lietuvos teisinį reglamentavimą, todėl šis darbas bus nežymus žingsnis turto patikėjimo teisės aiškinimo ir plėtojimo link.

Nūdienos ekonominėmis sąlygomis civilinių santykių dalyviai yra suinteresuoti, kad jų turtas būtų valdomas efektyviai, tačiau turto savininkai ne visada gali tai užtikrinti dėl laiko, specialių žinių, žmogiškųjų bei kitų išteklių trūkumo. Todėl vietoj nuosavybės teisės gali būti pasirinktas turto patikėjimo teisės instituto reguliuojamų santykių modelis. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje nurodoma, kad patikėjimo teisė fiziniams asmenims galėtų būti labai patraukliu ir visapusišku finansinės rizikos mažinimo instrumentu (*patikėjimo teisiniu pagrindu perleidžiant turtą profesionaliam patikėtiniui konkrečiam teisės normas ir sąžiningumo principus atitinkančiam tikslui: paties patikėtojo arba trečiojo asmens naudai*). Išsakoma nuomonė, kad patikėjimo teisė, kiek pakoregavus galiojančias teisės normas, galėtų tapti naudinga ir įvairiapusišku turto savininkų teisių įgyvendinimo instrumentu¹. Šio mokslinio tyrimo rezultatai, atsižvelgiant į Rusijos patirtį taikant turto patikėjimo teisės instituto normas privatiems santykiams sureguliuoti, leis padaryti išvadas dėl galimybės tobulinti ir plėsti turto patikėjimo teisės instituto reguliuojamų santykių mastą Lietuvoje privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo srityje. Magistrinio darbo prieduose yra pateikiama įmonės patikėjimo sutarties pavyzdys, kuriuo galėtų pasinaudoti civilinių santykių dalyviai, dalyvaujantys turto valdymo santykiuose. Taigi šis darbas turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę.

Darbo hipotezės

1. Patikėtinio interesas valdyti jam perleistą turtą, suteikiama galimybė naudotis daiktiniais teisių gynybės būdais – esminis požymis, kuris liudija apie daiktinę turto patikėjimo teisės prigimtį.
2. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse pateiktas turto patikėjimo santykių atsiradimo pagrindų sąrašas yra perteklinis.

¹ Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.35.

1. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS INSTITUTO ATSIKIRADIMAS IR VIETA LIETUVOS IR RUSIJOS TEISĖS SISTEMOSE

Ilgą laiką Lietuvą ir Rusiją vienijo bendra politinė ir teisės sistema, kurioje nebuvo sąlygų vystyti daiktinėms teisėms, susijusioms su privataus kapitalo naudojimu. Todėl nenuostabu, jog turto patikėjimo teisė, kuri neabejotinai turi daiktinių teisių bruožų¹, nebuvo žinoma Sovietų Sąjungos teisėkūrai. Sužlugus Sovietų Sąjungai ir abiejų valstybių politinėse sistemose pasikeitus požiūriui į privačią nuosavybę, iškilo poreikis keisti civilinį reglamentavimą, kuris sudarytų sąlygas vystyti privačios nuosavybės teisei. Vykstant šiems teisiniams procesams buvo įtvirtinti nauji teisės institutai, vienas jų – turto patikėjimo teisė. Šis institutas Lietuvos ir Rusijos teisės sistemose buvo įtvirtintas įsigaliojus 2000 m. Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui² (*toliau – LR CK*) ir 1996–2006³ m. Rusijos Federacijos civiliniam kodeksui (*toliau – RF CK*). Įdomu yra tai, jog ir iki šių teisės aktų įsigaliojimo abiejų valstybių teisėkūrai buvo žinomos teisės konstrukcijos, kurios savo reguliavimu buvo panašios į turto patikėjimo teisę. Šiame magistrinio darbo skyriuje apžvelgiama turto patikėjimo teisės raida Lietuvos ir Rusijos teisiniame reguliavime.

1.1. Turto patikėjimo teisės instituto atsiradimas ir raida Rusijos teisės sistemoje

1964 m. Rusijos Tarybų Federacinės Socialistinės Respublikos civilinio kodekso (*toliau – 1964 m. RTFSR CK*) 94 str. skelbė, kad valstybės įstaigos valstybės turtą⁴ valdo, naudoja ir disponuoja juo operatyviojo tvarkymo teise, kurią riboja įstatymas, įstaigų veiklos tikslai, planinės užduotys ir turto paskirtis. Operatyviojo tvarkymo teisės institutas buvo skirtas valstybės nuosavybės teisėms įgyvendinti ir, lygiai kaip ir turto patikėjimo teisė, buvo susijęs su turto valdymu nuosavybės teisės turėtojo interesais. Paminėtina dar viena 1964 m. RTFSR CK norma, įtvirtinta 19 str., pagal kurią nežinia kur esančio asmens turtui apsaugoti galėjo būti paskirtas globėjas, kuris veikdamas nežinia kur esančio asmens interesais turėjo vykdyti veiklą,

¹ Turto patikėjimo teisės prigimtis analizuojama kitame šio magistrinio darbo skyriuje.

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.

³ Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая, от 30.11.1994 N 51-ФЗ; Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая, от 12.08.96 110-ФЗ; Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть третья, от 26.11.2001 N 146-ФЗ; Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть четвёртая, от 18.12.2006 N 230-ФЗ.

⁴ Tarybų Sąjungoje galiojo nuostata, jog valstybė yra vienintelė viso valstybėje esančio turto savininkė, nepaisant turto rūšies bei to, kas šį turtą valdo.

skirtą jo turtui tvarkyti ir saugoti¹. Šiuo atveju vėlgi pastebimas turto patikėjimo teisei būdingas bruožas – turto valdymas savininko interesais².

Iki naujojo RF CK priėmimo į posovietinės Rusijos teisę buvo mėginta inkorporuoti trasto institutą, kuris nuo seno buvo plačiai taikomas bendrosios teisės sistemos valstybių šeimos (*nepilnamečių įpėdinių turto valdymas ir kt.*), neveiksnių asmenų turto apsaugai, labdaros veiklos vykdymui ir kt.³ Trasto sąvoka pirmą kartą Rusijos teisiniame reglamentavime buvo paminėta teisės normuose, reglamentuojančiuose valstybės ir municipalinių įmonių privatizaciją⁴. Vadovaujantis Rusijos Federacijos Prezidento 1992 m. liepos 1 d. įsakymo Nr. 721 „Dėl organizacinių priemonių valstybės įmonėms, valstybės įmonių junginiams pertvarkyti į akcines bendroves“⁵ 6 p., Rusijos Federacijos turto fondui, Respublikų, kurios yra Rusijos Federacijos sudėtyje, kraštų, apskričių, autonominių sričių bei apskričių, miestų ir rajonų turto fondams buvo rekomenduojama trasto sutarties pagrindu laikinai (*iki jų pardavimo, vykdomo pagal privatizacijos planus, momento*) perleisti turimas akcijas fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie atitiko kriterijus, numatytus 1991 m. liepos 3 d. Rusijos Federacijos įstatymo Nr. 1531–I „Dėl valstybinių ir municipalinių įmonių privatizacijos Rusijos Federacijoje“⁶ 9 str. Be to, Rusijos Federacijos Prezidento 1992 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. 623 „Dėl priemonių ir specialių procedūrų taikymo nemokioms valstybės įmonėms (*bankrotams*) padėti“⁷ buvo įtvirtintas nepriklausomo turto administratoriaus, vykdančio patikėtinio funkcijas, institutas.

¹ Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 5-ое издание, исправленное и дополненное с использованием судебно-арбитражной практики. – Москва: ИНФРА-М, 2006. С. 786.

² Atkreiptinas dėmesys, jog minėta 1964 m. RTFSR CK norma iš esmės reglamentuoja santykius, kurie šiuo metu galiojančiame LR CK yra įvardijami kaip turto administravimas (*vadovaujantis LR CK 2.29 str. 4 d., kai teismo sprendimu asmuo yra pripažintas nežinia kur esančiu, jo turtui teismo nutartimi skiriamas nuolatinis administratorius*), o pagal RF CK tokie santykiai reglamentuojami turto patikėjimo teisės instituto normomis (*RF CK 43 str. 1 d. numatyta, jog nežinia kur esančiu pripažinto asmens turtas, kuriam būtinas nuolatinis valdymas, teismo sprendimu yra perleidžiamas globos ir rūpybos organo nurodytam asmeniui ir įgyvendinamas turto patikėjimo sutarties, sudarytos su šiuo organu, pagrindu*). Šis skirtumas pastebimas analizuojant ir kitas LR CK ir RF CK teisės normas, reglamentuojančias santykius dėl turto valdymo savininko interesais. Įdomu yra tai, kad šiems santykiams sureguliuoti Lietuvos teisėkūra naudoja daugiau teisinių konstrukcijų (*turto administravimas, pasauga, turto patikėjimas*), o Rusijos civilinėje teisėje turto patikėjimo teisė yra universalinesnė ir pritaikoma daugeliui santykių, atsirandančių tarp nuosavybės teisės turėtojo ir asmens, įgyvendinančio šią nuosavybės teisę savininko interesais.

³ Trasto institutas atsirado Anglijoje ir buvo naudojamas siekiant sureguliuoti santykius, kuriuos teisės normos draudė. Pavyzdžiui, vadovaujantis viduramžių Anglijos teisiniu reglamentavimu, žemės sklypas negalėjo būti perleistas testamentu pagrindu, todėl po savininko mirties šis turtas turėjo atitekti jo įpėdiniams. Norėdamas apeiti šį draudimą, savininkas perleisdavo žemės sklypą patikėmo nuosavybėn (*trasto sutarties pagrindu*). Jis turėjo teisę paskirti beneficiarą, kuriam po savininko mirties atitekdavo žemės sklypas. Vėliau trasto sutarties objektu tapo ne tik nekilnojamas, bet ir kilnojamas turtas.

⁴ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 392.

⁵ Указ Президента Российской Федерации от 1.07.1992 N 721 „Об организационных мерах по преобразованию государственных предприятий, добровольных объединений государственных предприятий в акционерные общества“.

⁶ Закон Российской Федерации от 3 июля 1991 г. N 1531-I „О приватизации государственных и муниципальных предприятий в Российской Федерации“.

⁷ Указ Президента Российской Федерации от 14.06.92 N 623 „О мерах по поддержке и оздоровлению несостоятельных государственных предприятий (*банкродов*) и применению к ним специальных процедур“.

Tačiau nurodytais teisės aktais trasto institutas į Rusijos teisinę sistemą buvo inkorporuotas tik fragmentiškai – juose buvo įtvirtintos tik kelios šiam institutui būdingos normos.

Trastą, grindžiamą klasikine anglosaksų nuosavybės teisės skilimo koncepcija¹, Rusijos teisės sistemoje buvo mėginta įtvirtinti specialiu Rusijos Federacijos Prezidento 1993 gruodžio 24 d. įsakymu Nr. 2296 „Dėl nuosavybės patikėjimo (*trasto*)“² (toliau – *Įsakymas*).

Įsakymo 4 str. skelbė, kad nuosavybės patikėjimo santykiams³ yra taikomos nuosavybės teisę reglamentuojančios normos, jeigu kitaip nenumato teisės aktai ar sutartis dėl trasto įsteigimo. Vadovaujantis Įsakymo 3 str., trasto sutartimi trasto steigėjas išipareigoja laikinai perleisti turtą ir nuosavybės teisę į jį patikėtiniui⁴, o patikėtinis išipareigoja įgyvendinti nuosavybės teisę į jam perleistą turtą išimtinai beneficiaro⁵ interesais, vadovaudamasis trasto įsteigimo sutarties bei teisės aktų reikalavimais. Beneficiaru galėjo būti bet kuris juridinis ar fizinis asmuo. Patikėtiniu negalėjo būti beneficiaras, valstybės valdžios organai, valstybės įstaigos, valstybės įmonės ir jų susivienijimai (Įsakymo 5–7 str.). Trasto sutarties objektu galėjo būti trasto steigėjui nuosavybės teise priklausantis turtas, taip pat susijusios su šiuo turto turtinės teisės (Įsakymo 8 str.). Patikėtiniui buvo suteikta išimtinė teisė pasirinkti labiausiai beneficiaro interesus atitinkančius turto valdymo būdus. Beneficiaras neturėjo teisės kištis į patikėtinio veiklą jam įgyvendinant teises bei vykdant pareigas, kylančias iš trasto sutarties (Įsakymo 18 str.). Įsakymo 12 str. patikėtiniui buvo numatytas draudimas turtą perleisti trečiajam asmeniui arba pačiam įsigyti šį turtą nuosavybės teise⁶.

Tačiau nepaisant Įsakymo pavadinimo⁷, šis teisės aktas iš tikrųjų neįtvirtino Rusijos teisėje anglosaksų teisės sistemoms būdingo trasto instituto, nes Įsakymas iš esmės reglamentavo dvišales (*arba trišales, kai sutartyje numatytas naudos gavėjas*) sutartines prievoles, o ne daiktinę teisę. Apie tai liudija Įsakymo normos, suteikiančios patikėtiniui teisę reikalauti atlyginti turėtas išlaidas ir gauti atlyginimą (Įsakymo 15 str.). Be to, Įsakyme numatyti turto patikėjimo santykių pabaigos pagrindai iš esmės yra bendrieji prievolių pabaigos pagrindai. Vadovaujantis Įsakymo 20 str., sutartis dėl trasto įsteigimo pasibaigia: suėjus sutarties galiojimo terminui; sutartyje numatytais atvejais; mirus naudos gavėjui, jam pasibaigus dėl likvidacijos arba reorganizacijos, naudos gavėjui atsisakius teisių, jeigu kitaip nebuvo numatyta sutartyje;

¹ Anglosaksų trasto esmė yra ta, kad nuosavybės teisė tarsi suskaidoma: viena savininko teisių dalis, būtent išskirtos nuosavybės valdymas ir tvarkymas, priklauso vienam asmeniui (*patikėtiniui*), o kita teisių dalis – naudos, taip pat ir pajamų, iš eksploatuojamos nuosavybės gavimas – kitam asmeniui arba asmenims (*vienam arba keliems naudos gavėjams*). Šis suskaidymas ryškus visoje santykių, susijusių su trastu, struktūroje. Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P. 1098.

² Указ Президента Российской Федерации от 24.12.1993 N 2296 „О доверительной собственности (*трассе*)“.

³ Trastas buvo vadinamas patikimo nuosavybe.

⁴ Verčiant pažodžiui – patikimo savininkas.

⁵ Naudos gavėjo.

⁶ Kai kurios Įsakymo nuostatos buvo perkeltos į šiuo metu galiojantį turto patikėjimo teisės reglamentavimą, apie kurį plačiau bus kalbama kitame šio magistrinio darbo skyriuje.

⁷ „Dėl turto patikėjimo teisės (*trasto*)“.

mirus patikėtiniui, jam pasibaigus dėl likvidacijos, reorganizacijos, jį pripažinus bankrutavusiu; teismui patenkinus trasto steigėjo arba naudos gavėjo ieškinį dėl sutarties nutraukimo, kai buvo kreiptasi dėl to, kad patikėtinis nevykdo savo įsipareigojimų. Be to, Įsakymas nereglamentavo santykių tarp turto patikėtinio bei trečiųjų asmenų dėl turto, perduoto trasto sutarties pagrindu. Nebuvo nurodyti gynybos būdai, kurie galėjo būti nukreipti prieš patikėjimo teisę pažeidžiančius asmenis.

Rusijos civilinės teisės doktrinoje Įsakymas yra vertinamas neigiamai, nurodoma, jog šis teisės aktas – vienas ryškiausių netinkamos įstatymų leidybos pavyzdžių. Būtent šis aktas paskatino RF CK projekto rengėjus įtraukti į RF CK nuostatą, draudžiančią naudoti Įsakymo reglamentuojamą nuosavybės patikėjimo institutą (*trastą*)¹: vadovaujantis RF CK 209 str. 4 d., turtą perleidus patikėjimo teise nuosavybės teisės į jį patikėtinis neįgyja.

Toliau trumpai apžvelgsime turto patikėjimo teisės atsiradimo ir raidos ypatumus Lietuvoje.

1.2. Turto patikėjimo teisės instituto atsiradimas ir raida Lietuvos teisės sistemoje

Turto patikėjimo teisės reglamentavimo ištakos glūdi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str., kuriame kalbama apie nuosavybės teisę, jos saugojimą, ir neliečiamybę. Taip pat tam tikras gaires patikėjimo teisės taikymui nubrėžia ir Konstitucijos 46 str., kuriame nurodoma, jog Lietuvos ūkis grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva².

Po Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje ir toliau galiojo 1964 m.³ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas (*toliau – 1964 m. CK*). Turto patikėjimo teisės instituto užuomazgos – 1964 m. CK 121¹ str. Šioje normoje buvo įtvirtintas operatyviojo turto tvarkymo institutas. 1994 m. gegužės 17 d. buvo priimtas įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“⁴, kuriame buvo įtvirtinta Lietuvos teisėkūrai iki tol nežinoma sąvoka – turto patikėjimo teisė. Naujos redakcijos 1964 m. CK 99 str. skelbė, kad Valstybinės ar savivaldybių įmonės, įstaigos ir organizacijos atitinkamą valstybės ar savivaldybių turtą valdo, naudoja bei disponuoja juo turto patikėjimo teisėmis, vadovaudamosi savo įstatais (*nuostatais*). „Operatyviojo tvarkymo teisės“ sąvoka buvo pakeista „turto patikėjimo teisės“ sąvoka. Pavyzdžiui, 1964 m. CK 225 str. nuostata skelbė: „Jeigu

¹ Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Книга 3-ья. Исправленное и дополненное издание – Москва: Статут, 2003. С. 753.

² Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.18.

³ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19–138.

⁴ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 44–805.

skolininkas neįvykdo prievolės perduoti individualiai apibrėžtą daiktą kreditoriui nuosavybės ar operatyviai tvarkyti arba naudotis, tai kreditorius turi teisę reikalauti atimti šį daiktą iš skolininko ir perduoti jam.“ Naujos redakcijos CK vietoj žodžių „operatyviai tvarkyti arba naudotis“ buvo įrašyti žodžiai „patikėjimo teise“. Ir kituose naujos redakcijos 1964 m. CK straipsniuose šalia nuosavybės teisės sąvokos buvo įtvirtina turto patikėjimo teisės sąvoka. Tačiau minėtas įstatymas tik formaliai įteisino turto patikėjimo teisę Lietuvoje, kadangi šiuo įstatymu buvo atliktas tik nominalus operatyvios tvarkymo teisės pervadinimas į turto patikėjimo teisę, o padarytais pakeitimais nebuvo detalizuotas šios teisės turinys. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje nurodoma, kad tikriausiai įstatymų leidėjas būtent dėl šios priežasties matė poreikį konkretinti ir toliau plėtoti valstybinio turto valdymo modelį, kartu ir turto patikėjimo teisę, kaip pagrindinį šio modelio elementą¹.

Pažymėtina, jog paskutiniame XX a. dešimtmetyje Lietuvoje, lygiai taip pat kaip ir Rusijoje, vyko valstybės turto privatizacija, o turto patikėjimo teisė buvo vienas iš įrankių jai tinkamai įgyvendinti. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 24 d. nutarimu Nr. 341 „Dėl valstybės įmonės Valstybės turto fondo steigimo“² buvo įsteigtas Valstybės turto fondas, kuris pagal įstatymų jam pavestas funkcijas privatizavimo srityje, pradėjo veikti kaip privatizuojamų objektų valdytojas, privatizuojant valstybei nuosavybės teise priklausančią turtą. Minėto nutarimo 2 punkte buvo numatyta, jog turto fondas yra valstybės lėšomis įsteigta įmonė, kurios visas turtas nuosavybės teise priklauso Lietuvos Respublikai, o įmonė turtą valdo, naudoja bei disponuoja juo turto patikėjimo teisėmis. Turto fondas buvo įgaliotas atstovauti valstybės interesams valdant, naudojant jam patikėjimo teise perduotas valstybei nuosavybės teise priklausančias akcijas ir pastatus, statinius ir įrenginius bei jais disponuojant (Nutarimo 8.2. p.). Taigi Lietuvoje, kaip ir Rusijoje, turto patikėjimo teisės institutas pirmiausiai buvo panaudotas viešosios teisės srityje.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies nuostatą, kurioje yra numatyta, kad valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką nustato atskiras įstatymas, 1998 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą³, kurio 10 str. 2 d. skelbė, kad valstybės turtą patikėjimo teise valdo, naudoja ir juo disponuoja valstybės įmonė Valstybės turto fondas, o turtą, kuris Vyriausybės nutarimu neperduotas šiam fondui, – valstybės valdžios ir valdymo institucijos, valstybės įmonės ir įstaigos. Šiame teisės

¹ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P. 1099.

² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 341 „Dėl valstybės įmonės Valstybės turto fondo steigimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 29–782.

³ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas // Valstybės žinios, 1998. Nr. 54–1492.

akte pirmą kartą buvo įtvirtintas turto patikėjimo teisės apibrėžimas, kuris šią teisę įvardijo kaip valstybės ir savivaldybės įmonės, įstaigos, organizacijos teisę savo įstatuose (*nuostatuose*), taip pat tam tikros rūšies valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų, organizacijų veiklą reglamentuojančiuose norminiuose aktuose nustatyti mastu, tvarka bei sąlygomis vykdyti, naudoti valstybės ar savivaldybių jai parduotą turtą ir disponuoti juo (Įstatymo 2 str. 9 d.). Atkreiptinas dėmesys, jog turto patikėjimo teisės institutas, reglamentuojamas nurodytu teisės aktu, vėlgi buvo skirtas taikyti viešajai nuosavybei, o ne santykiams tarp privačių subjektų sureguliuoti.

Taigi iki LR CK įsigaliojimo Lietuvoje galiojusiųose teisės aktuose nebuvo atskleistas tikrasis patikėjimo teisės turinys ir nuoseklus jos įgyvendinimas. Naujai priimtas LR CK atspindi išsamesnį patikėjimo teisinių santykių reglamentavimą, apie kurį bus kalbama kituose šio magistrinio darbo skyriuose.

2. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS VIETA LIETUVOS IR RUSIJOS TEISĖS SISTEMOSE

Kalbant apie turto patikėjimo teisės vietą Lietuvos ir Rusijos teisės sistemose, išskirtini keli aspektai, kurie yra gvildenami abiejų valstybių civilinės teisės doktrinoje ir nagrinėjami šiame magistrinio darbo skyriuje, tai yra: turto patikėjimo teisės prigimtis, šio instituto įtvirtinimo civiliniame kodekse ypatumai bei turto patikėjimo instituto normų taikymas viešosios nuosavybės santykių srityje.

2.1. Turto patikėjimo teisės prigimtis

Lietuvos civilinėje teisėje turto patikėjimo teisė priskiriama daiktinėms teisėms¹, o vadovaujantis RF CK, turto patikėjimo santykiai yra prievoliniai santykiai. Šis skirtumas paskatino nuodugniau panagrinėti turto patikėjimo teisės prigimtį.

Pažymėtina, jog daiktinių ir prievoliųjų teisių atskirimo problema iki šiol yra aktuali ir yra gvildinama civilinės teisės doktrinoje. Pavyzdžiui, teisės literatūroje kyla diskusijų dėl daiktinio kai kurių prievoliųjų teisių pobūdžio, pavyzdžiui, kylančių iš nuomos, panaudos. J. Sakavičius pažymi, kad gali būti sunku atriboti nuomą bei panaudą nuo ilgalaikės nuomos, užstatymo teisės ar uzufrukto. Todėl autorius daro išvadą, kad tik atskleidus asmenų tikrąją valią, įvertinus šios valios išraiškos formą, galima tinkamai kvalifikuoti asmenis saistantį teisinį santykį, priskiriant jį arba daiktinės, arba prievolinės teisės reguliavimo sričiai². Lietuvos civilinės teisės doktrinoje taip pat pažymima, kad daiktinės ir prievolinės teisės naikina tai, jog civilinės teisės mokslas ir praktika, daiktinės teisės objektams priskiria ne tik materialaus pasaulio daiktus, tačiau ir nematerialų turtą, pavyzdžiui, turtines teises. Tokiu būdu, viena vertus, yra naikinami bet kokie skirtumai tarp daiktinių ir prievoliųjų teisių, kita vertus, šis ribų panaikinimas sukuria nemažai praktinių ir teorinių problemų³.

Lietuvos mokslinėje literatūroje⁴ tik neseniai pradėta analizuoti turto patikėjimo teisės prigimtis, o Rusijos civilinės teisės doktrinoje šis klausimas pakankamai išsamiai išnagrinėtas ir

¹ LR CK 4.106 str. 1 d. skelbia, kad turto patikėjimo teisė – tai patikėtinio teisė patikėtojo nustatyta tvarka ir sąlygomis valdyti, naudoti perduotą turtą bei juo disponuoti.

² Sakavičius J. Kai kurie probleminiai daiktinės ir prievolinės teisės santykio aspektai // *Jurisprudencija*. 2008, 5(107). P. 48.

³ Sakavičius J. Kai kurie probleminiai daiktinės ir prievolinės teisės santykio aspektai // *Jurisprudencija*. 2008, 5(107). P. 46.

⁴ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // *Socialinių mokslų studijos*. 2011, Nr. 3(3). P. 1100–1102.

aptartas, nors vieningos nuomonės iki šiol nėra prieita: kai kurie autoriai mano, kad turto patikėjimo teisiniai santykiai yra daiktinio pobūdžio, kiti gi nurodo, kad turto patikėjimo teisė yra prievolinė teisė. Be to, yra išsakoma dar viena nuomonė, jog turto patikėjimo santykiai yra mišraus pobūdžio, t.y. turi tiek daiktinių, tiek ir prievolių santykių bruožų. Pažymėtina, kad Lietuvos civilinės teisės doktrinoje taip pat yra pastebima, kad turto patikėjimo teisė, nors ir priskiriama prie daiktinių teisių, turi daugiau prievolinės nei daiktinės teisės bruožų¹. Įvairių nuomonių egzistavimas Lietuvos bei Rusijos civilinės teisės doktrinoje paskatino plačiau panagrinėti daiktinę turto patikėjimo teisės prigimtį.

2.1.1. Daiktinių santykių bruožai

Siekiant išsiaiškinti, ar turto patikėjimo santykiai yra daiktinio pobūdžio, visų pirma, būtina nustatyti, kokie daiktinėms teisėms būdingi bruožai yra išskiriami Lietuvos ir Rusijos civilinės teisės moksle:

1. Abiejų valstybių teisės doktrinoje nurodoma, kad daiktiniams santykiams būdingas absoliutumas². Rusų civilinės teisės mokslininkė G. Šeršenevič³ absoliutų daiktinių teisių pobūdį atskleidžia išskirdama kelis aspektus:

- absoliuti teisė atsiranda nepriklausomai nuo pasyvių subjektų⁴ valios;
- absoliučios teisės turėtojas turi teisę reikalauti, kad kiti asmenys – pasyvūs daiktinių santykių dalyviai – susilaikytų nuo šių teisę galinčių pažeisti veiksmų;
- pasyvūs daiktinių santykių dalyviai neturi teisių į kitiems asmenims priklausančius daiktus;
- absoliuti teisė gali būti pažeista bet kurio asmens⁵;
- teisiniu būdu ginant absoliučią teisę atsakovu gali būti patrauktas bet kuris asmuo.

2. Daiktinio teisinio santykio subjektų ratas nėra apibrėžtas⁶, o prievolinė teisė – tai asmeninio pobūdžio teisinis santykis tarp kreditoriaus ir skolininko – konkretūs subjektai turi konkrečias teises ir pareigas¹.

¹ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P. 1101.

² Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt./red. Ambrasienė D., Baranauskas E. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 14.; Шершеневич Г. Учебник русского гражданского права. – Москва: Спарк, 1995. С.140–141.

³ Шершеневич Г. Учебник русского гражданского права. – Москва: Спарк, 1995. С.140–141.

⁴ Пасyvūs subjektai – tai asmenys, neturintys daiktinių teisių į daiktą ir turintys susilaikyti nuo šių teisę galinčių pažeisti veiksmų.

⁵ Prievoliniame santykyje prievolė gali būti pažeista tik jos šalių, t.y. konkrečių asmenų.

⁶ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt./red. Ambrasienė D., Baranauskas E. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 14.

3. Daiktinio santykio dalykas yra daiktai², o prievolinio – valiniai veiksmai³. Lietuvos civilinės teisės moksle vyrauja nuostata, kad subjektinė daiktinė teisė – tai konkretaus asmens teisė į konkretų daiktą⁴.

4. Mokslinėje literatūroje nurodoma, jog daiktinės teisės savininko interesai gali būti ginami trimis būdais, t. y. daiktinės teisės gynimo, prievolinės teisės gynimo priemonėmis⁵ ir kitomis, nesusijusiomis nei su daiktinėmis, nei prievolinėmis teisių gynimo priemonėmis⁶.

5. Daiktinės teisės turinys yra griežtai apibrėžtas, nustatytas įstatymuose. Prievolių santykių turinys nustatomas sutartyje, todėl kiekvienas sutartinis įsipareigojimas yra individualus⁷.

6. Daiktinės teisės yra išimtinės, šį bruožą, autoriaus nuomone, tikslingiausiai apibūdina K. Pobedonoscevo teiginys: „*Kai asmuo turi daiktinę teisę, niekam kitam ši teisė nepriklauso. Jeigu dėl tam tikrų priežasčių tokia pat daiktinė teisė vis dėlto buvo suteikta kitam asmeniui, ji yra niekinė*“⁸.

7. Esant kreditorių konkurencijai, daiktinės teisės turėtojui suteikiamas prioritetas⁹ – kai dėl to paties daikto yra susiklostę tiek daiktiniai, tiek prievoliniai teisiniai santykiai, pirmenybė teikiama daiktinės teisės turėtojo interesų apaugai. Pavyzdžiui, sutarties pagrindu savo turto valdymą perleidęs asmuo, išsaugo teisę į šį daiktą – jis, atlyginęs nuostolius, atsiradusius dėl sutarties pažeidimo, gali sugrąžinti savo turto valdymą¹⁰.

Išvardinti bruožai atskleidžia daiktinių teisių esmę – padeda atskirti prievoliinius santykius nuo daiktinių. Siekiant išsiaiškinti, ar turto patikėjimo teisė yra daiktinė teisė, buvo sudaryta lentelė (*1 priedas*). Šioje lentelėje pateikti pagrindiniai daiktinių, prievolių bei turto patikėjimo teisių aspektai pagal LR CK ir RF CK: pareigą turintys asmenys, pareigų pobūdis, teisės galiojimo terminai, objektas, pažeistų teisių apsaugos apimtys. Autorius, vadovaudamasis pateiktos lentelės duomenimis, padaręs išvadą, jog turto patikėjimo teisė turi tiek daiktinių, tiek

¹ Baranauskas E., Karulaitytė-Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007. P. 349–350.

² Щенникова Л. Вещное право: Учеб. Пособие. – Пермь: Издательство Пермского университета, 2001. С. 66–77.

³ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt./red. Ambrasienė D., Baranauskas E. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 14.

⁴ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. – Vilnius: Justitia, 2002. P. 42. Baranauskas E., Laurinavičius K., Pakalniškis V. ir kt. Daiktinė teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010. P. 27.

⁵ Prievolių teisei būdingi specifiniai pažeistų teisių gynybos būdai: reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, netesybų išieškojimas, restitucija, sutarties nutraukimas ir kt.

⁶ Скворцов О. Защита права собственности и судебно – арбитражная практика. – Москва: Юридический бюллетень предпринимателя, 1997. С. 5.

⁷ Щенникова Л. Вещное право: Учебное пособие. – Пермь: Издательство Пермского университета, 2001. С. 66–77.

⁸ Победоносцев К. Курс гражданского права. Вотчинное право. – Санкт-Петербург, 1892. С. 113.

⁹ Щенникова Л. Вещное право: Учебное пособие. – Пермь: Издательство Пермского университета, 2001. С. 66–77.

¹⁰ Шершеневич Г. Учебник русского гражданского права. – Москва: Спарк, 1995. С. 140–141.

ir prievolinių teisių bruožų, nusprendė, jog būtina atlikti išsamesnę analizę turto patikėjimo teisės vietai civilinės teisės sistemoje nustatyti ir atsakyti į iškeltus klausimus: turto patikėjimo teisė yra prievolinė, mišraus pobūdžio ar daiktinė teisė?

2.1.2. Turto patikėjimo teisė – prievolinė teisė?

Patikėtinio interesas, turto patikėtojo teisių gynbos būdai, šios teisės terminas bei galimybė apriboti patikėtinio įstatyme numatytus įgaliojimus sutartimi – pagrindiniai argumentai, kuriais vadovaudamiesi civilinės teisės doktrinos mokslininkai pagrindžia savo poziciją dėl prievolinio turto patikėjimo teisės pobūdžio.

Pirmiausiai turto patikėjimo teisė gali atsirasti sutarties pagrindu. Tikriausiai be šio aspekto nebūtų kilę ir diskusijų dėl turto patikėjimo teisės prigimties. Kitas svarus civilinės teisės doktrinos argumentas dėl prievolinio turto patikėjimo teisės pobūdžio yra susijęs su turto patikėjimo teisės objektu. Pasak L. Michejevos, daiktine teise galima laikyti tik tokią subjektinę teisę, kurios objektas yra daiktas, o ne svetimi veiksmai. Kadangi autorė nurodo, kad turto patikėjimo teisės objektas yra svetimi veiksmai, ji savo moksliniuose darbuose pažymi, kad teisiniai santykiai, susiję su turto patikėjimo teise, neturi jokių daiktinės teisės požymių¹. Šį aspektą pabrėžia ir kitas rusų mokslininkas O. Sadikov, kuris nurodo, kad daiktinių teisių objektai – tik materialūs daiktai, o turto patikėjimo sutarties objektu gali būti ir turtinės teisės². Šiam teiginiui pritaria ir kai kurie kiti mokslininkai³. Pažymėtina, kad ši nuomonė yra kritikuotina, tačiau apie tai bus kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

Vienas pagrindinių argumentų, įrodančių prievolinį turto patikėjimo teisės pobūdį – interesas, kuriuo vadovaudamasis veikia patikėtinis. L. Michejeva teigia, kad patikėtinis, net gavęs teisę disponuoti jam perleistu turtu, negali šios teisės įgyvendinti savo interesais. Anot autorės, patikėtinio interesas nėra tiesiogiai susijęs su daiktu – patikėtinis suinteresuotas gauti atlyginimą už teikiamas turto valdymo paslaugas, o šis interesas yra tiesiogiai susijęs su turto patikėtinio veiklos efektyvumu, kadangi nuo gaunamų pajamų naudojant perleistą turtą gali priklausyti jo atlyginimas⁴. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje yra laikomasi panašios pozicijos ir nurodoma, kad turto patikėjimo teisės turėtojas (*patikėtinis*) neturi savarankiško intereso į daiktą. Anot J. Sakavičiaus, LR CK 4.106 str. 1 d. nuostata, pagal kurią patikėtinio teisės ribas nustato patikėtojas, patvirtina tai, kad patikėtinio įgaliojimai daikto atžvilgiu yra ribojami patikėtojo interesais. Tai, anot autoriaus, byloja apie patikėjimo teisės prievolinę prigimtį.

¹ Брагинский, М., Витринский, В. Договорное право. Книга третья. Москва: Статут, 2008. С. 820.

² Садиков О. Гражданское право: Учебник. Том II. – Москва: Инфра-М, 2006. С. 766.

³ Новоселова Л. Определение объектов права собственности // Гражданин и право. 2001, N 2. С. 22.

⁴ Михеева Л. Доверительное управление имуществом. Комментарий законодательства // Консультант Плюс. 2001. С. 45.

kadangi daiktinės teisės turėtojai nesuteikiama teisė savo naudai naudotis daiktine teise, kaip, pavyzdžiui, yra kitų tradicinių daiktinių teisių atžvilgiu (*valdymo, ilgalaikės nuomos, užstatymo teisės, servituto ir kt.*)¹. Iš esmės analogiškas išvadas daro ir O. Sadikov, kuris nurodo, jog turto patikėjimo santykiams yra būdingi daiktinių teisių bruožai, tačiau turto patikėjimo teisė vis dėlto turi prievoliinį pobūdį. Savo nuomonę autorius grindžia tuo, kad patikėtinio įgaliojimus riboja ne tik įstatymas, bet ir sutartis (RF CK 1012 str. 2 d., 1020 str. 1 d.)², be to, daiktinės teisės turėtojas savo teises visada įgyvendina savo interesais, o patikėtinis – kito asmens interesais (RF CK 1012 str. 1 d.)³⁴.

D. Fedulova išskiria dar kelis kriterijus, kurie patvirtina jos pozicijos pagrįstumą dėl turto patikėjimo teisės, kaip prievolių teisės kategorijos. Autorė nurodo, kad turto patikėjimo teisė, priešingai negu daiktinės teisės, nėra nuolatinio pobūdžio, kadangi teisės aktai riboja turto patikėjimo teisės galiojimą laike. Be to, autorė, vadovaudamasi RF CK 305⁵ str., pažymi, jog bet kuris teisėtas turto valdytojas – daiktinės teisės turėtojas, bei kitais pagrindais (*įstatymo ar sutartimi*) valdantis daiktą asmuo, gali savo teises ginti naudodamasis absoliučiais daiktinių teisių gynbos būdais. Autorė atkreipia dėmesį į tai, kad nuomininkui⁶, kaip tituliniam daikto valdytojui, suteikiama galimybė naudotis daiktiniais teisių gynbos būdais, taigi ir teise pareikšti vindikacinį ieškinį⁷. Nesusipažinusiems su Rusijos civiline teise, D. Fedulovos nuomonė pasirodys nepagrįsta, tačiau taip nėra. Plačiau apie Rusijos teisėkūros ypatumą, kuriuo pagrindu D. Fedulova suformavo savo teiginius, bus kalbama kitame šio skyriaus poskyryje.

Pažymėtina, kad kai kurie rusų teisės mokslo atstovai nurodo, kad vien tai, kad RF CK neįtvirtina turto patikėjimo teisės, kaip daiktinės teisės, yra pakankamas pagrindas nekelti diskusijų dėl šios teisės pobūdžio. Yra nurodoma, kad daiktinių teisių sistema yra uždara, t.y. daiktinių teisių sistema susideda iš baigtinio įstatymu įtvirtinto sąrašo⁸. Atsižvelgdama į tai, kad atskirų daiktinių teisių rūšių yra nedaug, o jų sąrašas jau kelis amžius nesikeičia, L. Ščennikova pažymi, kad daiktinės teisės gali atsirasti sutarties pagrindu, tačiau sutartyje turi būti numatyta

¹ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P. 1102.

² Analogiškos nuostatos yra įtvirtintos LR CK 6.954 str. 2 d. bei LR CK 6.963 str. 1 d.

³ Ta pati nuostata yra įtvirtinta LR CK 6.953 str. 1 d.

⁴ Садиков О. Гражданское право: Учебник. Том II. – Москва: Инфра-М, 2006. С. 766.

⁵ Vadovaujantis LR CK 305 str., daiktinių teisių gynbos būdais gali naudotis taip pat asmuo, kuris nors ir nėra daikto savininkas, tačiau daiktą valdo paveldimos valdymo iki gyvos galvos, ekonominio valdymo, operatyviojo tvarkymo teise ar kitu įstatymo ar sutarties numatytu pagrindu. Šis asmuo turi teisę ginti savo valdymą ir nuo turto savininko.

⁶ Pasak autorės, patikėtinio teisės padėtis yra panaši į nuomininko ir kitų asmenų, valdančių turto įstatymo ar sutarties pagrindu. Федуллова Д. Гражданско-правовая сущность доверительного управления // Вестник Томского государственного университета. 2010, N 332. С. 114.

⁷ Федуллова Д. Гражданско-правовая сущность доверительного управления // Вестник Томского государственного университета. 2010, N 332. С. 114.

⁸ Суханов Е. Право собственности и иные вещные права. Способы их защиты: Комментарий к новому ГК. – Москва: Центр деловой информации, 1996. С. 56.

tik įstatyme įtvirtinta daiktinės teisės rūšis¹. Tačiau ne visi Rusijos civilinės teisės doktrinos mokslininkai sutinka su šia išvada².

Kaip minėta, Rusijos teisės literatūroje nėra vieningos nuomonės dėl turto patikėjimo teisės prigimties – kai kurie autoriai savo darbuose siekia pagrįsti daiktinį turto patikėjimo teisės pobūdį analizuodami patikėtinio turimus įgaliojimus valdant jam perleistą turtą. Pavyzdžiui, A. Kozlov ir E. Demuškina, nurodo, kad patikėtinis gali daryti tiesioginį poveikį jam perleistam turtui, nors šiuos veiksmus jis atlieka siekdamas patenkinti ne savo poreikius. Autoriai pažymi, kad šis asmuo valdydamas turtą gali įgyvendinti visas savininko teises, atlikdamas ne tik teisinius, bet faktinius veiksmus³. A. Šatalov, analizuodamas patikėtinio teises, taip pat pažymi, jog turto patikėtinis turi labai daug įgaliojimų – jis gali su jam perleistu turtu elgtis lyg būtų jo savininkas⁴. Minėti autoriai pabrėžia, kad šie turto patikėjimo teisės bruožai bei jos gynybos absoliutus pobūdis yra daiktinių teisių elementai⁵.

Rusų⁶ bei Lietuvos⁷ civilinės teisės doktrinoje taip pat yra išsakoma nuomonė, jog turto patikėjimo santykiai yra mišraus pobūdžio, t.y. apima bruožus, būdingus tiek privoliniams, tiek daiktiniams santykiams. Tačiau L. Michejeva nurodo, kad kontinentinė teisės dogma turtinės teisės skaido tik į daiktines ir prievolinių, neišskirdami jokių tarpinių variantų, kadangi tai sąlygota šių teisių paskirtimi (*daiktinės teisės užtikrina šios teisės turėtojo teises, o prievolinės teisės skirtos turto apyvartai*)⁸. Kitame šio magistrinio darbo skyriaus poskiryje bus analizuojama, ar iš tikrųjų turto patikėjimo teisė negali būti vertinama kaip mišraus pobūdžio teisė. Taip pat bus bandoma paneigti civilinės teisės doktrinos nuostatas dėl turto patikėjimo teisės prievolinio pobūdžio. Be to, bus siekiama pagrįsti iškeltą hipotezę, jog patikėtinio interesas valdyti jam perleistą daiktą, galimybė naudotis daiktiniais teisių gynybos būdais yra esminis požymis, kuris liudija apie daiktinę turto patikėjimo teisės prigimtį.

¹ Шенникова Л. Вещное право: Учеб. пособие. – Пермь: Издательство Пермского университета, 2001. С. 77.

² Рябов А. Траст в российском праве // Государство и право. 1996, N 9, С. 43.

³ Козлов А., Демюшкина Е. Управление чужим имуществом. Проблемы и пути решения // Вестник Банка России. 1994, N 1. С. 21.

⁴ Шаталов А. Траст и доверительное управление. Критический анализ // Рынок ценных бумаг. 1997, N 14. С. 40.

⁵ Козлов А., Демюшкина Е. Управление чужим имуществом. Проблемы и пути решения // Вестник Банка России. 1994, N 1. С. 21.

⁶ Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга первая: Общие положения – Москва: Статут, 1999. С. 276.

⁷ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P. 1101.

⁸ Михеева Л. Доверительное управление имуществом. Комментарий законодательства // Консультант Плюс. 2001.

2.1.3. Turto patikėjimo teisė – daiktinė teisė?

Oponuojant civilinės teisės mokslininkų nuomonei dėl to, kad daiktinių teisių objektai – tik materialūs daiktai, o turto patikėjimo sutarties objektu gali būti ir turtinės teisės, pasakytina, jog daiktinės teisės objektu vis dėlto gali būti ir nematerialūs daiktai. Pavyzdžiui, nuosavybė yra daiktinė teisė, o nematerialus turtas gali būti jos objektu, nes vadovaujantis LR CK 4.38 str., nuosavybės teisės objektu gali būti ne tik daiktai, bet ir kitas turtas. Nors RF CK analogiškos normos neįtvirtina, tačiau Rusijos civilinės teisės literatūroje ne kartą buvo mėginta įrodyti, jog nuosavybės teisės objektu gali būti ir dematerializuoti aktyvai, kurie apima teises į nematerialius vertybinius popierius ir teises į pinigines lėšas, esančias banko sąskaituose ir indėliuose¹. Ši koncepcija pagrįsta galiojančiu teisiniu reglamentavimu: RF CK 209 str. nėra nurodyta, jog turto nuosavybės teisės objektu gali būti tik materialūs objektai, tačiau yra nustatyta, kad savininkas turi teisę valdyti, naudoti ir disponuoti savo turtu; RF CK 128 str. nurodyta, kad turto sąvoka apima daiktus, pinigus, vertybinius popierius, kitą turtą, o taip pat ir turtines teises. Paminėtina, kad Lietuvos civilinės teisės doktrinoje pažymima, kad esant dabatinei civilinių teisinių santykių dinamikai, kai materialiuosius pasaulio dalykus keičia nematerialus turtas, „teisės į teisę“ reiškinys neišvengiamas². Be to, Europos žmogaus teisių komisijos praktikoje pripažįstama, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Pirmojo papildomo protokolo 1 str. vartojama nuosavybės samprata apima visas realiai egzistuojančias turtines teises (*daiktines teises, intelektinės nuosavybės teises, privačius ir viešosios teisės pagrindu pagrįstus turtinius reikalavimus*)³.

Autorius, analizuodamas teisinę literatūrą, pastebėjo, kad civilinės teisės mokslininkai, siekdami įrodyti, kad turto patikėjimo teisė nėra daiktinė teisė, dažnai šią teisę lygina su nuosavybės teise. Kadangi šios teisės nėra tapačios, prienama išvados, kad turto patikėjimo teisė nėra daiktinė. Tačiau pažymėtina, jog daiktinių teisių sąrašas yra žymiai platesnis – tai ne tik nuosavybės teisė. Be to, nėra atsižvelgiama ir į tai, jog visiška daiktinė teisė yra tik viena – tai nuosavybės teisė, o visos kitos yra ribotos daiktinės teisės⁴. Tai, kad turto patikėjimo teisė yra

¹ Брагинский М. Гражданский кодекс России. Проблемы. Теории. Практика. – Москва: Исследовательский центр частного права, 1998. С. 113–130; Ефимова Л. О соотношении вещных и обязательственных прав // Государство и право. 1998, N 10. С. 35.

² Sakavičius J. Kai kurie probleminiai daiktinės ir prievolinės teisės santykio aspektai // Jurisprudencija. 2008, 5(107). P. 46.

³ Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. Mokslinės konferencijos, skirtos Vilniaus universiteto doc. dr. Alfonso Vileitos septyniadesimtmečiui medžiaga. Vilnius, 2001. P. 127.

⁴ Visas daiktines teises jau romėnų teisės laikais buvo skirstomos į dvi grupes – visiškas ir ribotas. Vienintele visiška daiktine teise romėnų teisė pripažino nuosavybės teisę: daikto savininkas turėjo neribotą teisę savo nuožiūra naudotis, valdyti ir disponuoti jam priklausančiu daiktu (*iūs utendi, abutendi et disponendi*). Visos kitos daiktinės teisės buvo laikomos ribotomis, jos dar vadintos teisėmis į svetimus daiktus (*iura in re aliena*). Ribota daiktinė teisė reiškė mažesnę valdžią daiktui nei nuosavybės teisė. Ribota daiktinė teisė suteikė ją turinčiam asmeniui galimybę

ribota išvestinė daiktinė teisė yra pripažįstama ir Lietuvos civilinės teisės doktrinoje¹. Nurodoma, kad patikėjimo teisės, kaip ir nuosavybės teisės, turinį sudaro visi daiktinės teisės turinio elementai (*teisės*): turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo. Todėl, nurodoma, jog vieninteliu jos (*patikėjimo teisės*) savarankiškumą nuo nuosavybės teisės paneigiančiu veiksniu lieka LR CK 6.953 str. 2 d., pagal kurią: „*Turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės. Perduoto turto savininku ir toliau lieka patikėtojas.*”².

Paneigiant kitą argumentą, kuriuo siekiama įrodyti, kad turto patikėjimo teisė yra prievolių teisė, pažymėtina, pagal LR CK nuostatas daiktinės teisės taip pat gali atsirasti sutarties pagrindu, tai nuosavybė (LR CK 4.47 str. 1 p.), servitutas (LR CK 4.124 str. 1 d.), uzufruktas (LR CK 4.147 str. 1 d.), užstatymo teisė (LR CK 4.163 str.), ilgalaikė nuoma (LR CK 4.167 str.), hipoteka (LR CK 4.170 str.), įkeitimas (LR CK 4.199 str.), turto administravimas (LR CK 4.236 str. 2 d.). RF CK įtvirtina trumpesnę daiktinių teisių sąrašą, tai nuosavybės teisė, servitutas, operatyviojo tvarkymo teisė, ekonominio valdymo teisė, paveldima žemės sklypo valdymo teisė, teisė neterminuotai naudoti žemės sklypą (RF CK 216 str.). Kai kurios šių teisių, pavyzdžiui nuosavybės teisė, servitutas, lygiai tai pat, kaip ir turto patikėjimo teisė, gali atsirasti sutarties pagrindu (RF CK 218 str. 2 d., RF CK 274 str.). Į tai atkreipiamas dėmesys ir Rusijos civilinės teisės doktrinoje³.

Kaip minėta, vienas pagrindinių argumentų, kuris yra iškeliamas mokslinėje literatūroje nurodant, kad turto patikėjimo teisė nėra daiktinė teisė, yra tai, jog patikėtinis veikia ne savo, o kito asmens interesais. Tačiau autorius mano, kad šis turto patikėjimo instituto ypatumas nėra esminis paneigiant daiktinę turto patikėjimo teisės pobūdį – juk sudarydamas turto patikėjimo sutartį patikėtinis taip pat gali turėti savo interesų, jis taip pat siekia naudos – gauti atlyginimą⁴. Tiesa, patikėjimo teisės turėtojas neturi savarankiško intereso į patį daiktą, todėl būtina atkreipti dėmesį į tai, kad Lietuvos ir Rusijos civilinės teisės doktrinoje turto patikėjimo teisė daiktinėms

tam tikrais tikslais ir apimtimi naudotis svetimu daiktu. Taigi *iura in re aliena* visada reiškė daikto savininko teisių ribojimą ir ribotą kito asmens valdžią daiktui, t. y. ši visiškai nepriklausė nuo savininko valios. Visos *iura in re aliena* skirstytos į dvi grupes: daiktinės teisės, suteikiančios galimybę naudotis svetimu daiktu, ir daiktinės teisės, suteikiančios galimybę disponuoti svetimu daiktu. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas – Vilnius: Justitia, 1999. P. 109.

¹ Baranauskas E., Laurinavičius K., Pakalniškis V. ir kt. Daiktinė teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010. P.31.). Minėtame daiktinės teisės vadovėlyje taip pat nurodoma, jog „*Patikėjimo teisė ir svetimo turto administravimas – nuosavybės teisės įgyvendinimo būdas, suteikiantis daiktines teises paskirtam daikto (turto) valdytojui*“ (Ten pat. P.32.). Be to, aprašant patikėjimo teisės turinį, nurodoma, kad „*Patikėjimo teisės turinį, kaip ir nuosavybės teisės turinį, sudaro naudojimo valdymo ir disponavimo teisės. Tačiau šių teisių apimtis yra siauresnė nei nuosavybės teisės, nes tai lemia patikėjimo teisės kaip išvestinės teisės prigimtį. Nuosavybės teisę patikėjimo teise perduodamą turtą išlieka patikėtoju*“ (Ten pat. P.197.).

² Valys Ž. Privachios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.16.

³ Илларионова Т., Гонгало Б., Плетнев В. Гражданское право: Учебник для вузов. – Москва: Норма–Инфра, 1999. С. 297.

⁴ Jeigu sutartis yra atlygininė.

ar prievolinėms teisėms priskiriama priklausomai nuo to, kam yra suteikiamas prioritetas: teisės gynbos būdams ar teisės turėtojo interesui.

Iškyla pačios teisės sampratos problema: ar teisė yra tai, į ką nukreiptas kiekvienas asmens interesas, ar tai, kokį interesą asmens teise pripažįsta kiti asmenys? Darant prielaidą, kad kiekvienas žmogaus interesas yra jo teisė, paneigiama šiuolaikinė teisės samprata ir pagrindinis žmonių taikaus sugyvenio pagrindas – interesų derinimo principas. O interesų derinimas – tai ne kas kita, kaip bandymas pasiekti susitarimą. Teisė – tai socialinis kompromisas, susitarimo rezultatas. Taigi kiekviena subjektinė teisė – tai teisinis santykis tarp teisės turėtojo ir kitų asmenų, kurie pripažįsta kito asmens interesą atlikdami pozityvius veiksmus jo naudai arba susilaikydami nuo veiksmų, pažeidžiančių šį interesą. Daiktinės teisės turėtojas savo interesą į daiktą gali įgyvendinti tik tada, kai kiti asmenys jam netrukdo, priešingu atveju, jis negalės pasinaudoti naudingomis daikto savybėmis siekdamas patenkinti savo poreikius. Darytina išvada, jog nors pirminis daiktinės teisės turėtojo interesas yra jo poreikių patenkinimas, tačiau šis interesas gali būti įgyvendintas tik tada, kai kiti asmenys jam nebetrukdytų.

Taigi daiktinė teisė – tai teisė iš pasyvių subjektų, kurių ratas nėra apibrėžtas, reikalauti tam tikro elgesio. Šią teisę turi ir patikėtinis – nesvarbu, kokį interesą jis turi valdydamas daiktą, svarbu tik tiek, kad jis yra suinteresuotas, kad nė vienas žmogus jam netrukdytų naudotis daiktu. Šis suinteresuotumas saugomas, nes patikėtinui tiek pagal LR CK, tiek pagal RF CK, suteikiama galimybė naudotis daiktiniais teisių gynbos būdais. Tačiau kyla klausimų: ar būtent šis bruožas parodo, jog turto patikėjimo teisė yra daiktinė teisė, ir kaip vertinti prievolinės teisės santykius, kurių reglamentavimas suteikia galimybę kiekvienam daikto valdytojui ginti daiktiniais teisių gynbos būdais:

- pagal Lietuvos civilinį teisinį reglamentavimą – pareiškiant posesorinį ieškinį. Pažymėtina, kad pagal LR CK – valdymas yra atskira daiktinių teisių rūšis. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje atskleidžiant valdymo gynimo teisės turinį, vadovaujantis LR CK 4.22¹ ir 4.34² str. sisteminiu aiškinimu, daroma išvada, kad valdymo gynimo priemonėmis – reikalauti atkurti pažeistą valdymą gali naudotis visi faktiniai valdytojai³. Taigi posesoriniu ieškiniu savo teises gali ginti tiek nuomininkas, tiek turto patikėtinis, tiek kitas daikto faktinis valdytojas, o vindikacinis ieškinys yra naudojamas tik nuosavybės teisės gynbai (LR CK 4.95

¹ LR CK 4.22 str. 1, 2 d.: „*Daikto valdymu, kaip savarankiška daiktine teise, kuri yra pagrindas nuosavybės teisei pagal įgyjamąją senatį įgyti, laikomas faktinis daikto turėjimas turint tikslą jį valdyti kaip savą; daikto valdymas nelaikomas savarankiška daiktine teise, kai faktinis daikto turėtojas daikto valdytoju ar savininku pripažįsta kitą asmenį.*“

² LR CK 4.34 str. 1 d.: „*Kiekvienas valdytojas turi teisę ginti esamą valdymą ir atnaujinti atimtą valdymą.*“

³ Pakalniškis V. Valdymas ir valdymo gynimas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse // Jurisprudencija. 2004. T. 54(46). P. 36.

str.). Tai pažymima ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismo praktikoje. Teismas nurodo, kad teisę pareikšti vindikacinį ieškinį turi faktiškai nevaldantis daikto savininkas, t. y. kai šis nebevaldo daikto ir jis yra pas kitą asmenį. Taigi viena iš sąlygų vindikacijai taikyti – nustatymas fakto, kad asmuo, pareiškęs vindikacinį ieškinį, yra ginčo daikto savininkas, kuris prarado daikto valdymo teisę. Nustačius, kad asmuo nėra daikto savininkas, nebūtų teisinio pagrindo vindikacijai taikyti¹.

- pagal RF CK – pareiškiant vindikacinį ieškinį. Minėta, kad Rusijos mokslininkė D. Fedulova, vadovaudamasi RF CK 305 str.², nurodo, jog bet kuris teisėtas turto valdytojas – daiktinės teisės turėtojas, bei kitais pagrindais (*įstatymo ar sutartimi*) valdantis daiktą asmuo, gali savo teises ginti naudodamasis absoliučiais daiktinių teisių gynybos būdais. Šis asmuo turi teisę ginti savo valdymą ir nuo turto savininko³. Būtina paminėti tai, jog Rusijos teisėkūra nėra legitimavusi posesorinės valdymo apsaugos. Todėl faktinis valdymas (*pavyzdžiui: nuomininko*) gali būti apgintas pasinaudojant būtiniosios ginties institutu arba tradiciniais prievoliniais ir daiktiniais gynybos būdais⁴ – pareiškus vindikacinį ieškinį. Darytina išvada, jog D. Fedulovos teiginys, kad turto patikėtiniui lygiai taip pat, kaip ir nuomininkui suteikiama galimybė naudotis daiktiniais teisių gynybos būdais prieš trečiuosius asmenis, yra pagrįstas.

Atsižvelgiant į tai, jog pagal abiejų valstybių reglamentavimą interesą valdyti daiktą ir naudotis daiktiniais teisių gynybos būdais turi tiek daiktinių, tiek prievolinių santykių dalyviai, darytina išvada, kad šiame darbe iškelta hipotezė nepasitvirtino: tiek pagal LR CK, tiek pagal RF CK, patikėtinio interesas valdyti jam perleistą daiktą, galimybė naudotis daiktiniais teisių gynybos būdais – nėra esminis kriterijus, kuris liudija apie daiktinę turto patikėjimo teisės prigimtį. Be to, autoriaus nuomone, turto patikėjimo teisę reikėtų laikyti mišraus pobūdžio teise, nes, kaip minėta, ji turi tiek daiktinių, tiek prievolinių teisių bruožų, iš kurių nė vienas negalėtų būti laikomas dominuojančiu turto patikėjimo teisę priskiriant prie daiktinių ar prievolinių teisių.

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje S. J.-M. R. R. Ge v. E. P. individuali įmonė, bylos Nr. 3K-3-446/2010.

² Vadovaujantis LR CK 305 str., daiktinių teisių gynybos būdais gali naudotis taip pat asmuo, kuris nors ir nėra daikto savininkas, tačiau daiktą valdo paveldimos valdymo iki gyvos galvos, ekonominio valdymo, operatyviojo tvarkymo valdymo teise ar kitu įstatymo ar sutarties numatytu pagrindu. Šis asmuo turi teisę ginti savo valdymą ir nuo turto savininko.

³ Reikalavimas išreikalauti turtą, kuris buvo perduotas nuomos ar pasaugos pagrindu yra ne vindikacija, o iš sutarties kylantis ieškinys. Пункт 23 Постановления Пленума Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации от 25 февраля 1998 г., N 8).

⁴ Коновалов, А. Владельческая защита в российском праве // Правоведение. 1998. N 4. С. 144.

2.2. Turto patikėjimo teisės instituto įtvirtinimo ypatumai LR CK ir RF CK

Turto patikėjimo teisės institutas LR CK ir RF CK yra įtvirtintas nevienodai – tai nulėmė skirtingas požiūris į turto patikėjimo prigimtį, tačiau ne vien tai. Pirmiausiai paminėtina, kad Lietuvos mokslinėje literatūroje atkreipiamas dėmesys į tai, kad pagal LR CK 4.106 str. 1 d., turto patikėjimo teisės subjektai (*patikėtiniai*) Lietuvos Respublikoje yra valstybės ar savivaldybių įmonės, įstaigos ir organizacijos, taip pat gali būti kiti juridiniai ir fiziniai asmenys. Nurodoma, kad minėta teisės normos konstrukcija netiesiogiai parodo privačios nuosavybės (*t. y. ne valstybės ar savivaldybių turto*) įgyvendinimo patikėjimo teise vietą teisės sistemoje bei tuo pačiu atskleidžia ir įstatymų leidėjo požiūrį į ją. Patikėjimo teisės pagrindiniais subjektais nurodant valstybės ar savivaldybių įmones, įstaigas ir organizacijas, o kitus (*t. y. privačius juridinius ir fizinius asmenis*) išskyrus į atskirą grupę bei papildomai nurodžius, jog šie subjektai „taip pat gali būti“ patikėjimo teisės subjektais, neoficialiai įtvirtinamas šių subjektų „fakultatyvumas“ valstybės ir savivaldybių įstaigų atžvilgiu¹. Primintina, kad šis ypatumas yra nulemtas turto patikėjimo teisės raidos Lietuvos teisinėje sistemoje ypatumais, apie kuriuos jau buvo kalbama pirmame šio magistrinio darbo skyriuje.

Kaip ne kartą buvo minėta, RF CK turto patikėjimo teisė yra priskiriama prievolinių teisių rūšiai, todėl visos šio instituto normos yra įtvirtintos šalia normų, reglamentuojančių atskiras sutarčių rūšis. Tačiau RF CK vis dėlto įtvirtinta, jog turto patikėjimo teisė gali atsirasti ir įstatymo pagrindu. RF CK 53 skyriuje, reglamentuojančiame turto patikėjimo santykius, yra įtvirtinta norma (RF CK 1026 str.), nurodanti, kokiais atvejais turto patikėjimo santykiai gali atsirasti būtent įstatymo pagrindu². Todėl didesnių problemų taikant turto patikėjimo teisės institutą, įtvirtintą RF CK, nekyla.

Visiškai kitokia situacija yra susiklosčiusi Lietuvos teisės sistemoje. Įstatymų leidėjas CK IV knygoje „Daiktinė teisė“ trumpai nustatė patikėjimo teisės esminius bruožus, tuo tarpu pagrindinį teisinį reguliavimą išdėstė kartu su patikėjimo sutartį reglamentuojančiomis teisės normomis. LR CK VI knygoje reglamentuota tik turto patikėjimo sutartis, t. y. tik vienas iš kelių patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų, pamirštant kitus, lygiaverčius, patikėjimo atsiradimo pagrindus, pavyzdžiui, įstatymą, testamentą, teismo sprendimą ir kt.³ Tokiu būdu įstatymų leidėjas paliko be aiškaus teisinio reguliavimo privatus patikėjimo teisinius santykius, kylančius iš teisės aktų, testamentų ar teisės sprendimo.

¹ Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.23.

² Apie šiuos pagrindus plačiau buvo kalbama kitame šio magistrinio darbo skyriuje.

³ Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.19.

Atsižvelgiant į tai, Lietuvos mokslinėje literatūroje siūloma turto patikėjimo, kaip daiktinės teisės, turinio gaires pateikti LR CK IV knygoje. Nurodoma, kad atitinkamos LR CK IV knygos nuostatos, reglamentuojančios, pavyzdžiui, patikėjimo teisės objektus, subjektus, jų teises ir pareigas, patikėto turto teisinio statuso ypatybes, patikėjimo teisės pasibaigimo atvejus ir pan., galėtų būti sėkmingai perkeltos į LR CK IV knygą, kad LR CK IV knygoje, skirtoje daiktinėms teisėms, būtų reglamentuota turto patikėjimo teisė, kylanti iš tiesės aktų, testamentų ar teismo sprendimų¹. Autorius mano, kad šis siūlymas yra logiškas ir pagrįstas, tačiau pažymi, jog iki tol, kol jis bus įgyvendintas priimant atitinkamus LR CK pakeitimus, turto patikėjimo santykiams, kylantiems ne sutarties, o kitais pagrindais, būtų galima taikyti įstatymo analogiją, esant šių santykių reglamentavimo spragoms, tiek, kiek tai leidžia šių santykių esmė ir paskirtis.

2.3. Turto patikėjimo teisės instituto taikymas viešosios nuosavybės santykiams

RF CK turto patikėjimo teisės institutas pirmiausiai buvo įtvirtintas kaip priemonė santykiams tarp privačių subjektų sureguliuoti, todėl Rusijoje valstybės turtas yra valdomas kitais, ne turto patikėjimo teisiniais pagrindais, t.y. ekonominio valdymo teisės ir operatyvinio tvarkymo teisės normomis. Rusų teisės literatūroje teigiama, kad turto patikėjimo teisė ir ekonominio valdymo bei ir operatyvinio tvarkymo teisė, nors pagal savo teisės išraiškos formą atlieka tą pačią funkciją, t.y. leidžia turto savininkui perduoti profesionaliai valdyti savo turtą, tačiau pagal turinį iš esmės laikomos skirtingomis teisinėmis konstrukcijomis. Pagrindiniu šių teisių skiriamuoju požymiu nurodoma tai, kad valstybinio turto valdymo teisė kyla valstybei sukūrus atitinkamą subjektą (*valstybės įmonę*), kuris nėra savarankiškas, turi aiškiai apibrėžtus tikslus ir paskirtį. Šis teisės subjektas yra išimtinai kontroliuojamas valstybės, kuri gali bet kada likviduoti tokį turto valdytoją. Tuo tarpu turto patikėjimo teisė Rusijoje kyla tarp dviejų nepriklausomų civilinės teisės subjektų². Toks požiūris atitinka privataus turto patikėjimo teisės keliamą uždavinį – perduoti turto tvarkymą kitam asmeniui, kad toks turtas būtų tvarkomas naudos gavėjo interesais arba aiškiai nustatytu tikslu. Todėl autorius mano, kad įstatymų leidėjas turėtų atsižvelgti į Lietuvos mokslinėje literatūroje teikiamą rekomendaciją Lietuvos patikėjimo teisės institutą skirti į du savarankiškus institutus, t.y. į viešosios nuosavybės turto patikėjimo teisę ir privačios nuosavybės patikėjimo teisę³. Kaip alternatyvą šiam siūlymui būtų galima apsvarstyti galimybę viešosios nuosavybės turto patikėjimo teisę transformuoti į kitą, savo turiniu panašų institutą, kuris atspindėtų tikslą užtikrinti efektyvų viešosios nuosavybės valdymą,

¹ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P.11.

² Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P.9.

³ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P.10.

siekiant vykdyti valstybės bei savivaldybių funkcijas. Rusijos patirtis – puikus pavyzdys, jog tokį teisės institutą galima įtvirtinti ir pritaikyti valstybės teisės sistemoje.

3. TURTO PATIKĖJIMO TEISĖS ATsirADIMO PAGRINDAI

Visų pirma, pažymėtina, kad teisės normos, reglamentuojančios turto patikėjimo santykius, taikytinos tik tuo atveju, jeigu jie atsiranda teisės aktų numatytu pagrindu, todėl šiame darbe turto patikėjimo teisės reglamentavimo lyginamoji analizė pradedama nustatant, kokius turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindus numato LR CK ir RF CK.

LR CK 4.108 str. 1 d. išvardinti juridiniai faktai, kuriems esant atsiranda turto patikėjimo teisiniais santykiai, tai: įstatymas, administracinis aktas, sutartis, testamentas, teismo sprendimas. RF CK numato trumpesnę turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų sąrašą ir apsiriboja tik sutartimi ir įstatymu (RF CK 1012 str. 1 d., RF CK 1026 str. 1 d.). Atsižvelgiant į tai šiame magistrinio darbo skyriuje bus analizuojama, ar LR CK pateiktas turto patikėjimo santykių atsiradimo pagrindų sąrašas nėra perteklinis.

LR CK 4.108 str. 1 d., kurioje nurodyta, jog turto patikėjimo santykiai gali atsirasti testamentu pagrindu, nenumato specialios blanketinės normos, nukreipiančios į LR CK penktąją knygą, reglamentuojančią paveldėjimo teisinius santykius. Be to, nepateikiamas specialus tokių santykių reglamentavimas. Pasitelkęs lyginamąjį teisės paaiškinimo metodą, autorius priėjo išvados, jog įstatymų leidėjas, nurodydamas, kad turto patikėjimo teisiniai santykiai gali atsirasti testamentu pagrindu, turėjo omeny testamentą vykdyti institutą (LR CK 5.37 str.). Ši išvada grindžiama tuo, jog Lietuvos turto patikėjimo teisė yra skolinys iš Rusijos. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje pastebima, kad LR CK rengėjai parkėlė RF CK 1012–1026 str., reglamentuojančius turto patikėjimo teisės sutartį į LR CK 6.953–6.968 str., o perkeltos normos beveik nebuvo pakeistos, t.y. kai kuriais atvejais netgi normų struktūra buvo išlaikyta identiška¹. Todėl autorius mano, jog LR CK įtvirtinant nuostatą, jog turto patikėjimo santykiai atsiranda testamentu pagrindu, buvo netinkamai perkelta RF CK 1026 str. 1 d. norma, numatanti, jog turto patikėjimo santykiai atsiranda, jeigu testamente yra numatytas testamentą vykdyti². Lietuvos įstatymų leidėjas nesuderino LR CK 4.108 str. 1 d. nuostatos su LR CK ketvirtosios knygos reglamentavimu ir nenumatė, kad testamentą vykdytojas gali būti patikėtoju. Įstatymų leidėjas nesureglamentavo ir kitų testamentą vykdyti pagrindų atsirandančių santykių, kuriems būtų taikomos turto patikėjimo teisės normos.

¹ Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3). P. 1101.

² Pagal RF CK 1173 str., jeigu paveldimo turto sudėtyje yra turto, kuriam yra būtina ne tik apsauga, bet ir valdymas (*įmonė, kapitalo dalis ūkinėje bendrijoje arba bendrovėje, vertybiniai popieriai, išimtinės teisės ir pan.*), notaras (*patikėtojas*), vadovaudamasis RF CK 1026 str., sudaro šio turto patikėjimo sutartį. Jeigu paveldimą pagal testamentą, kuriame yra numatytas testamentą vykdytojas, patikėtojo teisės priklauso testamentą vykdytojui.

Taigi turto patikėjimo instituto normos paveldėjimo teisiniams santykiams galėtų būtų taikomos tik tokiu atveju, kai tai tiesiogiai nurodyta testamente. Tačiau mokslinėje literatūroje keliamas klausimas: ar gali testatorius patikėjimo teisės pagrindu turtą perleisti patikėtiniui ne įpėdiniui? Nurodoma, kad atsakymas į šį klausimą turėtų būti neigiamas dėl esminės priežasties: pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, turto perdavimas kitam asmeniui patikėjimo teise nepakeičia turto nuosavybės teisės. Perduoto turto savininku ir toliau lieka patikėtojas, todėl akivaizdu, jog po testatoriaus mirties įpėdiniui priėmus palikimu jam perduotą turtą, turto savininku tampa įpėdinis, o tai prieštarauja LR CK 6.958 str. 3 d., kurioje yra įtvirtinta, kad patikėtiniu negali būti vienintelis naudos gavėjas pagal turto patikėjimo sutartį¹. Autoriaus manymu, ši nuomonė yra kritikuotina, kadangi LR CK 6.958 str. 3 d. yra taikoma santykiams, atsiradusiems turto patikėjimo sutarties, o ne testamento pagrindu. Primintina, jog pagal LR CK 4.109 str. kiti juridiniai ir fiziniai asmenys valdo, naudoja patikėtojo jiems perduotą turtą bei disponuoja juo tiek, tokia tvarka bei sąlygomis, kaip nustatyta turto perdavimo patikėjimo teise sutartyje, testamente, teismo sprendime ar įstatyme. Nepaisant to, autorius vis dėlto neigiamai vertina LR CK įtvirtintą reglamentavimą bei mano, jog LR CK reikėtų įtvirtinti, kad testamento vykdytojas, jeigu paveldimam turtui reikalinga ne tik apsauga, bet ir valdymas, gali sudaryti paveldimo turto patikėjimo sutartį su kitu pasirinktu asmeniu – patikėtiniu, kuris užtikrintų profesionalų jam perleisto turto valdymą. Tokiu atveju turto patikėjimo santykiai atsirastų sutarties pagrindu, todėl nereikėtų atskirai išskirti testamento, kaip turto patikėjimo santykių atsiradimo pagrindo. Be to, būtų išspręsta minėta civilinės teisės doktrinoje keliamą problema, nors ji ir nėra pakankamai pagrįsta.

Kaip minėta, RF CK numato tik du juridinius faktus, su kuriais yra siejamas turto patikėjimo santykių atsiradimas, tai sutartis ir įstatymas. RF CK 53 skyriuje, reglamentuojančiame turto patikėjimo santykius, yra įtvirtinta norma (RF CK 1026 str.), nurodanti, kokiais atvejais turto patikėjimo santykiai gali atsirasti būtent įstatymo pagrindu. Rusų teisės mokslininkai, aiškindami RF CK 1026 str., nurodo, jog įstatymų leidėjas, įtvirtindamas šią nuostatą, turėjo omeny tuos atvejus, kai turto patikėjimo santykiai atsiranda tiesioginės nuorodos įstatyme pagrindu². RF CK 1026 str. 1 d. numato, kad turto patikėjimo santykiai atsiranda, kai:

- testamente yra numatytas testamento vykdymas (RF CK 1026 str. 1 d.). Ši norma tiesiogiai nukreipia teisės taikytoją į RF CK normas, reglamentuojančias paveldėjimo santykius. Pagal RF CK 1173 str., jeigu paveldimo turto sudėtyje yra turto, kuriam yra

¹ Valys Ž. Privachios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P. 38–39.

² Суханов Е. Договор доверительного управления имуществом // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации, 2000, N 1, С. 14.

būtina ne tik apsauga, bet ir valdymas (*įmonė, kapitalo dalis ūkinėje bendrijoje arba bendrovėje, vertybiniai popieriai, išimtinės teisės ir pan.*), notaras (*patikėtojas*), vadovaudamasis RF CK 1026 str., sudaro šio turto patikėjimo sutartį. Jeigu paveldimą pagal testamentą, kuriame yra numatytas testamentinio vykdytojas, patikėtojo teisės priklauso testamentinio vykdytojui.

- globos ir rūpybos įstaiga sudaro turto patikėjimo sutartį su patikėtinio dėl būtino nuolatinio nekilnojamojo ar kito vertingo kilnojamojo turto valdymo. Kilnojamojo daikto vertingumas nustatomas atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, o naudos gavėju pagal šią turto patikėjimo sutartį tampa globotinis¹. Tokio turto patikėjimo pagrindo nėra LR CK, o nagrinėjamiems santykiams taikytina LR CK 3.245 str. 1 d., numatanti, jog tais atvejais, kai neveiksnius ar ribotai veiksnus asmuo turi nekilnojamųjų ar kilnojamųjų daiktų, kuriems reikalinga nuolatinė priežiūra (*įmonė, žemė, pastatas ir kt.*), teismas savo nutartimi paskiria turto administratorių; turto administratoriumi gali būti skiriamas globėjas (*rūpintojas*) arba kitas asmuo. Pažymėtina, kad kito asmens turto administravimo ir turto patikėjimo teisės institutu pagrindu atsiradę teisiniai santykiai turi panašumų ir skirtumų. Pavyzdžiui, LR CK 4.239 str. numato dvi administravimo rūšis, nustatomas administravimą nustatančiame akte (*jeigu rūšis nenustatyta, laikoma, kad tai paprastas administravimas*): turto paprastas ir visiškas administravimas. Nuo turto administravimo rūšies priklauso administratoriaus turimų įgaliojimų apimtis (LR CK 4.240 str., LR CK 4.241 str.). Visiško administravimo atveju administratoriaus ir turto patikėtinio įgaliojimai yra panašaus turinio: administratorius gali perleisti turtą, jį investuoti, įkeisti ar kitaip suvaržyti teisę į jį, ar keisti jo tikslinę paskirtį. Tačiau LR CK numato ir nemažai nuostatų, kurios skiria turto administravimo ir turto patikėjimo teisinius santykius. Tačiau šie skirtumai plačiau neanalizuojami, kadangi turto administravimo teisiniai santykiai nėra šio magistrinio darbo objektas.

- kitais įstatymo numatytais atvejais. Pavyzdžiui, tokį atvejį numato RF CK 41 str. 1 d.².

Atkreiptinas dėmesys, jog įstatymo pagrindu atsiranda ne patys turto patikėjimo santykiai, o tik galimybė asmeniui, kuris nėra savininkas, perleisti turtą patikėjimo teise kitam asmeniui sudarant sutartį. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje pagrįstai nurodoma, kad įstatymą pirmiausia reikėtų laikyti daugiau „objektinės teisės“, o ne „subjektinės teisės“ kategorija, kadangi sunku

¹ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 405.

² Piliiečio, pripažinto nežinia kur esančiu, turtas, kuriam yra būtinas nuolatinis valdymas, teismo sprendimu perleidžiamas globos ar rūpybos įstaigos nurodytam asmeniui turto patikėjimo sutarties, sudaromos su šia įstaiga, pagrindu.

atrasti (*bent jau pagal galiojančius teisės aktus*) daug atvejų¹, kuomet konkretaus patikėjimo teisinio santykio atsiradimui užtektų vien tik įstatymo pagrindo. Nurodoma, kad ateityje galėtų būti priimti patikėjimo teisės normų pakeitimai, kurie tai leistų, tačiau šiuo metu visais atvejais, siekiant, kad būtų sukurtas konkretus patikėjimo teisinis santykis, yra būtina tam tikro subjekto valia².

Nei administracinio akto, nei teismo sprendimo, kaip turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindo, RF CK nenumato – tačiau šie pagrindai, kaip minėta, yra numatyti LR CK 4.108 str. 1 str. Pažymėtina, kad LR CK nėra tiesiogiai nurodoma, kokiais atvejais turto patikėjimo santykiai atsiranda būtent minėtais pagrindais. Tačiau Lietuvos teisinio reglamentavimo nuostatas aiškinant sistemiškai, galima išskirti kelis atvejus:

- turto patikėjimo santykiai gali atsirasti Vyriausybės nutarimu (*Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo patvirtinimo“*³ 2.1. p.) bei Valstybės turto valdytojo sprendimu (*Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo patvirtinimo“* 2.2. p.). Lietuvos mokslinėje literatūroje pažymima, kad administraciniu aktu sukurta („įsteigta“) patikėjimo teisė nepatenka į privačios patikėjimo teisės turinį (*privačios nuosavybės kontekste*), nes pirmiausiai yra įtvirtinta įstatyme: pagal CK 4.109 str. 2 d.: „*Kiti (ne valstybė isavivaldybių įstaigos) juridiniai ir fiziniai asmenys valdo, naudoja patikėtojo jiems perduotą turtą bei disponuoja juo tiek, tokia tvarka bei sąlygomis, kaip nustatyta turto perdavimo patikėjimo teise sutartyje, testamente, teismo sprendime ar įstatyme.*“ Kadangi administraciniu aktu sukuriamą patikėjimo teisę – viešosios nuosavybės (*valstybei ir savivaldybėms priklausančio turto*) valdymo mechanizmas, atsižvelgiant į šio darbo tyrimo objektą, jis plačiau nebus nagrinėjamas.
- teismo sprendimu turto patikėjimo santykiai galėtų atsirasti tais atvejais, kai teismas mano esą tai reikalinga. Ši išvada darytina atsižvelgiant į nuostatą, jog teismo sprendimas yra savarankiškas turto patikėjimo santykių atsiradimo pagrindas. Mokslinėje literatūroje išsakoma panaši nuomonė, nurodant, jog teismai, sprenddami ginčus ar nagrinėdami prašymus ne ginčo teiseną, patikėjimo teisę gali įtvirtinti tiesiog ją pripažinus (LR CK 1.136 str. 1 d. 1 d.) bei nustačius ją konkretiems ginčo subjektams bei

¹ Turbūt vienintele išimtimi laikytina Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymo (valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4991) 8 str. 4 d., pagal kurią „*Individualios įmonės savininkui ir jo sutuoktiniui bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausančias turtas perduodamas individualiai įmonei patikėjimo teise, jeigu sutuoktiniai nesusitaria kitaip.*“

² Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P. 36.

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 5 d. nutarimas Nr. 16 „Dėl Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 13–504.

turtui. Taip pat nurodoma, jog patikėjimo teisė galėtų atsirasti teismams įpareigojant konkretų subjektą įvykdyti pareigą natūrą (LR CK 1.136 str. 1 d. 4 p.): perleisti subjektui (*atsakovui*) priklausančią turtą profesionaliam nešališkam patikėtiniui, kuris tą turtą naudotų konkrečiam tikslui (*kurio ieškinio pareiškimu siekia ieškovas*)¹. Autoriaus nuomone, nagrinėjamas turto patikėjimo santykių atsiradimo pagrindas atspindi šiuolaikinės teisės taikymo lankstumo poreikį, tenka apgailestauti, kad ši norma nėra įtvirtinta RF CK.

Atlikęs lyginamąją analizę, autorius priėjo išvados, jog LR CK yra įtvirtintas perteklinis turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų sąrašas. Manytina, jog šis sąrašas turėtų apimti tris pagrindus: sutartį, įstatymą, administracinį aktą, teismo sprendimą. Atsižvelgdamas į tai, autorius rekomenduoja LR CK 4.108 str. pakeisti ir nurodyti: „*Turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindas gali būti: įstatymas, administracinis aktas, sutartis, teismo sprendimas*“. Be to, siūlytina papildyti 5.38 str. 1 d. ir ją išdėstyti taip: „*Testamento vykdytojas atlieka visus veiksmus, reikalingus testamentui įvykdyti. Kol nepaskirtas palikimo administratorius arba kol nenustatyti įpėdiniai, testamentą vykdytojas atlieka įpėdinio funkcijas: valdo palikimą, sudaro palikimo apyrašą, išmoka palikimo skolas, išieško palikėjo skolininkų skolas, teikia išlaikytiniams priklausančią išlaikymą, ieško įpėdinių, aiškinasi, ar įpėdiniai priima palikimą, ir pan. Testamentas yra testamentą vykdytojo veiklos instrukcija. Testamentą vykdytojas, vykdydamas testamentą, tariaisi su įpėdiniais. Testamentą vykdytojas, jeigu palikimui reikalinga ne tik apsauga, bet ir valdymas (paveldima įmonė, vertybiniai popieriai ar kt.), gali sudaryti palikimo ar jo dalies patikėjimo sutartį su kitu pasirinktu asmeniu – patikėtiniu, kuris užtikrintų profesionalų jam perleisto turto valdymą. Ginčą dėl testamentą vykdymo sprendžia palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismas.*“

¹ Valys Ž. Privachios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.37.

4. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIS

4.1. Turto patikėjimo sutarties šalys

4.1.1. Patikėtojas ir patikėtinis

Turto patikėjimo sutartis, lygiai taip pat kaip ir kitos sutartys, yra šalių (*patikėtojo ir patikėtinio*) susitarimas, sukeliantis civilines teises pasekmes. LR CK 6.957 str. ir RF CK 1014 str. numatyta, kad patikėjimo teisės steigėju (*patikėtoju*) gali būti turto savininkas arba kitas įstatymo nustatytas tokia teisę turintis asmuo. Skirtingas požiūris į turto patikėjimo teisės paskirtį ir į galimybę šį institutą taikyti privatiems santykiams sureguliuoti, lėmė nevienodą reikalavimų, keliamų patikėtiniui, reglamentavimą. Pagal RF CK 1015 str. 1 d., patikėtinis gali būti individualus verslininkas arba komercinė organizacija, o įstatymo numatytais atvejais – fizinis asmuo ir nekomercinė organizacija. Vadovaujantis LR CK 4.109 str., turto patikėjimo teisės subjektai (*patikėtiniai*) pirmiausiai yra valstybės ar savivaldybių įmonės, įstaigos ir organizacijos, ir tik po to minimi kiti juridiniai ir fiziniai asmenys.

Abiejų valstybių civiliniai kodeksai nustato, kad patikėtoju, kuris neturi į perleidžiamą turtą nuosavybės teisių, gali būti tik asmuo, kuriam ši teisė yra tiesiogiai suteikta teisės aktu (*LR CK 6.957 str., RF CK 1014 str.*). Minėtomis išimtimis pirmiausia turėtume laikyti įgaliotas valstybės ir savivaldybių įstaigas, kurios viešosios teisės pagrindu yra įgaliotos patikėjimo teisės pagrindu perduoti turtą jo naudotojams (*Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo*¹ 7 ir 8 str.). Bet tai taikoma ne privataus, o valstybės ir savivaldybių turto atžvilgiu. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje pažymima, jog pagal esamą teisinį reguliavimą, beveik neegzistuoja realiai taikytinų išimčių, kurios leistų ne privačios nuosavybės turėtojui (*savininkui*) būti patikėjimo steigėju (*patikėtoju*)². Rusijoje minėtos išimtys yra taikomos globos ir rūpybos institucijoms (RF CK 38³), testamentinio vykdymo (RF CK 1026 str.) – šie asmenys gali sudaryti turto patikėjimo sutartį, neturėdami nuosavybės teisių į perleidžiamą turtą.

¹ Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas. // Valstybės žinios, 2002. Nr. 60–2412.

² Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P.24.

³ Vadovaujantis RF CK 38 str., tais atvejais, kai globotinis turi nekilnojamųjų ar vertingų kilnojamųjų daiktų, kuriems reikalinga nuolatinė priežiūra, globos ir rūpybos įstaiga sudaro šio turto patikėjimo sutartį su jos pasirinktu patikėtiniu.

Šiame magistriniame darbe buvo minėta, kad tiek Lietuvoje, tiek Rusijoje turto patikėjimo institutas, nors ir skirtinga apimtimi, yra taikomas viešosios nuosavybės valdymo santykiams. Todėl abiejų valstybių teisės aktai numato, kad patikėtojai gali būti ne tik privatūs subjektai. Vadovaujantis reglamentavimu, numatyta Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme, Lietuvoje turto patikėtojai gali būti valstybės ir savivaldybės. Rusijos teisės aktai tai pat numato, kad valstybė¹ bei municipaliniai dariniai gali būti patikėtojai².

Kadangi viešosios nuosavybės valdymas yra susijęs su visuomenės interesais, Lietuvos ir Rusijos teisės aktai numato ribojimus šios nuosavybės patikėjimo santykiams. RF CK 1013 str. yra nustatyta, kad patikėtoju negali būti ekonominio valdymo³ ir operatyviojo tvarkymo⁴ teisių turėtojas. RF CK komentaro autoriai šią nuostatą paaiškina tuo, kad ekonominio valdymo ir operatyviojo tvarkymo teisių turėtojas, perleidęs jam suteiktą turtą patikėjimo teise, negalėtų vykdyti savo funkcijų⁵. Be to, nurodoma, jog tokiu būdu yra siekiama išvengti piktnaudžiavimo atvejų, kai valstybės ar municipalinė nuosavybė perleidžiama patikėjimo teise vienam iš unitarinės įmonės valdininkų⁶. Be to, RF CK numato dar vieną apribojimą: patikėtiniu negali būti unitarinė įmonė (RF CK 1015 str. 1 d.). Unitarinė įmonė Rusijos teisės sistemoje – tai komercinė įstaiga, kuri neturi nuosavybės teisių į jai perleistą turtą. Unitarinės įmonės teisinis statusas gali būti suteiktas valstybės ir municipalinėms įstaigoms, o šių įmonių turtas nuosavybės teise gali priklausyti Rusijos Federacijai, Rusijos Federacijos subjektui arba municipaliniam dariniui⁷.

Panašus apribojimas yra numatytas ir Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 str. 4 d., kurioje nustatyta⁸, jog kiti juridiniai asmenys, kuriems valstybės turtas perduotas pagal turto patikėjimo sutartį, negali šio turto perduoti nuosavybės teise kitiems asmenims, jo įkeisti ar kitaip suvaržyti daiktines teises į jį, juo

¹ Vadovaujantis Rusijos Federacijos įstatymu „Dėl lėšų investavimo kaupiamajai pensijai finansuoti“ 18 str. 3 d., sukauptos lėšos yra Rusijos Federacijos nuosavybė. Valstybė šias lėšas turto patikėjimo teise perleidžia Rusijos Federacijos pensijų fondui.

² Абова Т. Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 396.

³ RF CK 294 str. 1 d. numato, jog turinti ekonominio administravimo valdymo teisę valstybės ar unitarinė municipalinė įmonė, jai perleistą turtą valdo, naudoja ir disponuoja vadovaudamasi RF CK nuostatomis.

⁴ RF CK 296 str. 1 d. įtvirtina operatyviojo tvarkymo teisės sąvoką: „Operatyviojo tvarkymo teisę turinti įstaiga ar biudžetinė įmonė jai perduotą turtą valdo, naudoja vadovaudamasi įstatymu, savo veiklos tikslais, turto paskirtimi ir, jeigu kitaip nenumato įstatymas, turto savininko sutikimu disponuoja šiuo turtu“.

⁵ Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части первой (постатейный). – Москва: Контракт, 2006. С. 789.

⁶ Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части первой (постатейный). – Москва: Контракт, 2006. С. 790.

⁷ Федеральный закон от 14 ноября 2002 г. N 161-ФЗ „О государственных и муниципальных унитарных предприятиях“.

⁸ LR CK 6.958 str. 2 d. nustato, kad įstatymas gali nustatyti asmenis, kurie negali būti patikėtiniais.

garantuoti, laiduoti ar kitu būdu juo užtikrinti savo ir kitų asmenų prievolių įvykdymą, jo išnuomoti, suteikti panaudos pagrindais ar perduoti jį kitiems asmenims naudotis kitu būdu.

RF CK komentaro autoriai siekdami pabrėžti privatinį turto patikėjimo teisės pobūdį nurodo, kad turtas patikėjimo teise turi būti perleidžiamas profesionalui – verslininkui (*individualiam verslininkui – RF CK 23 str., komercinei organizacijai – RF CK 50 str. 2 d.*)¹. Darytina išvada, kad anot rusų civilinės teisės mokslininkų², privačiuose santykiuose turto patikėjimo teisės institutas pirmiausiai skirtas ne esamam turtui išsaugoti, bet siekiant jį padidinti, gauti pelno: asmuo, turintis turto, tačiau dėl vienokių ar kitokių priežasčių negalintis efektyviai jį naudoti, gali savo turtą patikėjimo teise perleisti kitam asmeniui, kuris turi reikiamų savybių ir įgūdžių – profesionalui, vykdančiam veiklą komercinėje apyvartoje – individualiam verslininkui arba privačiam juridiniam asmeniui. Autoriaus nuomone, analogiškas požiūris į turto patikėjimo teisę turėtų išsivrauti ir Lietuvos civilinių santykių dalyvių sąmonėje, nes iki šiol turto patikėjimo teisė Lietuvoje yra labiau siejama su valstybės ir savivaldybės turto valdymu, o toks patikėjimo teisės suvokimas tikrai neskatina jo iššaknijimo į privatinės teisės sritį. Tačiau tam tikrais atvejais turto patikėjimo institutas vis dėlto yra naudojamas nesiekiant padidinti turto, bet jį išsaugoti – RF CK 38 str. (*globotinio turto valdymas patikėjimo teise*), RF CK 43 str. (*nežinia kur esančio asmens turto valdymas patikėjimo teise*)³, LR CK 3.279 str. 3 d. (*veiksnaus asmens rūpyba*)⁴.

LR CK 6.958 str. 3 d. numato, kad patikėtiniu negali būti vienintelis naudos gavėjas pagal turto patikėjimo sutartį. Tokia pati nuostata įtvirtinta ir RF CK 1015 str. 3 d. RF CK antros knygos komentaro autoriai nurodo, kad ši norma užkerta kelią nepagrįstam patikėtinio praturtėjimui ir yra skirta naudos gavėjo interesams užtikrinti⁵. Kiek kitaip šio draudimo reikšmė yra paaškinama Lietuvos mokslinėje literatūroje. Nurodoma, jog leidus, kad pagal patikėjimo sutartį perduotas turtas būtų valdomas paties naujojo valdytojo (*patikėtinio*) interesais, atsirastų nebe patikėjimo, o nuomos, panaudos, o, perdavus nuosavybę į turtą, – ir pirkimo-pardavimo ar dovanojimo teisiniai santykiai. Jeigu patikėtinis būtų pripažintas naudos gavėju, tai prieštarautų

¹ Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части первой (*постатейный*). Москва: Контракт, 2006. С. 790.

² Tai patvirtina ir teisinis reglamentavimas: pagal RF CK 1015 str. 1 d., patikėtiniu gali būti individualus verslininkas arba komercinė organizacija, ir tik įstatymo numatytais atvejais – fizinis asmuo ir nekomercinė organizacija.

³ Lietuvos teisinis reglamentavimas nurodytais atvejais numato turto administravimo institutą: LR CK 2.29 str., LR CK 3.238 str.

⁴ LR CK 3.279 str. 3 d.: „*Veiksnius asmuo ir rūpintojas sudaro pavedimo arba turto perdavimo valdyti patikėjimo teise sutartį, kurioje nustatomos rūpintojo teisės ir pareigos, susijusios su veiksniaus asmens turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo.*“

⁵ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 397.

patikėjimo teisės tikslams, todėl LR CK 6.958 str. nustatytas draudimas turėtų būti aiškinamas kaip draudimas patikėtiniui būti ir naudos gavėju¹.

4.1.2. Ar turto patikėjimo sutartis yra fiduciarinė?

Turto patikėjimo sutarties šalys yra įvardijamos taip, lyg juos saistytų kitoms civilinėms sutartims nebūdingo lygio pasitikėjimo santykiai. Šis ypatumas paskatino iškelti klausimą: ar turto patikėjimo sutartis yra fiduciarinė²? Deja, Lietuvos civilinės teisės doktrinoje į šį klausimą nebuvo ieškota atsakymų. Rusų mokslinėje literatūroje, priešingai, šia tema ne kartą buvo rašyta, tačiau iki šiol nėra prieita vieningos nuomonės.

Pirmiausia paminėtina, kad fiduciarumas yra būdingas trasto sutartims, kurios, kaip jau buvo nurodyta, sudaromos bendrosios teisės valstybėse. Atsižvelgdami į tai, jog turto patikėjimo teisės institutas yra laikomas trasto sutarties atmaina, RF CK komentaro autoriai nurodo, kad fiduciariniai santykiai atsiranda ne tik trasto, bet ir turto patikėjimo sutarties pagrindu³. V. Čubarov argumentuodamas analogišką požiūrį savo poziciją pagrindžia teisiniu reglamentavimu, įtvirtintu RF CK. Visų pirma, jis pažymi, kad RF CK 1021 str. įtvirtinta, jog turto patikėjimo sutartį turto patikėtinis turi vykdyti asmeniškai, išskyrus atvejį, numatytą RF CK 313 str., kai turto patikėtinio pareigas gali įvykdyti ir tretysis asmuo⁴ (*LR CK 6.964 str. 1 d. taip pat nustato, kad patikėtinis privalo jam perduotą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti pats, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje nustatytas išimtis*⁵). Be to, savo nuomonę autorius pagrindžia analizuodamas turto patikėjimo sutarties nutraukimo pagrindus, numatytus RF CK 1024 str. Jis atkreipdamas dėmesį į tai, kokią reikšmę patikėtoji turi patikėtinio asmuo, pažymi, kad vadovaujantis RF CK 1024 str. 1 d. 5 p.⁶, turto patikėjimo santykiai baigiasi, kai patikėtinis atsisako sutarties dėl to, kad patikėtinis negali pats vykdyti sutartį. Asmeninį turto patikėjimo santykių pobūdį pabrėžia ir rusų mokslininkė N. Kovalevskaja⁷, tačiau plačiau savo nuomonės autorė ne argumentuoja.

¹ Baranauskas E., Laurinavičius K., Pakalniškis V. ir kt. Daiktinė teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010. P. 200.

² Fiduciarinių (*fiducia*) pareigų samprata kilusi iš romėnų teisės. Romėnų teisėje terminas *fiducia* buvo vartojamas paveldėjimo teisėje bei reiškė pasitikėjimą, lojalumą. Šiuolaikiniame teisiniame gyvenime sutinkamos fiduciarinių pareigų sąvokos reikšmė yra platesnė.

³ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 394.

⁴ Брагинский М., Клейн Н., Левшина Т. и др. / отв. ред.: Садиков О. Гражданское право России. Часть вторая. Обязательственное право: Курс лекций. – Москва: Юрист, 2001. С. 566.

⁵ LR CK 6.964 str. 2 d. skelbia, kad patikėtinis turi teisę pavesti kitam asmeniui atlikti tam tikrus veiksmus, būtinus dėl turto valdymo, jeigu tai yra numatyta sutartyje arba tam yra gautas išankstinis patikėtojo rašytinis sutikimas, arba tai yra būtina norint apsaugoti patikėtojo ar naudos gavėjo interesus, o patikėtojo sutikimo nebuvo įmanoma per protingą terminą gauti.

⁶ Tokį turto patikėjimo sutarties pabaigos pagrindą numato ir LR CK 6.967 str.

⁷ Бушев А., Городов О., Ковалевская Н. и др. / под ред. Попондопуло В. Коммерческое право. Учебник. – Санкт-Петербург: издательство Санкт-Петербургского университета, 1998. С. 411.

Autoriaus nuomone, nurodyti teiginiai nėra pakankami įrodyti fiduciarinį turto patikėjimo santykių pobūdį. Pirmiausiai skolininko pareiga įvykdyti prievolę asmeniškai gali būti numatyta sutartyje arba kilti iš pačios sutarties esmės (LR CK 6.50 str. 1 d.¹, RF CK 313 str. 1 str.²). Be to, vadovaujantis LR CK 6.217 str. 5 d., RF CK 450 str. 3 p., vienašališkai sutartis gali būti nutraukta joje numatytais atvejais, t.y. jeigu yra reikšminga, kad sutartį įvykdytų būtent sutarties šalys, jos gali numatyti, kad sutartis yra nutraukiama, kai viena iš šalių negali sutartį įvykdyti asmeniškai. Autorius sutinka su L. Michejeva, kuri išskirdama faktinį ir asmeninį pasitikėjimą sutarties šalimi, pagrįstai nurodo, jog skolininko pareiga asmeniškai įvykdyti prievolę yra asmeninio pasitikėjimo kategorija, tačiau šis aspektas yra svarbus visuose sutartiniuose santykiuose ir dažniausiai neturi teisinės reikšmės³. Darytina išvada, jog atsisakymas nuo turto patikėjimo sutarties dėl to, kad patikėtinis negali ją įvykdyti asmeniškai bei patikėtinio pareiga įvykdyti sutartį pačiam – nėra išskirtiniai bruožai, kurie nėra būdingas kitoms civilinėms sutartims ir patvirtinantys turto patikėjimo santykių fiduciarinį pobūdį.

Nepaisant to, autorius sutinka su tuo, kad patikėtoju patikėtinio asmenybė yra reikšminga – tai yra susiję su rizika prarasti perleidžiamą turtą. Tačiau, manytina, kad ši rizika nėra didesnė nei kituose sutartiniuose santykiuose: pardavėjui parduodant prekes išsimokėtinai, komitentui perleidžiant turtą komisionieriui ir pan.

4.1.3. Ar turto patikėjimo sutartis yra sutartis trečiojo asmens naudai?

LR CK 6.953 str. 1 d. numatyta, jog turto patikėjimo sutartimi patikėtinis išipareigoja turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo ar jo nurodyto asmens (*naudos gavėjo*) interesais. Analogiška nuostata yra įtvirtinta ir RF CK 1012 str. 1 d. Taigi abiejų valstybių civiliniai kodeksai numato, jog turto patikėjimo sutartis gali būti sudaryta trečiojo asmens – naudos gavėjo – interesais⁴. Atsižvelgdamas į šį turto patikėjimo teisės ypatumą, šio magistrinio darbo autorius kelia klausimą: ar turto patikėjimo sutartis yra sutartis trečiojo asmens naudai?

Pirmiausia reikia nustatyti, kas yra būdinga sutartčiai trečiojo asmens naudai. Rusų mokslinėje literatūroje yra išskiriami keli pagrindiniai šios sutarties bruožai: 1. trečiasis asmuo yra kreditorius kurios nors sutarties šalies atžvilgiu; 2. pirminė sutartis sukuria trečiajam

¹ Vadovaujantis LR CK 6.50 str. 1 d., prievolę visiškai ar iš dalies gali įvykdyti trečiasis asmuo, išskyrus atvejus, kai šalių susitarimas ar prievolės esmė reikalauja, kad skolininkas ją įvykdytų asmeniškai.

² Vadovaujantis RF CK 313 str. 1 d., prievolės įvykdymas gali būti perkeltas trečiajam asmeniui, išskyrus atvejus, kai įstatymas, kitas teisės aktas, šalių susitarimas ar prievolės esmė reikalauja, kad skolininkas ją įvykdytų asmeniškai.

³ Михеева Л. / под ред. Чернова В. Доверительное управление имуществом. – Москва: Юрист 1999. С. 77.

⁴ Tipiniu šio atvejo pavyzdžiu galėtų būti patikėjimo teisiniai santykiai, atsiradę tarp valdymo įmonės ir kliento dėl investavimo į investicinio fondo vienetus: klientas (*patikėtojas*) patikėjimo teise perleidžia savo lėšas valdymo įmonei (*patikėtinui*), kuri, būdama kolektyvinio investavimo profesionalu, valdo (*investuoja*) kliento turtą, siekdama jam (*klientui*) konkrečios finansinės naudos.

asmeniui teises, o ne pareigas; 3. trečiajam asmeniui atsisakius savo teisės, ją gali įgyvendinti sutarties kontrahentas, esantis kreditoriumi¹. Tie patys sutarties trečiojo asmens naudai požymiai yra nurodomi ir Lietuvos civilinės teisės doktrinoje².

Taigi ar visi nurodyti požymiai yra būdingi turto patikėjimo sutarčiai, kurioje yra numatytas naudos gavėjas? Pirmiausiai naudos gavėjas yra patikėtinio kreditorius, nes turto patikėtinis turi veikti naudos gavėjo interesais (LR CK 6.953 str. 1 d., RF CK 1012 str. 1 d.); antra, turto patikėjimo sutartis, tiek pagal LR CK, tiek ir pagal RF CK, naudos gavėjui sukuria teises, o ne pareigas; trečia, jeigu naudos gavėjas atsisakytų jam suteiktos teisės, patikėtojas gali pasinaudoti šia teise tik tokiu atveju, jeigu tai buvo aptarta turto patikėjimo sutartyje (LR CK 6.967 str. 1 d. 2 p., RF CK 1024 str. 1 d.), priešingu atveju turto patikėjimo sutartis pasibaigia – o tai prieštarauja klasikinei sutarties trečiojo asmens naudai konstrukcijai. Nepaisant to, Rusijos civilinės teisės doktrinoje vis dėlto yra pripažįstama, kad turto patikėjimo sutartis yra sutartis trečiojo asmens naudai³. M. Braginskij ir V. Vitriņskij pažymi, kad šis neatitikimas tradiciniam sutarties trečiojo asmens naudai modeliui nėra reikšmingas⁴. Sutinkame su šia autorių nuomone, kadangi sutarties trečiojo asmens naudai ypatumas slypi tame, jog trečiasis asmuo nesaistomas jokių pareigų, jis įgyja tik teises – o tai, kaip minėta, turto patikėjimo sutarčiai, kurioje yra numatytas naudos gavėjas, yra būdinga. Turto patikėjimo sutarties reglamentavimo ypatumas, pagal kurį naudos gavėjui atsisakius jam suteiktos teisės, patikėtojas gali pasinaudoti šia teise tik tokiu atveju, jeigu tai buvo aptarta turto patikėjimo sutartyje (LR CK 6.967 str. 1 d. 2 p., RF CK 1024 str. 1 d.), nėra tiek reikšmingas, kad būtų galima vienareikšmiškai konstatuoti, kad turto patikėjimo sutartis nėra sutartis trečiojo asmens naudai. Be to, tuo atveju, kai turto patikėjimo sutartyje vis dėlto bus numatyta, kad naudos gavėjui atsisakius jam suteiktos teisės, šia teise gali pasinaudoti patikėtojas, ši sutartis visiškai atitiks tradicinę sutarties trečiojo asmens naudai konstrukciją.

4.2. Turto patikėjimo sutarties sudarymas

4.2.1. Turto patikėjimo sutarties sudarymo momentas

Šiame magistriniame darbe nemažai dėmesio buvo skirta turto patikėjimo teisės prigimties analizei. Kyla klausimas, ar Lietuvos ir Rusijos teisės sistemose skirtingai suvokiamas turto

¹ Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга первая. Общие положения. – Москва: Статут, 1999. С. 292.

² Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. / red. Ambrasienė D., Baranauskas E. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 154.

³ Зернова Е. Спорные вопросы договора доверительного управления недвижимым имуществом // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. 2002, N 1. С.130–134; Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга первая. Общие положения. – Москва: Статут, 1999. С. 54–55.

⁴ Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга первая. Общие положения. – Москва: Статут, 1999. С. 49.

patikėjimo teisės pobūdis¹ lėmė skirtingo požiūrio į turto patikėjimo teisės atsiradimo momentą susiformavimą.

Pažymėtina, kad Lietuvos civilinės teisės doktrinoje nekyla diskusijų dėl turto patikėjimo sutarties realinio pobūdžio, nes turto patikėjimo sutarties sudarymas yra ne tik sutarties kontrahentų valios išraiška, bet ir daikto perdavimo aktas – jei šalis, išreiškusi valią perduoti daiktą, jo vis dėlto neperduos, sutartis nebus sudaryta². Šią išvadą patvirtina LR CK 6.953 str. 1 d. norma, kurioje yra numatyta: „*Turto patikėjimo sutartimi viena šalis (patikėtojas) perduoda kitai šaliai (patikėtiniui) savo turtą patikėjimo teise tam tikram laikui, o kita šalis įsipareigoja tą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti patikėtojo ar jo nurodyto asmens (naudos gavėjo) interesais.*“ Nepaisant to, kad Rusijos teisėkūra turto patikėjimo santykius laiko prievolinių santykiais, panaši nuostata yra įtvirtinta RF CK 1012 str. 1 d.: „*Turto patikėjimo sutartimi viena šalis (patikėtojas) perduoda kitai šaliai (patikėtiniui) savo turtą patikėjimo teise tam tikram laikui, o kita šalis įsipareigoja įgyvendinti to turto valdymą patikėtojo ar jo nurodyto asmens (naudos gavėjo) interesais.*“

Atsiželgdami į RF CK įtvirtintą turto patikėjimo sutarties sąvoką, Rusijos civilinės teisės mokslininkai pripažįsta realinį turto patikėjimo sutarties pobūdį³, tačiau yra kitų nuomonių. L. Efimova⁴ V. Čubarov⁵ nurodo, kad tam tikrais atvejais turto patikėjimo sutartis yra vis dėlto konsensualinė – sudarant nekilnojamojo turto patikėjimo sutartį. Šių autorių nuomonė grindžiama tuo, jog RF CK 1017 str. 2 p. įtvirtinta nuostata, kad nekilnojamojo turto patikėjimo sutartis sudaroma tokia pat forma, kaip ir nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutartis, o vadovaujantis RF CK 549 str. 1 d., nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutartis yra konsensualinė⁶. Tačiau tai, kad RF CK 1017 str. 2 p. įtvirtinta imperatyvi norma vis dėlto nereiškia, jog turto patikėjimo sutartis yra konsensualinė, nes RF CK 549 str. 1 d. turėtų būti vadovujamasi tik nustatant nekilnojamojo daikto patikėjimo sutarties formą, bet ne sprendžiant apie turto patikėjimo sutarties sudarymo momentą. Be to, turto patikėjimo sutarties pripažinimas konsensualine reikštų, kad patikėtojas įsipareigoja perduoti turtą ateityje, o tai prieštarautų RF CK 1012 str. 1 d. įtvirtintam turto patikėjimo sutarties apibrėžimui. Taigi pagal Lietuvos ir Rusijos teisinį reglamentavimą, turto patikėjimo sutartis yra vis dėlto realinė.

¹ LR CK autoriai turto patikėjimo teisę įvardijo kaip daiktinę teisę, RF CK rengėjai, kaip minėta, turto patikėjimo santykius priskyrė prievoliųjų santykių rūšiai.

² Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. / red. Ambrasienė D., Baranauskas E. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 128.

³ Кабалкин А./ под ред. Сергеева А., Толстого Ю. Гражданское право: Учебник. Ч. 2. – Москва: Проспект, 1997. С. 585.

⁴ Ефимова Л. Банковские сделки: право и практика. – Москва: НИМЦ, 2001. С. 619.

⁵ Чубаров В. Комментарий к ГК РФ части второй (постатейный). – Москва: ЗАО Юстиформ, 1998. С. 604–605.

⁶ Pagal LR CK 6.393 str. 4 d. – nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutartis yra realinė sutartis.

4.2.2. Turto patikėjimo sutarties forma

LR CK 6.960 str. 1 d. skelbia, jog turto patikėjimo sutartis turi būti rašytinė. Lygiai tokia pati nuostata įtvirtinta RF CK 1017 str. 1 d. Pažymėtina, jog nei LR CK, nei RF CK nenumato reikalavimo, kad turto patikėjimo sutartis būtų sudaroma surašant vieną dokumentą. Asmenys siekdami sudaryti patikėjimo sutartį gali apsieisti raštais, telegramomis, telefonogramomis, telefakso pranešimais ar kitais būdais (LR CK 6.192 str. 2 d., RF CK 434 str. 2 d.). Tačiau skiriasi LR CK bei RF CK nuostatos, dėl nekilnojamojo daikto patikėjimo sutarties formos:

- LR CK 6.960 str. 2 d.: *„Nekilnojamojo daikto patikėjimo sutartis turi būti notarinės formos.“*

- RF CK 1017 str. 2 d.: *„Nekilnojamojo daikto patikėjimo sutartis turi būti sudaroma tokia pat forma, kaip ir nekilnojamojo daikto pirkimo–pardavimo sutartis.“* Vadovaujantis RF CK 550 str. 1 d., nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutartis sudaromas rašytine forma, sudarant vieną abiejų sutarties šalių pasirašomą dokumentą. Taigi sudarant nekilnojamojo turto patikėjimo sutartį, jos šalys sutarties sudarymo momentu turi dalyvauti fiziškai – jų valia turi sutapti laike¹, nors galimi tokie atvejai, kai turto patikėtinis ir patikėtojas pasirašo tą pačią sutartį, tačiau skirtingu laiku.

Abiejų valstybių teisiniame reglamentavime yra nurodyta, kad nekilnojamojo turto patikėjimo sutartis yra registruotina (LR CK 6.960 str. 2 d., RF CK 1017 str. 2 d.). Be to, RF CK 558 str., 460 str. 3 d. yra papildomai nurodyta, kad gyvenamojo būsto bei įmonės patikėjimo sutartis yra būtina įregistruoti. Pažymėtina, kad tiek pagal LR CK, tiek pagal RF CK nuostatas, numatytos formos ir reikalavimo įregistruoti sutartį nesilaikymas daro turto patikėjimo sutartį negaliojančia (LR CK 6.960 str. 3 d., RF CK 1017 str. 3 d.).

Nei LR CK, nei RF CK nenumato jokių specialių reikalavimų įmonės patikėjimo sutarties formai². Tai dėl reguliuojamų santykių svarbos laikytina įstatymo spraga, todėl, atsižvelgiant į tai, jog įmonės, kaip turto komplekso, pirkimo–pardavimo bei perleidimo turto patikėjimo sutarties pagrindu teisiniai santykiai yra panašūs, galima vadovautis įstatymo analogija. Šios nuostatos yra laikomasi Rusijos teisminėje praktikoje³. Taigi įmonės patikėjimo sutartis, taikant įstatymo analogiją, turėtų būti sudaroma:

- Pagal LR CK 6.403 str., 6.404 str. 2 d.: *„Rašytine forma, abiems sutarties šalims pasirašius dokumentą, patvirtintą notaro ir turinti būtinus priedus – įmonės balansą; nepriklausomo auditoriaus išvadą apie įmonės turto sudėtį ir jo kainą; įmonės skolų (prievolių)*

¹ Sutarties šalių valia laike nesutampa, kai pasirašyti dokumentai perduodami telekomunikacijų galiniais įrenginiais.

² Įmonė, kaip turto patikėjimo sutarties objektas, analizuojamas kitame magistrinio darbo poskyryje.

³ Зернова Е. Спорные вопросы договора доверительного управления недвижимым имуществом // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. 2002, N 1. С.130–134.

sąrašą, kuriame nurodyta skolos dydis, įvykdymo terminas, prievolių užtikrinimo rūšis, kreditoriai ir jų adresai.“

• Pagal RF CK 560 str., 561 str.: „Rašytine forma, abiem sutarties šalims pasirašius dokumentą. Prie sutarties pridedama: įmonės turto inventorizavimo aktas, įmonės balansas, nepriklausomo auditoriaus išvada apie įmonės turto sudėtį ir kainą, įmonės skolų (prievolių) sąrašas, kuriame nurodyta skolos dydis, rūšis, įvykdymo terminas, kreditoriai.“

4.2.3. Esminės turto patikėjimo sutarties sąlygos

Vienas svarbiausių sutarties galiojimo kriterijų – suderinta šalių valia dėl esminių sutarties sąlygų. Tiek RF CK, tiek LR CK pateiktas analogiškas šių sąlygų sąrašas. RF CK 1016 str. 1 d., LR CK 6.959 str. 1 d. numatyta, kad turto patikėjimo sutartyje privalo būti nurodyta:

- turtas, perduodamas patikėjimo teise;
- patikėtojas;
- patikėtinis;
- jeigu sutartis sudaryta trečiojo asmens (*naudos gavėjo*) naudai, – naudos gavėjas;
- patikėtinio atlyginimas ir jo mokėjimo tvarka, jeigu atlyginimą nustato turto paatikėjimo sutartis;
- sutarties galiojimo terminas.

Be to, esminė turto patikėjimi sutarties sąlyga yra numatyta ir RF CK 1018 str. 1 d. bei LR CK 6.961 str. 1 d.: turtas, perduotas patikėtinui patikėjimo teise, turi būti atskirtas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto. Turto, perleidžiamo patikėjimo teise, atskyrimas yra esminis turto patikėjimo santykių bruožas – tai teisės aktuose įtvirtinta naudos gavėjo teisių apsaugos garantija¹. Be to, LR CK bei RF CK numatyta, kad patikėtinis privalo sudaryti ir tvarkyti jam perduoto turto apskaitą (*balansą*), o atsiskaitymams atlikti turi atidaryti atskirą banko sąskaitą (LR CK 6.961 str. 1 d., RF CK 1018 str. 1 d.).

Beje, nei LR CK, nei RF CK nenurodyta, jog turtas, perleistas patikėjimo teise, turi būti atskirtas ir nuo trečiųjų asmenų turto. Rusijos teisės aktai numato keletą atvejų, kai patikėjimo teise perleistas turtas gali būti sujungtas su trečiųjų asmenų turtu. Pavyzdžiui, tokia galimybė yra numatyta Rusijos Federacijos investicijų fondų įstatyme². Lietuvoje turto patikėjimo normos taip pat yra taikomos investicijų valdymo srityje. 2010 m. balandžio 1 d. Vertybinių popierių komisija pateikė išaiškinimą Nr. 13K–3 „Dėl valdymo įmonės teisės valdyti individualius klientų finansinių priemonių portfelius turinio“. Vertybinių popierių komisija šiame išaiškinyje pateikė

¹ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 400.

²Федеральный закон от 29 ноября 2001 г. N 156-ФЗ „Об инвестиционных фондах“.

savo poziciją, jog tarp kliento ir investicijų valdytojo susiklostantys santykiai pagal savo prigimtį yra artimiausi turto patikėjimo teisės normų reguliuojamiems santykiams, kurie reguliuojami LR CK 4.106–4.110 str. bei 6.953–6.968 str. Be to, vadovaujantis Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo¹ 32 str. 1, 2 d., investicinį fondą sudarantis turtas yra jo dalyvių bendroji dalinė nuosavybė, valdymo įmonė investicinį fondą sudarantį turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja turto patikėjimo teise.

Taigi Lietuvos teisėkūrai taip yra žinomi atvejai, kai turtas, perleistas patikėjimo teise, yra sujungiamas su trečiųjų asmenų turtu, tačiau yra numatyta ir apribojimų. 2010 m. balandžio 1 d. Vertybinių popierių komisija pateiktame išaiškinime Nr. 13K–3 „Dėl valdymo įmonės teisės valdyti individualius klientų finansinių priemonių portfelius turinio“ yra nurodyta, jog finansų maklerio įmonės ir kredito įstaigos, saugančios klientų (*investuotojų*) pinigines lėšas, skirtas investavimui, ir (*ar*) finansines priemones, privalo nuolat užtikrinti klientų turto atskirumą taip, kad bet kuriuo metu ir nedelsiant kliento turtą būtų galima atskirti nuo kitų klientų turto ir nuo įmonės turto.

RF CK įtvirtinta dar viena esminė turto patikėjimo sutarties sąlyga – sutartyje turi būti numatyta patikėtinio veiklos ataskaitos pateikimo patikėtoju ir naudos gavėjui tvarka ir terminai (RF CK 1020 str. 4 d.). Vadovaujantis LR CK numatytu reglamentavimu, ši sąlyga nėra imperatyvi, nes pagal LR CK 6.963 str. 4 d., jeigu ataskaitos terminas nenustatytas, ataskaita turi būti pateikta vieną kartą per metus. Autoriaus manymu, LR CK reglamentavimas labiau atitinka turto patikėjimo sutarties šalių interesus, nes net jeigu jos ir nesusitartų dėl ataskaitų pateikimo terminų, būtų taikoma dispozityvi LR CK norma.

Abiejų valstybių civiliniai kodeksai įtvirtina nuostatą, kad turto patikėjimo teise perleidžiant įkeistą daiktą, apie įkeitimą privalo būti pranešta patikėtiniui (LR CK 6.962 str. 2 d., RF CK 1019 str. 2 d.²). Tačiau ši turto patikėjimo sutarties sudarymo sąlyga nei pagal LR CK, nei pagal RF CK nėra esminė, kadangi jos nesilaikymas nedaro turto patikėjimo sutarties negaliojančia. Tačiau LR CK ir RF CK skirtingai reglamentuoja nurodytos sąlygos nesilaikymo pasekmes:

- LR CK 6.962 str. 2 d. nustatyta: *„Jeigu patikėtinis apie turto įkeitimą nežinojo ar negalėjo žinoti, jis turi teisę reikalauti nutraukti turto patikėjimo sutartį ir sumokėti jam priklausantį atlyginimą bei atlyginti nuostolius.“*
- RF CK 1019 str. 2 d. numato kiek kitokią nuostatą: *„Jeigu patikėtinis apie turto įkeitimą nežinojo ar negalėjo žinoti, jis turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties nutraukimo arba su reikalavimu išmokėti jam sutartyje numatytą atlyginimą už*

¹ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. IX–1709.

² Rusijos teisės sistemoje yra teisės aktų, draudžiančių patikėjimo teise perleisti įkeitą turtą, pavyzdžiui, tokį draudimą numato 2001 m. lapkričio 11 d. Rusijos Federacijos investicinių fondų įstatymo (Nr. 156–F3) 13 str.

vienerius metus.“

Atkreiptinas dėmesys, jog pagal RF CK patikėtiniui nereikia įrodyti nuostolių dydžio, kadangi taikomas objektyvus jų nustatymo kriterijus – atlyginimas už vienerius metus. Tačiau nuostoliai gali viršyti šią sumą ir patikėtinis yra suinteresuotas šiuos nuostolius prisiteisti – tokia teisė yra suteikta LR CK, tačiau apribota RF CK. Tačiau gali atsitikti ir taip, jog dėl turto patikėjimo sutarties nutraukimo nurodytu pagrindu patikėtiniui neatsiras jokių nuostolių, tokiu atveju patikėtiniui žymiai naudingesnė RF CK nuostata, suteikianti teisę reikalauti sumokėti atlyginimą už vienerius metus. Tačiau tokiu atveju bus paneigta civilinės atsakomybės kompensacinė funkcija. Taigi minėtos LR CK bei RF CK nuostatos turi tiek teigiamų, tiek ir neigiamų aspektų, tačiau autorius mano, jog LR CK 6.962 str. 2 d. labiau atitinka teisingumo principą bei civilinės teisės kompensacinę funkciją: turėtų būti atlyginami tik realiai patirti nuostoliai, o ne iš anksto nustatyta jų suma, kurią priteisus civilinių santykių subjektas gali nepagrįstai praturtėti.

Kita esminė turto patikėjimo sąlyga – patikėtojas, patikėtinis, o jeigu sutartis sudaryta trečiojo asmens (*naudos gavėjo*) naudai, – naudos gavėjas – detalizuojama specialiuose LR CK ir RF CK straipsniuose, kurie jau buvo analizuojami kitame šio magistrinio darbo skyriaus poskyriose.

Sąlyga dėl patikėtinio atlyginimo ir jo mokėjimo tvarkos yra esminė tik tuo atveju, jeigu sudaroma atlygintinė turto patikėjimo sutartis. Be to, abiejų valstybių civiliniai kodeksai numato dar vieną esminę turto patikėjimo sutarties sąlygą – jos terminą. Atkreiptinas dėmesys, jog LR CK ir RF CK įtvirtina skirtingas nuostatas dėl turto patikėjimo sutarties termino:

- LR CK 6.959 str. 2 d.: „*Turto patikėjimo sutartis negali būti sudaroma ilgesniam kaip dvidešimties metų terminui.*“
- RF CK 1016 str. 2 d. numato trumpesnę terminą: „*Turto patikėjimo sutartis negali būti sudaroma ilgesniam kaip penkerių metų terminui.*“

Abiem atvejais yra nurodyta, kad įstatymas gali nustatyti ir ilgesnius maksimalius sutarties galiojimo terminus¹. Be to, LR CK ir RF CK įtvirtina analogišką normą dėl turto patikėjimo sutarties pratęsimo galimybės: „*Jeigu, pasibaigus sutarties galiojimo terminui, nė viena šalis nepareiškia apie jos nutraukimą, sutartis pripažįstama pratęsta tomis pat sąlygomis naujam tokiam pat terminui*“ (LR CK 6.959 str. 3 d., RF CK 1016 str. 2 d.).

Rusų civilinės teisės doktrinoje nurodoma, kad konkrečių turto patikėjimo sutarties galiojimo terminų įtvirtinimas teisės aktuose neleidžia atsirasti kvazinuosavybės santykiams, kai

¹ Rusijos Federacijos Prezidento 1992 m. gruodžio 30 d. įsakyme Nr. 1702 „Dėl anglies pramonės sąjungų, įmonių, organizacijų privatizacijos bei pertvarkymo į akcines bendroves“ numatyta, jog sudaroma turto patikėjimo sutartis galioja iki joje numatyto termino, kuris negali viršyti trijų metų.

turto patikėjimo sutartimi „pridengiamas“ nuosavybės perleidimo sandoris¹. Be to, RF CK komentaro autoriai pažymi, kad turto patikėjimo sutartis yra trunkamojo pobūdžio, t.y. ji negali būti sudaroma konkrečiam sandoriui įvykdyti (*pavyzdžiui, įsigyti vertybinių popierių paketą*), nes priešingu atveju sutartimi būtų sukurti ne turto patikėjimo, o atstovavimo santykiai².

RF CK 1025 str. numato vertybinių popierių patikėjimo sutarties sudarymo ypatumus. Šioje teisės normoje yra nustatyta, kad keliems asmenims perleidžiant vertybinius popierius patikėjimo teise, galimas šių vertybinių popierių sujungimas. Be to, yra nurodyta, kad vertybinių popierių patikėjimo santykių ypatumus gali numatyti ir kiti įstatymai. Pažymėtina, kad LR CK neįtvirtina vertybinių popierių patikėjimo sutarties sudarymo ypatumų.

Rusijos ir Lietuvos teisės sistemose yra specialių įstatymų, numatančių ir kitas esmines turto patikėjimo sutarties sąlygas. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos Prezidento įsakyme „Dėl valstybei priklausančių akcijų, įsigytų privatizacijos metu, perleidimo patikėjimo teise“³ numatyta, kad sudaromoje turto patikėjimo sutartyje turi būti nurodyta, kad patikėtinis neturi teisės disponuoti jam perleistomis akcijomis. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 str. 4 d. yra nustatytas specialus reikalavimas patikėtinui, nurodyta, kad kitiems juridiniams asmenims valstybės turtas patikėjimo teise gali būti perduotas pagal turto patikėjimo sutartį tik tais atvejais, kai įstatymai jiems priskiria valstybines funkcijas.

Aptarus turto patikėjimo sutarties sudarymo ypatumus pagal abiejų valstybių teisinį reglamentavimą, toliau bus analizuojami ir lyginami reikalavimai, keliami turto patikėjimo sutarties objektui.

4.3. Turto patikėjimo sutarties objektas

4.3.1. Turto patikėjimo objektų sąrašas ir jų požymiai

Nei LR CK, nei RF CK nepateikiamas išsamus turto patikėjimo sutarties objektų sąrašas. Vadovaujantis LR CK 6.956 str. 1 d., patikėjimo teisės objektais gali būti nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai, vertybiniai popieriai ar kitoks turtas. RF CK įtvirtina konkretnę turto patikėjimo sutarties objektų sąrašą. Pagal RF CK 1013 str. 1 d., turto patikėjimo teisės objektais gali būti įmonės, kiti turtiniai kompleksai, nekilnojamieji daiktai, vertybiniai popieriai, išimtinės teisės ir kitas turtas.

¹Платонова Н. Договор доверительного управления имуществом (*теоретические аспекты регулирования*) // Гражданин и право. 2003, N 1. С. 109–120.

²Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 398.

³Указ Президента Российской Федерации от 09.12.96 N 1660 „О передаче в доверительное управление закрепленных в федеральной собственности акций акционерных обществ, созданных в процессе приватизации“.

RF CK komentaro autoriai nurodo, kad turto patikėjimo sutarties objektas turi atitikti du kriterijus: jis turi turėti piniginę išraišką, o jo dalyvavimas civilinėje apyvartoje neturi būti apribotas¹. Rusų civilinės teisės mokslininkai M. Braginskij bei V. Vitriskij, nurodo, jog turto patikėjimo sutartis yra skirta teisiniams santykiams, kurių objektas yra įmonės, nekilnojamas turtas, vertybiniai popieriai, išimtinės teisės, nes būtent šiam turtui būtinas profesionalus valdymas, o kito turto apyvarta turėtų būti užtikrinta kitų sutarčių pagrindu². Panašios nuomonės yra ir L. Gabajerova ir E. Pilechina. Šios autorės teigia, kad sudarant turto patikėjimo sutartį siekiama užtikrinti efektyvų turto valdymą, o priešingu atveju, turto perleidimas reikštų, jog savininkas perkelia patikėtiniui savo pareigas, susijusias su šio daikto išlaikymu³.

Išskirtini Lietuvos ir Rusijos teisiniame reglamentavime nurodyti kriterijai, kuriuos turi atitikti turto patikėjimo sutartimi perleidžiamas turtas. Atsižvelgiant į tai, kad pagal abiejų valstybių civilinius kodeksus turto patikėjimo sutartis yra realinė, darytina išvada, kad patikėtojas turi faktiškai valdyti turtą jo perleidimo patikėtiniui momentu. Be to, patikėjimo teise perleidžiamas turtas taip pat turi pasižymėti savybėmis, dėl kurių jį būtų galima atskirti tiek nuo patikėtojo, tiek nuo patikėtinio turto⁴. Rusų mokslininkas A. Prochorov, aiškindamas šio reikalavimo pagrįstumą, nurodo, jog jis yra susijęs su didele patikėtojai tenkančia rizika prarasti nuosavybės objektą – tai lemia poreikį sutartyje kuo konkrečiau apibrėžti perleidžiamą turtą⁵. Lietuvos mokslinėje literatūroje taip pat pažymima, kad neatskyrus patikėtiniui patikėjimo teise perduoto turto nuo jo kitais pagrindais valdomo turto iškiltų nemažai nesusipratimų ir/ar piktnaudžiavimų dėl patikėjimo teise perduoto turto apimties, iš to turto gaunamų pajamų atskyrimo bei būtų kitaip supainiojamos patikėjimo teisinių santykių pagrindu kylančios patikėtinio teisės ir pareigos bei atsakomybė. Be to, nurodoma, kad patikėtojo patikėtiniui perduotas turtas šiuo atveju galėtų būti išieškotas patikėtinio kreditorių pagal su patikėjimo teise perduotu turtu nesusijusias prievoles⁶, o tai nesusiderina su patikėtojo (*naudos gavėjo*) teisėtais interesais.

Kai kurie rusų mokslininkai teigia, jog turto patikėjimo teise gali būti perleidžiami tik individualiais požymiais apibūdinti daiktai. Nurodoma, kad apie tai liudija turto patikėjimo

¹ Эрделевский А. Постатейный научно–практический комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации (с изменениями и дополнениями на 1 мая 2001 г.). – Москва: Агентство (ЗАО) Библиотечка РГ, 2001. С. 85.

² Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Книга третья. Издание исправленное и дополненное. – Москва: Статут, 2003. С. 764.

³ Габаерова Л., Пилехина Е. Проблемы применения договора доверительного управления недвижимым имуществом // Арбитражные споры. 2001, N 4. С. 97–104.

⁴ RF CK 1018 str. 1 d. bei LR CK 6.961 str. 1 d. įtvirtinta, kad patikėjimo teise perleidžiamas turtas turi būti atskirtas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto.

⁵ Прохоров А. Ответственность участников договора доверительного управления имуществом // Свобода, право, рынок: Сборник научных трудов. 2003, N 4: Ч. 2. С. 144–148.

⁶ Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P. 27.

instituto struktūra, šių teisinių santykių pobūdis, o taip pat RF CK numatytas pavyzdinis turto patikėjimo sutarties objektų sąrašas¹. Be to, pažymima, kad tik individualiais požymiais apibrėžti daiktai gali būti grąžinti savininkui nutraukus turto patikėjimo sutartį². Šio magistrinio darbo autorius mano, kad nurodyti teiginiai nepaneigia galimybės turto patikėjimo sutartimi perleisti rūšiniais požymiais apibūdintus daiktus, nes:

- pirmiausiai, nei LR CK 6.956 str., nei RF CK 1013 str., įtvirtinantys turto patikėjimo teisės objektų sąrašą, nenumato, jog tokiais objektais negali būti rūšiniais požymiais apibūdinti daiktai. RF CK, lygiai kaip ir LR CK, numatantis, jog perleidžiamas turtas turi būti atskirtas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto, vėlgi nedraudžia turto patikėjimo sutartimi perleisti rūšiniais požymiais apibūdintus daiktus. Pažymėtina, kad vienas iš civilinės teisės principų skelbia, kad viskas, kas neuždrausta pozityviosios teisės normų, yra leidžiama³.
- RF CK 1024 str. 3 d. ir LR CK 6.967 str. 3 d. įtvirtina analogišką dispozityvią normą: „*Pasibaigus turto patikėjimo sutarčiai, patikėtinis privalo grąžinti turtą patikėtoju, jeigu sutartis nenustato ko kita*“. Taigi šalys gali susitarti, kad pasibaigus turto patikėjimo sutarčiai bus grąžinti tos pačios rūšies daiktai, kurie buvo perleisti sutarties pagrindu.

Dar vienas požymis, kurį turi atitikti turto patikėjimo sutarties objektas – jis turi būti nesunaudojamas, kadangi pasibaigus turto patikėjimo santykiams, patikėtinis turi grąžinti turtą patikėtoju, jeigu sutartis nenumato kitaip (LR CK 6.967 str. 3 d., RF CK 1024 str. 3 d.).

Išvardyti požymiai yra bendrieji, jie būdingi visiems turto patikėjimo sutarties objektams. Kituose šio magistrinio darbo skyriaus poskyriuose bus nagrinėjami konkretūs turto patikėjimo sutarties objektai.

¹ Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части первой (*постатейный*). – Москва: Контракт, 2006. С. 788.

² Фунтикова Н. Доверительное управление по российскому законодательству и доверительная собственность по англо-американскому праву: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук: 12.00.03/ Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации – М., 2004. С. 123.

³ Rusijos teisinėje sistemoje yra teisės aktų, tiesiogiai įtvirtinančių galimybę rūšiniais požymiais apibrėžtus daiktus perleisti turto patikėjimo teise. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos centrinio banko įsakymu „Dėl instrukcijos „Dėl Rusijos Federacijos kredito įstaigų vykdomų turto patikėjimo operacijų ir jų buhalterinės apskaitos“ patvirtinimo“ leidžiama turto patikėjimo sutarties pagrindu perleisti brangiuosius metalus ir brangakmenius. Приказ Центрального банка России от 02.07.97 N 02–287 „Об утверждении Инструкции „О порядке осуществления операций доверительного управления и бухгалтерском учете этих операций кредитными организациями Российской Федерации“.

4.3.2. Įmonė, kaip turto patikėjimo sutarties objektas

RF CK, priešingai negu LR CK, tiesiogiai įtvirtina, jog įmonė gali būti turto patikėjimo sutarties objektu. Pažymėtina, kad LR CK 6.956 str. 1 d. nurodyta, kad patikėjimo teisės objektais gali būti nekilnojamieji daiktai, o LR CK 1.110 str. 1 d. skelbia, kad įmonė yra laikoma nekilnojamuoju daiktu. Todėl sistemiškai aiškinant LR CK normas, darytina išvada, jog Lietuvoje įmonė taip pat gali būti turto patikėjimo sutarties objektu. Be to, imperatyvi norma, paneigianti šią išvadą, nei LR CK, nei kituose Lietuvos teisės aktuose nėra įtvirtina.

Rusų mokslininkas V. Žarikov pažymi, jog įmonė, nuo kitų nekilnojamųjų daiktų skiriasi tuo, kad šis turtinis kompleksas yra skolų, turtinių ir neturtinių teisių visuma. Autorius pabrėžia, kad skolų bei teisių perleidimas įvyksta tik tuo atveju, jeigu turto patikėjimo sutartimi yra perleidžiama įmonė, o ne kiti turtiniai kompleksai. Be to, minėtas autorius nurodo, kad turto patikėjimo sutartimi gali būti perleidžiama tik faktiškai vykdanči komercinę veiklą įmonė (RF CK 132 str. 1 d.)¹. Tokią pat išvadą galima daryti ir vadovaujantis LR CK 1.110 str. 1 d., kuri numato, kad civilinių teisių objektų gali būti įmonė, kaip verslu užsiimančiam asmeniui (*siekiančiam pelno*) priklausantis turto ir turtinių bei neturtinių teisių, skolų ir kitokių pareigų visuma. Todėl kritikuotina RF CK komentaro autorių nuomonė, pagal kurią perleidus įmonę patikėjimo teise, ji, kaip juridinis asmuo, baigiasi². Be to, Rusijoje ne vienas juridinis asmuo siūlo savo paslaugas įmonių valdymo patikėjimo teise srityje³, o tai liudija apie tokių sutarčių sudarymo praktikos buvimą.

Deja, nei Lietuvos, nei Rusijos civilinės, finansų, mokesčių teisės normos nedetalizuoja įmonių turto patikėjimo teisės santykių reglamentavimo, todėl taikant šį institutą verslo santykiams sureguliuoti gali iškilti daug klausimų, susijusių su patikėtinio asmeniu, jo atsakomybe, mokestinėmis prievolėmis ir kt., o tai trukdo turto patikėjimo teisės institutui įsitvirtinti įmonių savininkų santykių praktikoje.

Autorius, siekdamas parodyti, kaip galėtų būti sureguliuoti santykiai dėl įmonės turto patikėjimo, parengė sutarties projektą, kuris yra pateikiamas šio magistrinio darbo prieduose (2 priedas).

¹ Жариков В. Предприятие как объект договора доверительного управления имуществом: проблемы доктрины и законодательства // Юрист. 2004, N 5. С. 22–27.

² Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части первой (*постатейный*). – Москва: Контракт, 2006. С. 788.

³ <http://forex-mmcs.ru/management.html?ref=17261&gclid=CMqr84-T1qwCFcYKfAodrV4fTw>, <http://www.ufk-invest.ru/DovUpr/>, http://www.c-g-i.ru/management_of_assets.html, <http://portalinvest.ru/ru/seller/management.php>, <http://www.mc-armator.ru/trust/> ir kt. Prisijungimo laikas: 2011–07–30.

4.3.3. Vertybiniai popieriai, kaip turto patikėjimo sutarties objektas

RF CK bei LR CK įtvirtina, jog turto patikėjimo sutarties objektu gali būti vertybiniai popieriai.

RF CK 1025 str. reglamentuoja, jog turto patikėjimo teise perleidžiant vertybinius popierius gali būti numatytas vertybinių popierių, perleidžiamų skirtingiems asmenims, sujungimas. Nurodytame RF CK straipsnyje taip pat nurodyta, jog patikėtinio įgaliojimai turi būti aiškiai apibrėžti vertybinių patikėjimo sutartyje, be to, kitus vertybinių popierių patikėjimo sutarties ypatumus gali numatyti specialūs įstatymas. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos įstatymo „Dėl lėšų investavimo kaupiamajai pensijos daliai finansuoti“¹ 12 str. 9 p. yra nurodyta, kad patikėtinis vertybinius popierius turi parduoti nežemesne nei rinkos kaina, o pirkti – aukštesne nei rinkos kaina. Kai kuriuos vertybinių popierių patikėjimo santykius reglamentuoja Rusijos poįstatyminiai teisės aktai².

Lietuvoje turto patikėjimo teisės institutas taip pat yra taikomas vertybinių popierių valdymų srityje. Kaip minėta, kolektyvinio investavimo subjektų veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas. Šiame įstatyme nurodyta, kad investicinio fondo turtą patikėjimo teise valdo valdymo įmonė (2 str. 11 p., 32 str. 2 d.), kurio sudarymo vienintelis tikslas yra sukaupti asmenų lėšas ir jas kolektyviai investuoti į perleidžiamuosius vertybinius popierius, pinigų rinkos priemones ar kitą turtą. Kolektyvinio investavimo subjektų įstatyme, be kita ko, yra teisės normų, susijusių su vertybinių popierių valdymu, įgyvendinamu patikėtinio – valdymo įmonės. Tačiau vertybinių popierių valdymo teisiniais santykiais yra taikomas ne tik turto patikėjimo, bet ir pasaulio sutartį reglamentuojančios teisės normos. Pavyzdžiui, LR CK 1.101 str. 10 d. yra numatyta, kad jeigu išleidžiami nematerialūs vertybiniai popieriai ir įstatymai nenustato kitaip, pagal šį kodeksą laikoma, kad vertybinių popierių savininkas yra patikėjęs juos saugoti sąskaitas tvarkančiam asmeniui pagal pasaulio sutartį, saugotojo teisės, pareigos ir atsakomybė nustatoma pagal pasauliui taikomas šio kodekso šeštosios knygos nuostatas.

¹ Федеральный закон от 24 июля 2002 г. N 111-ФЗ „Об инвестировании средств для финансирования накопительной части трудовой пенсии в Российской Федерации“.

² Приказ Банка России от 02.07.1997 N 02-287 „Об утверждении Инструкции "О порядке осуществления операций доверительного управления и бухгалтерском учете этих операций кредитными организациями Российской Федерации“.

4.3.4. Valstybės, municipalinių darinių (savivaldybių) turtas, kaip turto patikėjimo sutarties objektas

Šiame magistriniame darbe jau buvo kalbama apie tai, kad Rusijoje ir Lietuvoje turto patikėjimo teisės institutas yra taikomas santykiams, susiklostantiems tiek privačios, tiek viešosios nuosavybės valdymo srityje. Atsižvelgiant į viešojo intereso svarbą šiuose santykiuose, abiejų valstybių civiliniuose kodeksuose yra numatyti ribojimai, susiję su viešosios nuosavybės perleidimu patikėjimo teise.

RF CK 1013 str. 3 d. įtvirtinta: *„Ekonominio valdymo ir operatyviojo tvarkymo¹ pagrindais naudojamas turtas negali būti perleistas turto patikėjimo sutartimi. Šio turto perleidimas galimas tik likvidavus juridinį asmenį, kuris turtą naudojo ekonominio valdymo ar operatyviojo tvarkymo pagrindu arba kitais įstatymo numatytais atvejais.“* N. Funtikova aiškindama šio ribojimo taikymą praktikoje, nurodo, jog savininkas (valstybė, municipalinis darinys) disponuodamas jam priklausančiu turtu perleidžia ribotą daiktinę teisę jo įsteigtam juridiniam asmeniui, kuris įgyvendina turto savininko įgaliojimus. Jeigu turto savininkas nuspręstų įgyvendinti savo nuosavybės teisę perleisdamas turtą patikėjimo teise, jis, visų pirma, privalo anuliuoti suteiktą daiktinę teisę² arba likviduoti šį juridinį asmenį³.

Pažymėtina, kad LR CK 6.956 str. 2 d. įtvirtintas panašus draudimas: *„Valstybės ar savivaldybės turtas, kurį patikėjimo teise valdo, naudoja ar juo disponuoja valstybės ar savivaldybės įmonė, įstaiga ar organizacija, negali būti perduotas kitam asmeniui patikėjimo teise, išskyrus atvejus, kai ta įmonė, įstaiga ar organizacija likviduojama ar reorganizuojama, taip pat kitus įstatymo nustatytus atvejus.“* Autoriaus manymu, kad LR CK 6.956 str. 2 d. bei RF CK 1013 str. 3 d. draudimas įtvirtintas tam, kad viešojo nuosavybės būtų naudojama valstybės bei municipalinių darinių (savivaldybių) funkcijoms įgyvendinti, o ne veikiant privačiais komerciniais tikslais.

4.3.5. Pinigai, kaip turto patikėjimo sutarties objektas

Lietuvos teisės literatūroje visuotinai pripažįstama, jog pinigai apibūdinami ne fizinėmis savybėmis, o tik kieikiniu santykiu su abstrakčiu vienetu. Tačiau pinigai yra visuotinė civilinės, t. y. mainų, priemonė ir tuo skiriasi nuo kitų daiktų, apibūdinamų rūšiniais požymiais⁴.

¹ Kaip minėta, ekonominio valdymo ir operatyviojo tvarkymo teisės yra priskiriamos daiktinėms teisėms.

² Pavyzdžiui, vadovaujantis RF CK 296 str. 2 str., turto savininkas turi teisę atsiimti nenaudojamus arba naudojamus ne pagal paskirtį daiktus.

³ Фунтикова Н. О регулировании доверительной собственности и договора доверительного управления имуществом // Журнал российского права. – Москва, 2002, N 12. С.83–88.

⁴ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P. 182.

RF CK yra numatytas draudimas, kuris nėra įtrauktas į Lietuvos civilinį teisinį reglamentavimą – vadovaujantis 1013 str. 2 d., pinigai negali būti turto patikėjimo teisės objektu, išskyrus įstatymo numatytas išimtis. Šis draudimas buvo įtvirtintas atsižvelgiant į RF CK rengimo metu vyraujančią komercinių bankų praktiką sudarant trasto sandorius. RF CK projekto rengėjai atsižvelgdami į bankų sistemos nestabilumą, į bankų atsainų požiūrį į klientus ir svetimą nuosavybę siekė nustatyti, kad pinigų perleidimas turto patikėjimo sutartimi galimas tik išimtiniais atvejais, o jų dalyvavimas civilinėje apyvartoje turėtų būti užtikrinamas sudarant kitų rūšių sandorius, kurių reglamentavimas suteikia bent minimalias garantijas piniginių lėšų savininkams¹.

Kaip minėta, Lietuvos teisės sistemoje nėra įtvirtintas apribojimas sudaryti pinigų patikėjimo sutartį, tačiau Lietuvos mokslineuose darbuose nurodoma, kad pasibaigus patikėjimo sutarties terminui, turto savininkui (*patikėtoju*) jo perduotos pinigų kupiūros nėra gražinamos, todėl grynieji pinigai, kaip specifinis civilinių teisių objektas, negali būti patikėjimo teisės objektas².

Nepaisant to, Lietuvoje yra teisės aktų, tiesiogiai įtvirtinančių, jog pinigai gali būti turto patikėjimo sutarties objektu. Pavyzdžiui, tai įtvirtinta Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatyme³ (Įstatymo 29 str. 1 d., 31 str. 2 d.). Rusijoje taip pat yra keletą teisės aktų, numatančių išimtinis atvejis, kai pinigai vis dėlto gali būti turto patikėjimo sutarties objektu. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos vertybinių popierių rinkos įstatymu⁴ reguliuojamų santykių srityje gali būti sudaromos turto patikėjimo sutartys, kurių objektu gali būti ne tik vertybiniai popieriai, bet ir piniginės lėšos, skirtos investuoti į vertybinius popierius bei piniginės lėšos ir vertybiniai popieriai, kurie yra įgyjami patikėjimo teise valdant vertybinius popierius⁵ (Įstatymo 5 str.). Be to, Rusijos Federacijos bankų ir bankų veiklos įstatymas numato, kad kreditinė įstaiga turi teisę turto patikėjimo sutarties pagrindu valdyti pinigines lėšas ir kitą turtą (5 str. 2 d. 3 p.)⁶.

Rusijos civilinės teisės doktrinoje neigiamai vertinamas įstatymų įtvirtintas reglamentavimas, kuriuo pinigus leista perleisti patikėjimo teise. V. Vitrenskij⁷ nurodo, kad pinigai apskritai negali būti turto patikėjimo sutarties objektu, nes jie nėra individualiais požymiais apibūdinti daiktai. Pagrįsdamas savo nuomonę, autorius pažymi, kad pagal turto patikėjimo sutartį patikėtojas laikinai perleidžia savo turtą patikėtiniui, kuris įsipareigoja šį turtą

¹ Витрянский В. Доверительное управление денежными средствами // Хозяйство и право. 2001, № 12. С. 26–40.

² Valys Ž. Privачios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P. 28.

³ Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatymas // Valstybės žinios, 2003, IX–1692.

⁴ Федеральный закон от 29 ноября 2001 г. N 156–ФЗ „Об инвестиционных фондах“.

⁵ Витрянский В. Особенности доверительного управления ценными бумагами // Хозяйство и право. 2001, N 11. С. 48–64.

⁶ Федеральный закон от 02.12.90 N 395–1 „О банках и банковской деятельности“.

⁷ Витрянский В. Договор доверительного управления имуществом. – Москва: Статут, 2002. С. 179.

valdyti patikėtojo ar naudos gavėjo interesais, o sutarčiai pasibaigus – grąžinti šį turtą patikėtojų (RF CK 1012 str. 1 d., 1024 str. 3 d.), tačiau turto patikėjimo teise perleidus pinigines lėšas, jos pereina patikėtinio nuosavybėn¹. V. Vitrenskij nurodo, kad taip atsitinka net ir tais atvejais, kai pinigų savininkas vietoj piniginių lėšų įgyja reikalavimo teisę – tai, anot autoriaus, nėra turto patikėjimo santykiai, kadangi patikėtojas netenka nuosavybės teisės į perleistą turtą².

Tačiau Rusijos civilinės teisės doktrinoje yra laikomasi ir kiek kitokios teorinės pozicijos nagrinėjamu klausimu. E. Suchanov pažymi, kad turto patikėjimo sutarties objektu negali būti tik gryniesi pinigai. Autorius nurodo, kad gryniesi pinigai nepriskirtini individualiais požymiais apibūdinantiems daiktams: pinigus panaudojus apyvartoje nuosavybės teisė į juos išnyksta ir jie negali būti grąžinti jų ankstesniam savininkui turto patikėjimo sutarčiai pasibaigus³. Tačiau minėtas autorius⁴ bei L. Michejeva⁵ pripažįsta, jog turto patikėjimo sutarties objektu gali būti negryniesi pinigai, kaip kliento reikalavimo teisė į banką.

V. Vitrenskij, oponuodamas minėtų autorių pozicijai, pabrėžia, kad tikrasis turto – negrynųjų pinigų – patikėjimo sutarties objektas yra ne pinigai, bet reikalavimo teisė⁶. Tos pačios nuomonės yra laikomasi ir Lietuvos mokslinėje literatūroje. Pažymima, kad patikėtinui tam tikrais atvejais gali būti perduotos finansų įstaigoje esančios lėšos (*t. y. ne gryniesi pinigai*), kurios gali sudaryti reikalavimo teisę į šią finansų įstaigą (*pavyzdžiui, patikėtojo teise reikalauti banko grąžinti sąskaitoje esančių pinigų ekvivalentą, ar sukauptas palūkanas*). Šiuo atveju galima kalbėti apie sąskaitą finansų įstaigoje ar indėlį, kaip turtinę teisę (*t. y. turtą*), galinčia tapti patikėjimo teisės objektu ir perduota valdyti patikėtinui⁷.

4.3.6. Išimtinės teisės, kaip turto patikėjimo sutarties objektas

LR CK tiesiogiai neįtvirtina, kad išimtinės teisės gali būti turto patikėjimo sutarties objektas, tačiau LR CK nenumato ir draudimo turto patikėjimo sutartimi perleisti išimtinės teisės.

¹ Kadangi turto patikėjimo sutarčiai pasibaigus grąžinamos ne tos pačios pinigų kupiūros.

² Витрянский В. Доверительное управление денежными средствами // Хозяйство и право. 2001, N 12. С. 26–40.

³ Суханов Е. Право собственности и иные вещные права. Способы их защиты: Комментарий к новому ГК. – Москва: Центр деловой информации, 1996. С. 123–124.

⁴ Суханов Е. Гражданское право. Том II. – Москва: Волтерс Клувер, 2004. С. 124.

⁵ Михеева Л. / под ред. Чернова В. Доверительное управление имуществом. – Москва: Юрист, 1999. С. 123.

⁶ Витрянский В. Договор доверительного управления имуществом. – Москва: Статут, 2002. С. 174.

⁷ Valys Ž. Privačios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P. 28.

RF CK, priešingai, tiesiogiai yra nurodoma, jog išimtinės teisės gali būti turto patikėjimo teisės objektu¹. Tokia galimybė yra aptarta ir rusų mokslinėje literatūroje. V. Vitrinskij pažymi, kad turto patikėjimo sutartimi gali būti perleista teisė į: kūrinį, patentuotą išradimą, prekių ar paslaugų ženklą bei į kitas išimtinės teises². O. Stepanova nurodo, jog teisė į prekių ar paslaugų ženklą, kaip ir patento turėtojo teisės, gali būti individualizuojamos ir atskiriamos nuo kito patikėtojo ir patikėtinio turto, todėl šios teisės gali būti perleisamos turto patikėjimo teise³.

Deja, Lietuvos civilinės teisės doktrinoje išimtinės teisės, kaip turto patikėjimo teisės objektas, iki šiol nebuvo analizuojamas. Tačiau išimtinių teisių perleidimas turto patikėjimo sutarties pagrindu neprieštarauja ne tik LR CK, bet ir kitiems išimtinės teises reglamentuojantiems aktams. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo⁴ 38 str. 1 d. skelbia, kad autorių turtinės teisės gali būti perduodamos sutartimi, paveldėjimo būdu ir kita įstatymų nustatyta tvarka. Be to, Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymo⁵ 43 str. 1 d. numato, kad teisė į pareikštą registruoti ar įregistruotą ženklą gali būti perduota pagal sutartį visai ar iš dalies, kartu su kitomis teisėmis, susijusiomis su juridinio asmens veikla, arba atskirai.

Pažymėtina, kad Rusijos teisinis reglamentavimas suteikia pagrindą steigti organizacijoms, kurios įgyvendina išimtinių teisių valdymą (Rusijos Federacijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 44 str.⁶). Tokia galimybė yra numatyta ir Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 65 str. 1 d.: „*Autoriai, atlikėjai, fonogramų gamintojai, transliuojančiosios organizacijos ir kiti autorių teisių bei gretutinių teisių subjektai turi teisę perduoti savo turtines teises kolektyviai administruoti šiems tikslams specialiai įsteigtoms autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijoms*“. Rusijos teisės doktrinoje išsakoma nuomonė, jog patikėtinis turi lygiai tokias pačias pareigas, kaip ir išimtinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijos, todėl turto patikėjimo santykius reglamentuojančios normos taip pat galėtų turėti būti taikomos įgyvendinant kolektyvinį išimtinių teisių administravimą⁷. Tačiau reikėtų pritarti E. Zubkovo nuomonei, jog abiejų

¹ Toks reglamentavimas atitinka ir RF CK 1233 str. 1 d. įtvirtintą nuostatą, pagal kurią išimtinės teisės turėtojas taip pat gali disponuoti jam priklausančiomis teisėmis bet kuriuo įstatymui ar išimtinės teisės prigimčiai neprieštarujančiu būdu.

² Витрянский В. Договор доверительного управления имуществом. – Москва: Статут, 2002. С. 90–93. Михеева Л./ под ред. Чернова В. Доверительное управление имуществом. – Москва: Юристъ 1999. С. 124. Суханов Е. Гражданское право. Том II. – Москва: Волтерс Клувер, 2004. С. 120–121.

³ Степанова О. Договор доверительного управления исключительными правами // Интеллектуальная собственность: Авторское право и смежные права. 2002, N 11. С. 23–36.

⁴ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. IX–1355.

⁵ Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios, 2000, Nr. 92–2844.

⁶ Федеральный закон от 9 июля 1993 г. N 5351 „Об авторском праве и смежных правах“.

⁷ Витрянский В. Договор доверительного управления имуществом. – Москва: Статут, 2002. С. 91.

išimtinių teisių valdymo konstrukcijų, dubliuojančių viena kitą, taikymas neturi prasmės¹. Tokios nuomonės yra ir E. Suchanov², O. Gorodov³ bei N. Funtikova⁴.

4.4. Turto patikėjimo sutarties dalykas, šalių teisės bei pareigos

4.4.1. Veiksmai, atliekami vykdant turto patikėjimo sutartį

Vadovaujantis Lietuvos ir Rusijos teisinių reglamentavimu (LR CK 6.953 str. 1 d., RF CK 1012 str. 1 d.), turto patikėjimo sutarties dalykas – patikėtinio veiksmai, kuriais jis įgyvendina jam turto patikėjimo sutarties pagrindu perleisto turto savininko teises – tai įvairūs faktiniai ir teisiniai veiksmai, atliekami patikėtojo ar naudos gavėjo interesais⁵. Rusų mokslininkas A. Prohorov paaiškina šią nuostatą tuo, kad turto patikėtinis, siekdamas užtikrinti jam perleisto turto dalyvavimą civilinėje apyvartoje, turi atlikti ne vieną, o visumą veiksmų. Todėl, anot autoriaus, šios visumos skaidymas į atskirus įgaliojimus yra negalimas⁶. Kiti rusų mokslininkai pritardami šiai nuomonei, nurodo, kad turto patikėjimo sutartyje neturėtų būti nurodoma, kokius konkrečiai veiksmus gali atlikti patikėtinis, nes priešingu atveju turto patikėjimo sutartis neteks savo išskirtinio požymio⁷. Be to, RF CK komentaro autoriai nurodo, jog tai, kad patikėtinui suteikiama galimybė atlikti ne tik teisinius, bet ir faktinius veiksmus, skiria turto patikėjimo sutartį nuo atstovavimo sutarties, o galimybė ne tik sudaryti sandorius, bet ir atlikti kitus teisinius veiksmus, skiria turto patikėjimo sutartį nuo komiso sutarties⁸.

Taigi išvardyti visus galimus veiksmus, kuriuos gali atlikti patikėtinis nėra tikslinga, tai prieštarautų turto patikėjimo teisnių santykių esmei. Tačiau sudarydamos turto patikėjimo sutartį, šalys, tiek pagal LR CK, tiek pagal RF CK, gali sukonkretinti sutarties dalyką – išvardyti, kokių veiksmų patikėtinis atlikti negali (LR CK 6.954 str. 2 d. bei RF CK 1020 str. 1 d.).

¹ Зубкова Е. Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н.: 12.00.03/ Рос. гос. ин-т интеллектуал. собственности – М., 2002. С. 3.

² Суханов Е. Гражданское право: В 2 т. Т. II, полутом 2: Учебник / 2-е изд., переработанное и дополненное – Москва, 2000. С. 120.

³ Кузнецов В., Брагинская Т. Комментарий части первой Гражданского кодекса Российской Федерации для предпринимателей. – Москва: Фонд „Правовая культура“, 1995. С. 243.

⁴ Фунтикова Н. Доверительное управление по российскому законодательству и доверительная собственность по англо-американскому праву: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук: 12.00.03/ Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации – М., 2004. С. 146.

⁵ Эрделевский А. Постатейный научно-практический комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации (с изменениями и дополнениями на 1 мая 2001 г.). Москва: Агентство (ЗАО) Библиотечка РФ, 2001. С. 85.

⁶ Прохоров А. Ответственность участников договора доверительного управления имуществом // Свобода, право, рынок: Сборник научных трудов. 2003, N 4: Ч. 2. С. 144–148.

⁷ Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Книга 3-ья. Издание исправленное и дополненное – Москва: Статут, 2003. С. 773.

⁸ Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ части первой (постатейный). – Москва: Контракт, 2006. С. 788.

4.4.2. Patikėjimo sutartimi perleidžiamų teisių apimtis

Rusų civilinės teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl to, kaip turėtų būti suvokiama teisės konstrukcija, pagal kurią patikėtiniui yra perleidžiamos patikėtojo teisės į turtą. Vėlgi Lietuvoje ir šis turto patikėjimo teisės aspektas nebuvo analizuojamas, todėl šiame poskiryje bus pateiktos kelios rusų mokslininkų nuomonės šiuo klausimu.

Profesorius V. Dozorcev teigia, kad turto patikėjimo teisės ypatumas slypi tame, jog turto patikėtojas įgalioja kitą asmenį – patikėtinį – įgyvendinti visas savo, kaip savininko, teises. Tokiu būdu turto savininkas tam tikram laikui atsisako asmeniškai įgyvendinti šias teises, tačiau kartu jis išsaugo teisę gauti pajamų iš perleisto turto¹. Kiek kitos nuomonės yra E. Suhanov, kuris pirmiausiai pabrėžia, kad turto patikėtinis įgyvendina turto savininko teises vadovaudamasis ribojimais, numatytais įstatyme arba sutartyje. Autorius nurodo, kad tais atvejais, kai turto savininkas perleidžia dalį, ar net visus savo, kaip turto savininko, įgaliojimus kitam asmeniui, tai nereiškia, kad jis netenka nuosavybės teisių. Tokiu būdu yra įgyvendinamos turto savininko teisės, bet nėra netenkama nuosavybės ar teisių į daiktą, nes nuosavybės teisė nėra vien teisių triada².

Rusų teisės doktrinoje nagrinėjamu klausimu išsakoma ir dar viena nuomonė, pagal kurią turto savininkas, įgyvendinamas savo teises ir turtą perleisdamas patikėjimo sutarties pagrindu, sukuria naują subjektinę teisę į daiktą, t.y. pagal šią teoriją, turto patikėjimo teisės į patikėtiniui perleidžiamą turtą kyla iš turto patikėjimo sutarties. V. Vitrianskij pabrėžia, jog turto patikėtinio teisės nėra jam deleguotos turto savininko, kadangi nuosavybės teisių į daiktą turto savininkas patikėtiniui neperleidžia – šios teisės kyla iš turto patikėjimo sutarties³.

4.4.3. Patikėtinio teisės ir pareigos

Patikėtinio teises ir pareigas reglamentuoja LR CK 6.963 str. bei RF CK 1020 str. Iš esmės abiejų valstybių reglamentavimas dėl patikėtinio turimų teisių ir įgaliojimų nesiskiria. Išskirėme patikėtinio įgaliojimų ypatumus, kuriuos numato abiejų valstybių civiliniai kodeksai:

1. Pagrindinė patikėtinio pareiga – tinkamai rūpintis jam perleistu turtu. Šią pareigą įtvirtina LR CK 6.955 str. 1 d. bei RF CK 1022 str. 1 d. A. Prohorov pažymi, kad

¹ Дозорцев В.А. Доверительное управление имуществом / Под ред. О. Козырь, А. Маковского, С. Хохлова. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая. Текст, комментарии, алфавитно–предметный указатель – Москва: Международный центр финансово–экономического развития. 1996. С. 535.

² Брагинский М. Комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации для предпринимателей – Москва: Правовая культура, 1996. С. 243.

³ Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. – Москва: Статут, 2005. С. 801.

patikėtinis turi užtikrinti efektyvų jam perleisto turto valdymą, o už šios pareigos netinkamą vykdymą patikėtinui kyla atsakomybė¹.

2. Patikėtinis įgyvendina savininko teises į jam patikėjimo teise perleistą turtą (LR CK 6.963 str. 1 d., RF CK 1020 str. 1 d.). Tačiau tiek LR CK, tiek RF CK numato, kad patikėtinio įgaliojimai gali būti ribojami įstatymo ar sutarties pagrindu (LR CK 6.963 str. 1 d., RF CK 1020 str. 1 d.). Pavyzdžiui, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 str. 3 d., šio straipsnio 2 dalyje nurodyti subjektai² turi teisę priimti sprendimus, susijusius su valstybės turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, išskyrus sprendimus, susijusius su turto perleidimu kitų asmenų nuosavybėn ar su daiktinių teisių suvaržymu, jei įstatymai nenustato kitaip. RF CK 38 str. 1 d. įtvirtinta, kad patikėtinis negali be globos ar rūpybos institucijos leidimo: parduoti, dovanoti ar kitokiu būdu perleisti globotinio turtą, jį išnuomoti, perduoti neatlygintinai naudotis, įkeisti, taip pat sudaryti bet kokią kitą sandorį, jeigu dėl šio sandorio globotinio turtas sumažėtų ar būtų atsisakyta globotinio turimų teisių.

Be to, pažymėtina, kad RF CK 1020 str. 1 d. skelbia, kad disponuoti perleistu nekilnojamuoju turtu patikėtinis gali tik tais atvejais, jeigu tai numatyta turto patikėjimo sutartyje. Tokios normos LR CK nėra, tačiau LR CK 6.954 str. 2 d. yra numatyta, kad įstatymas ar sutartis gali nustatyti patikėtinio teisių turtą valdyti, naudoti ar juo disponuoti apribojimus, todėl sutarties šalys galėtų susitarti dėl minėto RF CK įtvirtinto ribojimo.

3. Tiek LR CK, tiek RF CK numato, kad patikėtinis neįgyja nuosavybės teisių į jam perleistą turtą (LR CK 6.953 str. 2 d., RF CK 1012 str. 1 d.).

4. LR CK 6.965 str. 1 d. bei RF CK 1022 str. 1 d. nurodyta, kad patikėtinis turi veikti išimtinai patikėtinio arba naudos gavėjo interesais. Patikėtinis patikėjimo teise perleisto turto negali naudoti savo interesais: visos teisės, kurias patikėtinis įgyja įgyvendindamas savininko teises, įskaitomos į jam perduoto turto sudėtį, be to, kylančios prievolės taip pat vykdomos iš šio turto (LR CK 6.963 str. 1 d., RF CK 1020 str. 2 d.). Šios nuostatos yra susijusios su patikėtinio pareiga sutartyje nustatyta tvarka ir terminais pateikti patikėtoju ir naudos gavėjui savo veiklos ataskaitą (LR CK 6.963 str. 4 d., RF CK 1020 str. 4 d.).

5. Abiejų valstybių civiliniai kodeksai numato, kad patikėtinis privalo jam perduotą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti pats³ (LR CK 6.964 str. 1 d., RF CK 1021 str. 1 d.).

¹ Прохоров А. Ответственность участников договора доверительного управления имуществом // Свобода, право, рынок: Сборник научных трудов. 2003, N 4: Ч. 2. С.144–148.

² Valstybės turto fondas, o valstybės institucijos, Lietuvos bankas, valstybės įmonės, įstaigos ir organizacijos, savivaldybės ir akcinė bendrovė Turto bankas.

³ Minėta, nagrinėjama patikėtinio pareiga nėra fiduciarinio pobūdžio, kadangi ji tik nurodo turto patikėjimo sutarties vykdymo būdą.

Tačiau tiek LR CK, tiek ir RF CK numato išimtį iš šios taisyklės: patikėtinis turi teisę pavesti kitam asmeniui atlikti tam tikrus veiksmus, būtinus dėl turto valdymo, jeigu tai yra numatyta sutartyje arba tam yra gautas išankstinis patikėtojo rašytinis sutikimas, arba tai yra būtina norint apsaugoti patikėtojo ar naudos gavėjo interesus, o patikėtojo sutikimo nebuvo įmanoma per protingą terminą gauti. Patikėtinis atsako už veiksmus asmens, kuriam jis buvo pavedęs juos atlikti, kaip už savo paties veiksmus (LR CK 6.964 str. 2, 3 d., RF CK 1021 str. 2, 3 d.). Taigi įgaliotas asmuo veikia patikėtinio, bet ne patikėtojo vardu.

6. Patikėtojas, kaip jau ne kartą buvo minėta, turi atskirti jam patikėtą turtą nuo savo turto. Jis taip pat privalo sudaryti ir tvarkyti jam perduoto turto apskaitą (*balansą*), o atsiskaitymams atlikti turi atidaryti atskirą banko sąskaitą (LR CK 6.961 str. 1 d., RF CK 1018 str. 1 d.).

7. Turto patikėjimo sutarčiai pasibaigus patikėtinis jam perleistą turtą turi grąžinti patikėtojui, nebent sutartis numatytų kitaip (LR CK 6.967 str. 3 d., RF CK 1024 str. 3 d.).

4.4.4. Patikėtojo teisės ir pareigos

Pagrindinė patikėtojo pareiga, kurią įtvirtina LR CK ir RF CK – turto savininkas negali trukdyti patikėtinui įgyvendinti jam suteiktas teises, o tais atvejais, kai patikėtojas nepaiso šio draudimo, patikėtinis gali pasinaudoti daiktiniais teisių gynbos būdais (RF CK 1020 str. 3 d. LR CK 4.110 str.). Tačiau turto patikėjimo sutarčiai pasibaigus ir patikėtojui pareikalavus grąžinti jam turtą¹ (LR CK 6.967 str. 3 d., 1024 str. 3 d. RF CK), patikėtinis prieš patikėtoją negalėtų panaudoti daiktinių teisių gynbos būdų.

Pagal LR CK ir RF CK, patikėtojas turi dar dvi konkrečias pareigas: jis turi patikėtinui išmokėti atlyginimą² bei atlyginti būtinas išlaidas, atsiradusias turtą valdant patikėjimo teise (LR CK 6.966 str., RF CK 1023 str.). Pažymėtina, kad pagal klasikinę trasto konstrukciją, turto patikėtinis vykdo savo funkcijas neatlygintinai, jeigu kitaip nenumato trasto įsteigimo sutartis³.

Tačiau nurodytos patikėtojo pareigos yra sąlyginės. Kaip minėta, patikėtojas turi teisę į atlyginimą, jeigu tai buvo numatyta turto patikėjimo sutartyje, o išlaidos, kurias patiria patikėtinis vykdydamas jam suteiktus įgaliojimus atlyginamos tik tokiu atveju, jeigu jos buvo būtinos.

¹ Jeigu sutartis nenustato ko kita.

² Taigi yra preziumuojama, kad turto patikėjimo sutartis yra atlygintinė.

³ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 402.

4.5. Turto patikėjimo sutarties šalių atsakomybė

Kaip minėta, pagrindinė patikėtinio pareiga, kurią įtvirtina abiejų valstybių civiliniai kodeksai – tinkamai rūpintis sutarties pagrindu perleistu turtu. Patikėtinui neįvykdžius šios pareigos naudos gavėjas ir patikėtojas gali patirti nuostolių, kuriuos patikėtinis privalo atlyginti.

LR CK 6.965 str. 1 d. skelbia, kad patikėtinis, kuris tinkamai nesirūpino jam perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais, turi atlyginti naudos gavėjui arba patikėtojuo nuostolius, padarytus dėl turto praradimo ar sugedimo, ir negautas pajamas. RF CK 1022 str. 1 d. įtvirtinta kiek kitokia teisės norma, pagal kurią teisė į negautas pajamas suteikiama naudos gavėjui, o teisė reikalauti atlyginti nuostolius, padarytus dėl turto praradimo ar sugedimo (*atsižvelgiant į įprastinį nusidėvėjimą*) tenka patikėtojas.

Autoriaus manymu, RF CK nuostata labiau atitinka turto patikėjimo santykių konstrukciją: pagal turto patikėjimo sutartį, naudos gavėjas įgyja teisę į naudą, gautą patikėtinui vykdant jam suteiktus įgaliojimus, todėl patikėtinui nevykdant ar netinkamai juos vykdant, naudos gavėjas įgyja teisę reikalauti negautų pajamų – kitų nuostolių naudos gavėjas nepatiria; patikėtojas, perleisdamas savo turtą patikėtinui, tikisi, kad šis turtas nebus sugadintas arba sunaikintas, todėl vis dėlto taip atsitikus, jam atsiranda nuostolių, kuriuos jis gali išreikalauti iš patikėtinio. Jeigu patikėtojas pagal patikėjimo sutartį yra ir naudos gavėjas, jis vėlgi gali reikalauti nuostolių atlyginimo, neišskirdamas negautos naudos, nes vadovaujantis LR CK 6.249 str. 1 d., nuostoliai apima ir negauta naudą.

Taigi šio magistrinio darbo autorius siūlo LR CK 6.965 str. 1 d. pakeisti ir nurodyti: „*Patikėtinis, kuris tinkamai nesirūpino jam perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais, patikėtojuo turi atlyginti nuostolius, padarytus dėl turto praradimo ar sugedimo, o naudos gavėjui – negautas pajamas.*“

Patikėtinio atsakomybė kyla be kaltės, tačiau jis yra atleidžiamas nuo nuostolių atlyginimo, jeigu įrodo, kad jie atsirado dėl nenugalimos jėgos arba patikėtojo ar naudos gavėjo veiksmų (LR CK 6.965 str. 2 d., RF CK 1022 str. 1 d.). Atsakomybė be kaltės šiuo atveju yra įtvirtinta dėl to, kad patikėtinis yra įpareigotas tinkamai rūpintis jam perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais – patikėtinis turi veikti sąžiningai ir tokiu būdu, kuris labiausiai atitinka minėtų asmenų interesus¹, t.y. jis turi elgtis taip, lyg jis būtų jam perleisto turto savininkas ir todėl privalo prisiimti visą dėl to kylančią riziką.

LR CK 6.965 str. 3 d., RF CK 1022 str. 2 d. nustatyta, kad patikėtinis atsako savo turtu pagal sutartis su trečiaisiais asmenimis, jeigu jis sudaro sandorį viršydamas jam suteiktus

¹ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-ье издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 402.

įgaliojimus arba pažeisdamas sutartyje nustatytus apribojimus. Tačiau jeigu tretieji asmenys nežinojo ir negalėjo žinoti apie įgaliojimų viršijimą ar apribojimų pažeidimą, atsiranda LR CK 6.965 str. 4 d., RF CK 1022 str. 3 d. nustatytos teisės pasekmės: patikėtojas tokiu atveju turi teisę reikalauti iš patikėtinio atlyginti nuostolius.

LR CK 6.965 str. 4 d. bei RF CK 1022 str. 3 d. įtvirtina analogišką nuostatą: skolos pagal prievolės, atsiradusios turtą patikėjimo teise valdant, naudojant ar juo disponuojant, apmokamos iš patikėto turto. Jeigu šio turto nepakanka, išieškoma iš patikėtinio turto, o kai neužtenka ir šio turto, – iš patikėtojo kito turto¹. Rusų civilinės teisės doktrinoje pabrėžiama, kad tokiu atveju patikėtojas regresu pagrindu gali reikalauti iš patikėtinio atlyginti jam atsiradusius nuostolius².

LR CK 6.961 str. 2 d., RF CK 1018 str. 2 d. reglamentuoja draudimą išieškoti pagal patikėtojo kreditorių ieškinius iš turto, perduoto patikėjimo teise. Tačiau minėtose teisės normose yra numatyta ir išimtis – kai patikėtojui iškeliamas bankroto byla ar jis tampa nemokus. LR CK 6.961 str. 2 d. taip pat yra nurodoma, kad iškėlus patikėtojui bankroto bylą ar jam tapus nemokiam, turto patikėjimo teisė baigiasi, o turtas turi būti grąžintas patikėtojui. RF CK 1018 str. 2 d. reglamentuoja kiek kitokią taisyklę – patikėtojui iškėlus bankroto bylą turto patikėjimo teisė baigiasi, o turtas turi būti įtrauktas į konkursinę masę³.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos bankroto įstatymo⁴ 2 str. 8 p., įmonės nemokumas – įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (*nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.*) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (*skolos, neatlikti darbai ir kt.*) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės. Pažymėtina, kad šiuo atveju kalbama tik apie įmonės, t. y. juridinio asmens, „nemokumą“. Fizinį asmenų bankroto institutas nei Lietuvos, nei Rusijos teisėse sistemose kol kas nėra įtvirtintas, tačiau LR CK 6.961 str. 2 d. nuostata vis dėlto yra pažangesnė nei RF CK 1018 str. 2 d. norma, kadangi taikoma ne tik juridiniams, bet ir fiziniams asmenims (*nemokiems*). Tačiau ir ši LR CK nuostata civilinės teisės doktrinoje yra kritikuojama nurodant, kad teisinis reguliavimas, kuris patikėjimo teisinių santykių pabaigą (*tuo pačiu ir patikėtojo turtinę atsakomybę*) sieja ne tik su juridinio asmens (*patikėtojo*) teisiniu nemokumu – bankroto bylos iškėlimu – bet dar ir su faktiniu „nemokumu“, yra laikytinas diskriminuojančiu, lyginant su patikėtoju fiziniu asmeniu, kurio turtinę atsakomybę lemia tik vertinamoji „faktinio nemokumo“ sąlyga⁵. RF CK komentaro autoriai, taip pat kritikuoja RF CK 1018 str. 2 d. numatytą nuostatą. Nurodoma, kad ji neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai turto patikėjimo

¹ Subsidiari atsakomybė.

² Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 402.

³ Iš esmės turtas taip pat yra grąžinamas patikėtojui, nes vadovaujantis 2002 m. spalio 26 d. Rusijos Federacijos nemokumo (*bankroto*) įstatymo 131 str., konkursinę masę sudaro visa skolininko nuosavybė.

⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31–1010.

⁵ Valys Ž. Privachios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010. P. 32.

sutartyje yra numatytas naudos gavėjas, priešingu atveju būtų sugriautas klasikinio turto patikėjimo santykių modelis, kurio pagrindą sudaro ekonominė ir teisės užduotis aprūpinti kitą asmenį – naudos gavėją (*pavyzdžiui, nepilnametį asmenį*)¹.

RF CK 1022 str. 4 d. papildomai yra nurodyta, kad turto patikėjimo sutartyje gali būti numatytas patikėtinio sumokamas užstatas, skirtas apmokėti nuostolius, kurie galėtų atsirasti patikėtoju ar naudos gavėjui dėl patikėtinio netinkamo turto patikėjimo sutarties vykdymo. Šios nuostatos LR CK nenumato, tačiau tai nereiškia, kad turto patikėjimo sutarties šalys negalėtų susitarti dėl tokio užstato – tai atitinka sutarties laisvės principo turinį. Tačiau, autoriaus manymu, galimybė numatyti užstatą, skirtą apmokėti nuostolius, reiktų vis dėlto įtvirtinti LR CK, nes teisinis reglamentavimas civilinių santykių dalyvius paskatina naudotis jame įtvirtintomis teisėmis. Taigi LR CK siūlytina įtvirtinti: „*Turto patikėjimo sutartyje šalys gali numatyti pareigą patikėtiniui sumokėti užstatą, skirtą nuostoliams atlyginti, kurie galėtų atsirasti patikėtoju ar naudos gavėjui dėl netinkamo sutarties vykdymo*“.

4.6. Turto patikėjimo sutarties pabaigos pagrindai

LR CK 6.967 str. bei RF CK 1024 str. yra specialūs bendrųjų sutarčių pabaigos pagrindų atžvilgiu. Šiuose straipsniuose nurodomos aplinkybės, dėl kurių pasibaigia turto patikėjimo sutartis. LR CK ir RF CK įtvirtina iš esmės panašius turto patikėjimo sutarties pabaigos atvejus. Tačiau yra keletą skirtumų:

1. LR CK 6.967 str. 1 d. 3 p. nurodo, kad turto patikėjimo sutartis baigiasi, kai patikėtinis likviduojamas. RF CK 1024 str. 1 d. nustatyta, kad turto patikėjimo sutartis baigiasi, kai patikėtinis – individuali įmonė – pripažįstama nemokia (*bankrotas*). Tačiau šiuo atveju taikytinas ir RF CK 419 str., kuris skelbia, kad kai yra likviduojamas juridinis asmuo – prievolė baigiasi, išskyrus teisės aktuose numatytas išimtis. Taigi minėtas LR CK ir RF CK reglamentavimas iš esmės yra panašus.
2. LR CK 6.967 str. 1 d. 6 p. nurodo, kad patikėtoju atsisakius sutarties kitais pagrindais² – jis išmoka patikėtiniui sutartyje nustatytą atlyginimą bei atlygina būtinas išlaidas, padarytas dėl sutarties nutraukimo. RF CK 1024 str. 1 d. numato, kad tokiu atveju patikėtiniui išmokamas tik sutartyje nustatytas atlyginimas.
3. Skiriasi LR CK ir RF CK numatyti terminai, per kuriuos šalis, norinti atsisakyti sutarties, privalo apie tai raštu pranešti kitai šaliai: LR CK 6.967 str. 2 d. numato

¹ Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3–ье издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006. С. 400.

² Kitais pagrindais, negu yra numatyta LR CK 6.967 str. 1 d. 6 p.

šešis mėnesius, jeigu sutartis nenustato kitokio termino, o RF CK 1024 str. 2 d. – numato tris mėnesius, jeigu sutartis nenustato kitokio termino.

Specialus turto patikėjimo sutarties pabaigos pagrindas yra numatytas LR CK 6.962 str. 2 d.: *„Jeigu patikėtinis apie turto įkeitimą nežinojo ar negalėjo žinoti, jis turi teisę reikalauti nutraukti turto patikėjimo sutartį ir sumokėti jam priklausančią atlyginimą bei atlyginti nuostolius.“* RF CK 1019 str. 2 d. numato kiek kitokią nuostatą: *„Jeigu patikėtinis apie turto įkeitimą nežinojo ar negalėjo žinoti, jis turi teisę kreiptis į teismą dėl sutarties nutraukimo arba su reikalavimu išmokėti jam sutartyje numatytą atlyginimą už vienerius metus.“*

Rusijoje yra specialių įstatymų, kurie numato kitus turto patikėjimo sutarties nutraukimo pagrindus. Pavyzdžiui, vadovaujantis Rusijos Federacijos įstatymo „Dėl lėšų investavimo kaupiamajai pensijos daliai finansuoti“ 18 str. 17 p., turto patikėjimo sutartis baigiasi ir tais atvejais, kai patikėtinis neatitinka įstatyme numatytų reikalavimų. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 11 str. 3 d. skelbia, kad turto patikėjimo sutartis pasibaigia Civilinio kodekso nustatytais atvejais.

IŠVADOS

1. Iki LR CK ir RF CK įsigaliojimo Lietuvoje ir Rusijoje galiojusiuose teisės aktuose nebuvo atskleistas tikrasis patikėjimo teisės turinys ir nuoseklus jos įgyvendinimas. Naujai priimti LR CK ir RF CK atspindi išsamesnį patikėjimo teisinių santykių reglamentavimą.
2. Rusijoje turto patikėjimo institutas plačiai naudojamas privatiems santykiams reguliuoti, o Lietuvos teisininkams praktikams patikėjimo teisė dažniausiai pažįstama tik viešosios nuosavybės įgyvendinimo kontekste.
3. Turto patikėjimo teisė yra mišraus pobūdžio – turi daiktinių ir prievolių teisinių santykių bruožų. Tiek pagal LR CK, tiek pagal RF CK, interesas valdyti daiktą ir galimybė naudotis daiktiniais teisių gynbos būdais – nėra esminis kriterijus, kuris liudija apie daiktinę turto patikėjimo teisės prigimtį.
4. LR CK yra įtvirtintas perteklinis, o RF CK per siauras turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindų sąrašas. Šis sąrašas LR CK turėtų apimti keturis pagrindus: įstatymą, administracinį aktą, sutartį, teismo sprendimą.
5. Daugelis turto patikėjimo teisės instituto normų Lietuvos ir Rusijos teisiniame reglamentavime sutampa, tačiau yra ir skirtumų: nekilnojamojo turto patikėjimo sutarties forma, galiojimo terminas, pavyzdinis turto patikėjimo sutarties objektų sąrašas, draudimas pinigus perleisti patikėjimo teise, esminių turto patikėjimo sutarties sąlygų sąrašas, terminai, per kuriuos šalis, norinti atsisakyti sutarties, privalo apie tai raštu pranešti kitai šaliai ir kt.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Autorius siūlo pakeisti LR CK 4.108 str. ir nurodyti: „*Turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindas gali būti: įstatymas, administracinis aktas, sutartis, teismo sprendimas*“.

2. Atsižvelgdamas į Rusijos patikėjimo teisės reguliavimą, autorius rekomenduoja papildyti LR CK 5.38 str. 1 d. ir ją išdėstyti taip: „*Testamento vykdytojas atlieka visus veiksmus, reikalingus testamentui įvykdyti. Kol nepaskirtas palikimo administratorius arba kol nenustatyti įpėdiniai, testamentą vykdytojas atlieka įpėdinio funkcijas: valdo palikimą, sudaro palikimo apyrašą, išmoka palikimo skolas, išieško palikėjo skolininkų skolas, teikia išlaikytiniams priklausančią išlaikymą, ieško įpėdinių, aiškinasi, ar įpėdiniai priima palikimą, ir pan. Testamentas yra testamentą vykdytojo veiklos instrukcija. Testamentą vykdytojas, vykdydamas testamentą, tariausi su įpėdiniais. Testamentą vykdytojas, jeigu palikimui reikalinga ne tik apsauga, bet ir valdymas (paveldima įmonė, vertybiniai popieriai ar kt.), gali sudaryti palikimo ar jo dalies patikėjimo sutartį su kitu pasirinktu asmeniu – patikėtinu, kuris užtikrintų profesionalų jam perleisto turto valdymą. Ginčą dėl testamentą vykdymo sprendžia palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismas.*“

3. Vadovaudamasis Rusijos patikėjimo teisės reguliavimo pavyzdžiu, autorius siūlo LR CK L skyriuje įtvirtinti nuostatą: „*Turto patikėjimo sutartyje šalys gali numatyti pareigą patikėtinui sumokėti užstatą, skirtą nuostoliams atlyginti, kurie galėtų atsirasti patikėtojiui ar naudos gavėjui dėl netinkamo patikėtinio sutarties vykdymo*“.

4. Atsižvelgdamas į Rusijos patikėjimo teisės reguliavimą, autorius rekomenduoja LR CK 6.965 str. 1 d. pakeisti ir nurodyti „*Patikėtinis, kuris tinkamai nesirūpino jam perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais, patikėtojiui turi atlyginti nuostolius, padarytus dėl turto praradimo ar sugedimo, o naudos gavėjui – negautas pajamas.*“

5. Autorius, atsižvelgdamas į Rusijos teismų praktikoje pateikiamus išašikinius, siūlo įmonės patikėjimo sutarties formai taikyti normas, reglamentuojančias įmonės pirkimą–pardavimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33–1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74–2262.
3. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 44–805.
4. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. IX–1709.
5. Lietuvos Respublikos prekių ženklų įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 92–2844.
6. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas // Valstybės žinios, 2002. Nr. 60–2412.
7. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios, 2003, Nr. IX–1355.
8. Lietuvos Respublikos pensijų fondų įstatymas // Valstybės žinios, 2003, IX–1692.
9. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31–1010.
10. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19–138.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 341 „Dėl valstybės įmonės Valstybės turto fondo steigimo“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 29–782.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 5 d. nutarimas Nr. 16 „Dėl Valstybės turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti juo patikėjimo teise tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 13–504.
13. Vertybinių popierių komisijos išaiškinimas Nr. 13K–3 „Dėl valdymo įmonės teisės valdyti individualius klientų finansinių priemonių portfelius turinio“.
14. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть первая, от 30.11.1994 N 51-ФЗ; Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая, от 12.08.96 110-ФЗ; Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть третья, от 26.11.2001 N 146-ФЗ; Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть четвёртая, от 18.12.2006 N 230-ФЗ.
15. Закон Российской Федерации от 3.07.1991 N 1531-I „О приватизации государственных и муниципальных предприятий в Российской Федерации“.
16. Закон Российской Федерации от 14.11.2002 N 161-ФЗ „О государственных и муниципальных унитарных предприятиях“.
17. Закон Российской Федерации от 09.07.1993 N 5351-1 „Об авторском праве и смежных правах“.
18. Указ Президента Российской Федерации от 14.07.1992. N 623 „О мерах по поддержке и оздоровлению несостоятельных государственных предприятий (*банкродов*) и применению к ним специальных процедур“.
19. Указ Президента Российской Федерации от 24.12.1993 N 2296 „О доверительной собственности (*трасте*)“.
20. Постановления Правительства Российской Федерации 14.06.92 N 623 „О порядке передачи в доверительное управление закрепленных в федеральной собственности акций акционерных обществ, созданных в процессе приватизации, и заключении договоров доверительного управления этими акциями“.

Specialioji literatūra:

21. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.

22. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt./red. Ambrasienė D., Baranauskas E. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006.
23. Baranauskas E., Karulaitytė–Kvainauskienė I., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007.
24. Baranauskas E., Laurinavičius K., Pakalniškis V. ir kt. Daiktinė teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2010.
25. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. – Vilnius: Justitia, 2002.
26. Mizaras V. Teisė į intelektinę nuosavybę žmogaus teisių sistemoje // Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas. Mokslinės konferencijos, skirtos Vilniaus universiteto doc. dr. Alfonso Vileitos septyniiasdešimtmečiui medžiaga. Vilnius, 2001.
27. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. – Kaunas: Vijusia, 1996.
28. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Antrasis, pataisytas ir papildytas leidimas – Vilnius: Justitia, 1999.
29. Sakavičius J. Kai kurie probleminiai daiktinės ir prievolinės teisės santykio aspektai // Jurisprudencija. 2008, 5(107).
30. Sakavičius J. Turto patikėjimo teisė ir jos ypatumai Lietuvos civilinėje teisėje // Socialinių mokslų studijos. 2011, Nr. 3(3).
31. Valys Ž. Privachios nuosavybės teisės įgyvendinimo patikėjimo teise ypatumai: Magistro baigiamasis darbas: soc. mokslai: teisė (6F)/ MRU– V., 2010.
32. Абова Т., Кабалкина А. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй. Постатейный. 3-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Юрайт-Издат, 2006.
33. Астановский Г., Беляева З., Брагинский М. и др./под ред. С. Братуся, О. Садикова. Комментарий к Гражданскому кодексу РСФСР. – Москва, 1982.
34. Брагинский М. Комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации для предпринимателей – Москва.: Правовая культура, 1996.
35. Брагинский М. Гражданский кодекс России. Проблемы. Теории. Практика. – Москва: Исследовательский центр частного права, 1998.
36. Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга первая. Общие положения. – Москва: Статут, 1999.
37. Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Книга третья. Москва: Статут, 2008.
38. Брагинский М., Клейн Н., Левшина Т. и др. / отв. ред.: Садиков О. Гражданское право России. Часть вторая. Обязательственное право: Курс лекций. – Москва: Юрист, 2001.
39. Брагинский М., Витрянский В. Договорное право. Договоры о выполнении работ и оказании услуг. Книга -ья. Издание исправленное и дополненное – Москва: Статут, 2003.
40. Бушев А., Городов О., Ковалевская Н. и др. / под ред. Попондопуло В. Коммерческое право. Учебник. – Санкт-Петербург: издательство Санкт-Петербургского университета, 1998.
41. Витрянский В.В. Договор доверительного управления имуществом. – Москва: Статут, 2002. С. 90–93.
42. Витрянский В. Особенности доверительного управления ценными бумагами // Хозяйство и право. 2001, N 11.
43. Витрянский В. Доверительное управление денежными средствами // Хозяйство и право. 2001, N 12.
44. Витрянский В. Договор доверительного управления имуществом. – Москва: Статут, 2002.
45. Габаерова Л., Пилехина Е. Проблемы применения договора доверительного управления недвижимым имуществом // Арбитражные споры. 2001, N 4.
46. Дозорцев В. Доверительное управление имуществом / под ред. О. Козырь, А. Маковского, С. Хохлова. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть вторая.

- Текст, комментарии, алфавитно–предметный указатель – Москва: Международный центр финансово–экономического развития. 1996.
47. Ефимова Л. О соотношении вещных и обязательственных прав // Государство и право. 1998, N 10.
48. Ефимова Л. Банковские сделки: право и практика. – Москва: НИМП, 2001.
49. Жариков В. Предприятие как объект договора доверительного управления имуществом: проблемы доктрины и законодательства // Юрист. 2004, N 5.
50. Зернова Е. Спорные вопросы договора доверительного управления недвижимым имуществом // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации. 2002, N 1.
51. Зубкова Е. Доверительное управление исключительными правами. Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н.:12.00.03/ Рос. гос. ин-т интеллектуал. собственности – М., 2002.
52. Илларионова Т., Гонгало Б., Плетнев В. Гражданское право: Учебник для вузов. – Москва: Норма–Инфра, 1999.
53. Кабалкин А./ под ред. Сергеева А., Толстого Ю. Гражданское право: Учебник. Ч. 2. – Москва: Проспект, 1997.
54. Козлов А., Демушкина Е. Управление чужим имуществом. Проблемы и пути решения // Вестник Банка России. 1994, N 1.
55. Коновалов, А. Владельческая защита в российском праве // Правоведение. 1998, N 4.
56. Кузнецов В., Брагинская Т. Комментарий части первой Гражданского кодекса Российской Федерации для предпринимателей. – Москва: Фонд „Правовая культура“, 1995.
57. Михеева Л. / под ред. Чернова В. Доверительное управление имуществом. – Москва: Юристъ, 1999.
58. Михеева Л. Доверительное управление имуществом. Комментарий законодательства // Консультант Плюс. 2001.
59. Новоселова Л. Определение объектов права собственности // Гражданин и право. 2001, N 2.
60. Платонова Н. Договор доверительного управления имуществом (*теоретические аспекты регулирования*) // Гражданин и право. 2003, N 1.
61. Победоносцев К. Курс гражданского права. Вотчинное право. – Санкт–Петербург, 1892.
62. Прохоров А. Ответственность участников договора доверительного управления имуществом // Свобода, право, рынок: Сборник научных трудов. N 4: Ч. 2, 2003.
63. Рябов А. Траст в российском праве // Государство и право. 1996, N 9.
64. Садиков О. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части второй Постатейный. 5–ое издание, исправленное и дополненное с использованием судебно–арбитражной практики. – Москва: ИНФРА–М, 2006.
65. Садиков О. Гражданское право: Учебник. Том II. – Москва: Инфра–М, 2006.
66. Скворцов О. Защита права собственности и судебно – арбитражная практика. Москва: Юридический бюллетень предпринимателя, 1997.
67. Степанова О. Договор доверительного управления исключительными правами // Интеллектуальная собственность: Авторское право и смежные права. 2002, N 11.
68. Суханов Е. Право собственности и иные вещные права. Способы их защиты: Комментарий к новому ГК. – Москва: Центр деловой информации, 1996.
69. Суханов Е. Гражданское право: В 2 т. Т. II, полутом 2: Учебник / 2–е издание переработанное и дополненное – Москва, 2000.
70. Суханов Е. Договор доверительного управления имуществом // Вестник Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации, 2000, N 1, С. 14.
71. Суханов Е. Гражданское право. Том II. – Москва: Волтерс Клувер, 2004.
72. Федулова Д. Гражданско–правовая сущность доверительного управления // Вестник Томского государственного университета. 2010, N 332.

73. Фунтикова Н. Доверительное управление по российскому законодательству и доверительная собственность по англо-американскому праву: диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук: 12.00.03/Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации – М., 2004.
74. Фунтикова Н. О регулировании доверительной собственности и договора доверительного управления имуществом // Журнал российского права. – Москва, 2002, N 12.
75. Чубаров В. Комментарий к ГК РФ части второй (*постатейный*). – Москва: ЗАО Юстиформ, 1998.
76. Шаталов А. Траст и доверительное управление. Критический анализ // Рынок ценных бумаг. 1997, N 14.
77. Шершеневич Г. Учебник русского гражданского права. – Москва: Спарк, 1995.
78. Щенникова Л. Вещное право: Учеб. Пособие. – Пермь: Издательство Пермского университета, 2001.
79. Эрделевский А. Постатейный научно-практический комментарий части второй Гражданского кодекса Российской Федерации (*с изменениями и дополнениями на 1 мая 2001 г.*). Москва: Агентство (ЗАО) Библиотечка РГ, 2001.

Teismų ir arbitražų praktika:

80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis civilinėje byloje S. J.-M. R. R. Ge v. E. P. individuali įmonė, bylos Nr. 3K-3-446/2010.
81. Постановления Пленума Высшего Арбитражного Суда Российской Федерации от 25 февраля 1998 г. N 8.

Internetiniai ištekliai:

82. <http://forex-mmcs.ru/management.html?ref=17261&gclid=CMqr84-T1qwCFcYKfAodrV4fTw>. Prisijungimo laikas: 2011-07-30.
83. <http://www.ufk-invest.ru/DovUpr/>, http://www.c-gi.ru/management_of_assets.html. Prisijungimo laikas: 2011-07-30.
84. <http://portalinvest.ru/ru/seller/management.php>. Prisijungimo laikas: 2011-07-30.
85. <http://www.mc-armator.ru/trust/> ir kt. Prisijungimo laikas: 2011-07-30.
86. <http://www.referent.ru/1/5810>. Prisijungimo laikas: 2011-04-22.

SANTRAUKA

Nūdienos ekonominėmis sąlygomis civilinių santykių dalyviai yra suinteresuoti tuo, kad jų turtas būtų valdomas efektyviai. Tačiau turto savininkai ne visada gali tai užtikrinti dėl laiko, specialių žinių, žmogiškųjų bei kitų išteklių trūkumo. Todėl, autoriaus nuomone, vietoj nuosavybės teisės gali būti pasirinktas turto patikėjimo teisės instituto reguliuojamų santykių modelis.

Iki Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (LR CK) ir Rusijos Federacijos civilinis kodeksas (RF CK) įsigaliojimo Lietuvoje ir Rusijoje galiojusiuose teisės aktuose nebuvo atskleistas tikrasis turto patikėjimo teisės turinys. Naujai priimti LR CK ir RF CK atspindi nuoseklesnį ir išsamesnį patikėjimo teisinių santykių įgyvendinimą.

Lietuvos turto patikėjimo teisė yra skolinys iš Rusijos – RF CK 1012–1026 str. normos, reglamentuojančios turto patikėjimo teisės sutartį, į LR CK 6.953–6.968 str. buvo perkeltos beveik jų nepakeičiant.

Rusijoje turto patikėjimo institutas plačiai naudojamas privatiems santykiams reguliuoti, o civilinės teisės doktrinoje turto patikėjimo teisė yra žymiai labiau išnagrinėta negu Lietuvoje. Lietuvos teisininkams praktikai patikėjimo teisė dažniausiai pažįstama tik viešosios nuosavybės įgyvendinimo kontekste. Atsižvelgdamas į tai, autorius siekė palyginti turto patikėjimo teisės reglamentavimą Lietuvos ir Rusijos teisėse sistemose ir tokiu būdu paskatinti šį institutą taikyti privatiems santykiams sureguliuoti bei atkreipti dėmesį į esančio teisinio reglamentavimo tobulinimo galimybes.

Šiame darbe autorius nustato pagrindinius turto patikėjimo teisės instituto raidos ypatumus Lietuvos ir Rusijos teisės sistemose, atskleidžia turto patikėjimo teisės instituto vietą abiejų valstybių teisės sistemose. Darbe analizuojami ir lyginami turto patikėjimo teisės atsiradimo pagrindai, reglamentuojami Lietuvos ir Rusijos civiliniuose kodeksuose, analizuojami Lietuvos ir Rusijos turto patikėjimo teisės, kylančios sutarties pagrindu, reglamentavimo panašumai ir skirtumai. Taip pat pateikiamos esminės abiejų valstybių civilinės teisės doktrinos nuostatos dėl turto patikėjimo sutarties ypatumų.

Atsižvelgdamas į tai, jog Lietuvos ir Rusijos teisės sistemos yra artimos, autorius daro išvadą, kad Rusijos doktrinos nuostatos galėtų būti panaudotos aiškinant ir plėtojant Lietuvos teisinį reglamentavimą. Be to, vadovaudamasis Rusijos patirtimi, autorius pateikia rekomendacijas ir pasiūlymus dėl Lietuvos turto patikėjimo teisės reglamentavimo tobulino.

SUMMARY

Participants of civil relations are interested in effective property management. But property owners cannot always secure this because of the lack of knowledge, time, human factor or other recourses. Author of this thesis thinks that instead of proprietary law can be selected regulated model of property trust law.

The content of property trust law was not discovered till Civil Code of Lithuanian Republic (LR CK) and Civil Code of Russian Federation (RF CK) came into force. When new legislation came into force (LR CK and RF CK), they reflected more coherent and more comprehensive implementation of trust legal relationship.

Property trust law which regulates the contract of trust law is borrowed from provisions which are implemented in Civil Code of Russian Federation - RF CK art. 1012–1026. and moved not changing them a lot to LR CK art. 6.953–6.968.

Institute of property trust in Russian is widely used to regulate private relations and the doctrine of property trust law is investigated much more than in Lithuania. Lithuanian lawyers practicing trust law knows it only in the context of public property implementation. According to what was mentioned above author of this thesis seeks to compare regulation of property trust law in Lithuanian and Russian legal systems and this could encourage to use this institute to regulated private relations and to pay attention to the possible improvement of existing legal regulation.

In this thesis author determines main peculiarities of property trust law institute in Lithuanian and Russian legal systems, discloses the place in which property trust rights is in both legal systems. Origin of property trust law is analyzed and compared with Civil Code of Lithuania and Russia. Also, similarities and differences are identified between Lithuanian and Russian property trust law which is induced by a contract. It is also given both states main civil law provisions because of peculiarities of property trust contracts.

According to the connection between Lithuanian and Russian legal systems, author thinks, that the provisions of Russian doctrine can be used in explaining and developing Lithuanian legal regulation. Moreover, according to the Russian experience author presents his recommendations and proposals in order to improve Lithuanian property law regulation.

PRIEDAI

1 Priedas

1 lentelė. Turto patikėjimo, daiktinių, prievolių teisių palyginimas

Turto patikėjimo teisė	Daiktinė teisė	Prievolių teisė
1. Pareigą turintys asmenys		
Turto patikėtinis įgyvendina savininko teises į jam patikėtą daiktą. Visi kiti asmenys, taip pat ir turto savininkas, neturi jam trukdyti. Tačiau turto patikėtinis yra įsipareigojęs turto patikėtojų ir naudos gavėjui.	Daiktiniai santykiai yra absoliutaus pobūdžio, visi asmenys turi pareigą susilaikyti nuo absoliučios teisės pažeidimo.	Prievolių santykiuose įsipareigoję subjektai – konkretūs subjektai.
2. Skolininko pareigos pobūdis		
Patikėtinis privalo vadovautis turto patikėjimo sutarties nuostatomis bei patikėtojo ir naudos gavėjo interesais. Visi kiti asmenys, taip pat ir turto savininkas, turi susilaikyti nuo veiksmų, pažeidžiančių patikėtinio teises.	Daiktiniuose santykiuose pasyvių subjektų pareigos yra neigiamo pobūdžio: jie privalo susilaikyti nuo poveikio daiktui, kuris nuosavybės teise priklauso kitam asmeniui, bei nuo veiksmų, kuriais pažeidžiami kitų daiktinės teisės.	Prievolių santykiuose skolininko pareigos turinį dažniausiai sudaro pozityvių veiksmų atlikimas kreditoriaus interesais.
3. Terminas		
Vadovaujantis RF CK 1020 str., turto patikėjimo teisės trukmė – penkeri metai. Pagal LR CK 6.959 str. 2 d. – turto patikėjimo sutartis negali būti sudaroma ilgesniam kaip dvidešimties metų terminui. Įstatymas gali nustatyti ir ilgesnius	Daiktinės teisės yra tiek nuolatinio, tiek laikino pobūdžio	Prievolinės teisės yra laikino pobūdžio

maksimalius sutarties galiojimo terminus.		
4. Teisės objektas		
Turto patikėtojas perleidžia, o patikėtinis priima turtą ir įsipareigoja jo atžvilgiu įgyvendinti savininko teises. Patikėtinis turi galimybę pats spręsti, koks teisių realizavimo būdas vienu ar kitu atveju yra geriausias ekonominių naudos gavėjo interesų atžvilgiu. Sutarčiai pasibaigus, patikėtinis turi grąžinti turtą patikėtojui arba jo teisių perėmėjui.	Daiktas	Kito asmens veiksmai
5. Pažeistų teisių apsauga		
Galimybė pareikšti vindikacinius ir negatorinius ieškinius priklauso patikėtiniui. Tais atvejais, jeigu patikėtinis netinkamai vykdo savo pareigas arba jų nevykdo, patikėtojas turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl šių patikėtinio veiksmų.	Kiekvienas pasyvus subjektas gali pažeisti absoliučią teisę – todėl ieškinys gali būti nukreiptas prieš bet kurį iš šių asmenų.	Prievolinius santykius gali pažeisti tik konkretūs asmenys, todėl tik jie gali būti atsakovais teisme.

2 lentelė. Turto patikėjimo sutarties šalys

	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas	Rusijos Federacijos civilinis kodeksas
Patikėtoju gali būti	1. Turto savininkas: • fizinis asmuo; • juridinis asmuo (<i>privatus juridinis asmuo, valstybė, savivaldybės</i>); • kitas įstatymo nustatytas tokią teisę turintis asmuo. 2. Patikėtoju, kuris neturi į perleidžiamą turtą nuosavybės teisių, gali būti tik asmuo, kuriam ši teisė yra tiesiogiai suteikta teisės aktuose.	1. Turto savininkas: • fizinis asmuo; • juridinis asmuo (<i>privatus juridinis asmuo, valstybė bei municipaliniai dariniai</i>); • kitas įstatymo nustatytas tokią teisę turintis asmuo. 2. Patikėtoju, kuris neturi į perleidžiamą turtą nuosavybės teisių, gali būti tik asmuo, kuriam ši teisė yra tiesiogiai suteikta teisės aktuose.
Patikėtiniu gali būti	• Fizinis asmuo; • privatus juridinis asmuo; • viešas juridinis asmuo (<i>valstybės ar savivaldybės įmonės, įstaigos, organizacijos</i>).	• Individualus verslininkas; • komercinė organizacija; • įstatymo numatytais atvejais – fizinis asmuo ir nekomercinė organizacija.
Patikėtoju negali būti	Valstybės ar savivaldybės įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri valstybės ar savivaldybės turtą valdo, naudoja ar juo disponuoja patikėjimo teise, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus.	• ekonominio valdymo teisių turėtojas; • operatyviojo tvarkymo teisių turėtojas.
Patikėtiniu negali būti	• Vienintelis naudos gavėjas; • įstatymas gali nustatyti asmenis, kurie negali būti patikėtiniais.	• Vienintelis naudos gavėjas; • unitarinė įmonė.

3 lentelė. Turto patikėjimo sutarties sudarymas ir galiojimas

	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas	Rusijos Federacijos civilinis kodeksas
Sutarties sudarymo momentas	Turto perdavimo momentas	Turto perdavimo momentas

Sutarties forma	Rašytinė, notarinė ¹	Rašytinė, sudarant vieną abiejų sutarties šalių pasirašomą dokumentą ²
Registracija	Privaloma	Privaloma
Formos ir reikalavimo įregistruoti sutartį nesilaikymas	• Sutarties formos reikalavimų nesilaikymas turto patikėjimo sutartį daro negaliojančia; • viešame registre įstatymų nustatyta tvarka neįregistruota sutartis negali būti panaudota prieš trečiuosius asmenis.	Daro turto patikėjimo sutartį negaliojančia
Esminės sąlygos	• Turtas, perduodamas patikėjimo teise; • patikėtojas; • patikėtinis; • jeigu sutartis sudaryta trečiojo asmens (<i>naudos gavėjo</i>) naudai, – naudos gavėjas; • patikėtinio atlyginimas ir jo mokėjimo tvarka (jeigu atlyginimą nustato sutartis); • sutarties galiojimo terminas; • turto, perduoto patikėtinui patikėjimo teise, atskirtas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto.	• Turtas, perduodamas patikėjimo teise; • patikėtojas; • patikėtinis; • jeigu sutartis sudaryta trečiojo asmens (<i>naudos gavėjo</i>) naudai, – naudos gavėjas; • patikėtinio atlyginimas ir jo mokėjimo tvarka (jeigu atlyginimą nustato sutartis); • sutarties galiojimo terminas; • surto, perduoto patikėtinui patikėjimo teise, atskirtas nuo patikėtojo ir patikėtinio turto; • patikėtinio veiklos ataskaitos pateikimo patikėtojui ir naudos gavėjui tvarka ir terminai.
Terminas	Ne ilgesnis kaip dvidešimt metų	Ne ilgesnis kaip penkeri metai
Galimybė pratęsti sutarties galiojimą	Jeigu pasibaigus sutarties galiojimo terminui, nė viena iš šalių nepareiškia apie sutarties nutraukimą, sutartis pripažįstama pratęsta tomis pat sąlygomis naujam tokiam pat terminui.	Jeigu pasibaigus sutarties galiojimo terminui, nė viena iš šalių nepareiškia apie sutarties nutraukimą, sutartis pripažįstama pratęsta tomis pat sąlygomis naujam tokiam pat terminui.

¹ Notarinės formos turi būti nekilnojamojo daikto patikėjimo sutartis.

² Reikalavimas sudaryti vieną dokumentą yra taikomas nekilnojamojo daikto patikėjimo sutarčiai.

4 lentelė. Turto patikėjimo teisės objektai

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas	Rusijos Federacijos civilinis kodeksas
Nekilnojamieji daiktai	Nekilnojamieji daiktai
Kilnojamieji daiktai	Įmonės ir kiti turtiniai kompleksai
Vertybiniai popieriai	Vertybiniai popieriai
Kitoks turtas	Išimtinės teisės
	Kitoks turtas

5 lentelė. Patikėtinio atsakomybė

	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas	Rusijos Federacijos civilinis kodeksas
Neteisėti veiksmai	Netinkamas rūpinimasis perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais	Netinkamas rūpinimasis perduotu turtu ir patikėtojo bei naudos gavėjo interesais
Reikalavimo teisės subjektas	Naudos gavėjas arba patikėtojas	• Dėl teisės į negautas pajamas – naudos gavėjas; • dėl teisės reikalauti atlyginti nuostolius, padarytus dėl turto praradimo ar sugedimo – patikėtojas.
Reikalavimo objektas	• Nuostoliai, padaryti dėl turto praradimo ar sugedimo; • negautos pajamos.	• Nuostoliai, padaryti dėl turto praradimo ar sugedimo (<i>atsižvelgiant į įprastinį nusidėvėjimą</i>); • negautos pajamos.
Atsakomybę šalinančios aplinkybės	• Nenugalima jėga; • patikėtojo ar naudos gavėjo veiksmai.	• Nenugalima jėga; • patikėtojo ar naudos gavėjo veiksmai.
Įgaliojimų viršijimas	Patikėtinis atsako savo turtu pagal sutartis su trečiaisiais asmenimis, jeigu jis sudaro sandorį viršydamas jam suteiktus įgaliojimus arba pažeisdamas sutartyje nustatytus apribojimus. Jeigu tretieji asmenys nežinojo ir	Patikėtinis atsako savo turtu pagal sutartis su trečiaisiais asmenimis, jeigu jis sudaro sandorį viršydamas jam suteiktus įgaliojimus arba pažeisdamas sutartyje nustatytus apribojimus. Jeigu tretieji asmenys nežinojo ir negalėjo žinoti apie įgaliojimų viršijimą ar

	negalėjo žinoti apie įgaliojimų viršijimą ar apribojimų pažeidimą, patikėtojas turi teisę reikalauti iš patikėtinio atlyginti nuostolius.	apribojimų pažeidimą, patikėtojas turi teisę reikalauti iš patikėtinio atlyginti nuostolius.
Skolų apmokėjimas	Skolos pagal prievoles, atsiradusios turta patikėjimo teise valdant, naudojant ar juo disponuojant, apmokamos iš patikėto turto. Jeigu šio turto nepakanka, išieškoma iš patikėtinio turto, o kai neužtenka ir šio turto, – iš patikėtojo kito turto.	Skolos pagal prievoles, atsiradusios turta patikėjimo teise valdant, naudojant ar juo disponuojant, apmokamos iš patikėto turto. Jeigu šio turto nepakanka, išieškoma iš patikėtinio turto, o kai neužtenka ir šio turto, – iš patikėtojo kito turto
Užstatas	Nenumatyta	Patikėjimo sutartyje gali būti numatytas patikėtinio sumokamas užstatas, skirtas atlyginti nuostolius, kurie galėtų atsirasti patikėtojai ar naudos gavėjui dėl patikėtinio netinkamo turto patikėjimo sutarties vykdymo.

ĮMONĖS PATIKĖJIMO SUTARTIS

2011 m. gruodžio 23 d.

Vilnius

_____, toliau vadinama Patikėtoju (*Šalimi*), atstovaujama
_____, veikiančio pagal šios įmonės įstatuose numatytais pagrindais, ir

_____, toliau vadinama Patikėtiniu (*Šalimi*), atstovaujama
_____, veikiančio šios įmonės įstatuose numatytais pagrindais, sudarė (*kartu Patikėtinis ir Parikėtojas – Šalys*) šia Įmonės patikėjimo sutartį (*toliau – Sutartis*).

1. TURTO PATIKĖJIMO SUTARTIES DALYKAS IR KITOS BENDROSIOS NUOSTATOS

- 1.1. Patikėtojas perduoda Patikėtiniui turtą, nurodytą šios Sutarties 1.2. punkte, patikėjimo teise, laikotarpiui, numatytam šios Sutarties 1.4. punkte, o Patikėtinis įsipareigoja šį turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti Patikėtojo interesais.
- 1.2. Sutarties objektą sudaro visas Patikėtojui priklausantis turtas, esantis jo balanse šios Sutarties pasirašymo dienai (*toliau – Turtas*), o būtent:
 - 1.2.1. _____;
 - 1.2.2. _____;
 - 1.2.3. _____;
 - 1.2.4. _____.
- 1.3. Šis Turtas Patikėtojui priklauso nuosavybės teise. Turto perdavimas patikėjimo teise nepakeičia Turto nuosavybės teisės. Perduoto turto savininku ir toliau lieka Patikėtojas.
- 1.4. Ši Sutartis sudaroma 5 metų terminui.

2. PATIKĖTOJO TEISĖS IR PAREIGOS

- 2.1. Patikėtojas turi teisę:
 - 2.1.1. tikrinti, kaip Patikėtinis vykdo Sutarties sąlygas, susipažinti su Turto balansu, kurį tvarko Patikėtinis ir gauti visus duomenis ir ataskaitas, kurios yra teikiamos įmonių veiklos kontrolę vykdančioms institucijoms;

2.2. į pajamas, gaunamas Patikėtiniui vykdant šios Sutarties nuostatas, išskyrus atskaitymus būtinoms išlaidoms padengti, mokesčiams sumokėti bei kitiems mokestiniams įsipareigojimams vykdyti.

2.3. Patikėtojas privalo:

2.3.1. perduoti Patikėtiniui Turtą, o taip pat visus dokumentus, leidimus, licencijas ir kt., reikalingus įgyvendinti Patikėtinio teises bei vykdyti prievolės, kylančias pagal šią Sutartį;

2.3.2. mokėti Patikėtiniui atlyginimą šios Sutarties nustatyta tvarka;

2.3.3. po Sutarties pabaigos priimti jam grąžinamą Turtą.

3. PATIKĖTINIO TEISĖS IR PAREIGOS

3.1. Teisės ir pareigos pagal šią Sutartį Patikėtiniui atsiranda Sutartį patvirtinus notarine forma ir ją įregistravus viešame registre.

3.2. Patikėtinis įsipareigoja Turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti Patikėtojo interesais šios Sutarties nustatyta tvarka ir sąlygomis. Disponuoti Turtu ar jo dalimi Patikėtinis gali tik Patikėtojo rašytiniu sutikimu.

3.3. Patikėtinis sandorius, susijusius su jam perduotu patikėjimo teise Turtu, sudaro savo vardu, tačiau jis privalo nurodyti, kad veikia turto patikėjimo teise. Patikėjimo teisės faktas turi būti atskleistas tokia forma, kokia yra nustatyta sudaromam sandoriui.

3.4. Patikėtinis turi teisę atlikti įvairius faktinius ir teisinius veiksmus naudos gavėjo interesais.

3.5. Visos teisės, kurias Patikėtinis įgyja įgyvendindamas savininko teises, įskaitomos į jam perduoto Turto sudėtį. Prievolės, kylančios Patikėtinio veiklos metu, vykdomos iš jam perduoto Turto.

3.6. Patikėtinis, gindamas Turtą, turi teises, nustatytas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.95–4.99 straipsniuose.

3.7. Patikėtinis privalo:

3.7.1. atskirti Turtą nuo savo turto;

3.7.2. sudaryti ir tvarkyti jam perduoto Turto balansą, kurį jis privalo pateikti Patikėtojui pareikalavus per 3 darbo dienas;

3.7.3. atsiskaitymams atlikti atidaryti atskirą banko sąskaitą;

3.7.4. kiekvieną Sutarties galiojimo mėnesį, iki 15 mėnesio dienos, pateikti Patikėtojui savo veiklos ataskaitą, įteikiant ją asmeniškai Patikėtojui arba registruotąja pašto

siunta (*ataskaitinis laikotarpis: vienas mėnuo, nuo pirmos iki paskutinės mėnesio dienos*);

- 3.7.5. Patikėtojai perduoti visas pajamas, gautas Turtą valdant patikėjimo teise, išskyrus atskaitymus būtinoms išlaidoms padengti, mokesčiams sumokėti bei kitiems mokestiniais įsipareigojimams vykdyti. Visos pajamos ir išlaidos, susijusios su Turto valdymu patikėjimo teise, turi būti nurodomos atskirame balanse, kuris pateikiamas kartu su Patikėtinio ataskaita;
- 3.7.6. užtikrinti turto apsaugą;
- 3.7.7. užtikrinti, kad Turtas būtų valdomas profesionaliai.

4. TURTO PERDAVIMAS PATIKĖJIMO TEISE IR JO GRAŽINIMAS

- 4.1. Patikėtojas perduoda Turtą Patikėtiniui per tris dienas nuo šios Sutarties pasirašymo dienos. Turtas perduodamas pasirašant priėmimo-perdavimo aktą, kurį sudaro Patikėtojas dviem egzemplioriais. Vienas egzempliorius lieka Patikėtojai, o kitas įteikiamas Patikėtiniui.
- 4.2. Šiai Sutarčiai pasibaigus prieš terminą, Patikėtinis grąžina Turtą per septynes dienas nuo šios Sutarties galiojimo pabaigos. Turtas grąžinimas sudarant priėmimo-perdavimo aktą, kurį sudaro Patikėtinis. Priėmimo-perdavimo aktas sudaromas dviem egzemplioriais. Vienas egzempliorius lieka Patikėtiniui, o kitas įteikiamas Patikėtojai.

5. PATIKĖTINIO ATLYGINIMAS

- 5.1. Patikėtinio atlyginimą sudaro 30 proc. nuo pelno, gauto Turtą valdant patikėjimo teise. Atlyginimas išmokomas už kiekvieną Sutarties galiojimo mėnesį iki einamojo mėnesio 15 dienos. Piniginės lėšos yra pervedamos į Patikėtinio nurodytą sąskaitą.
- 5.2. Patikėtinis turi teisę į būtinų išlaidų atlyginimą iš Turto duodamų pajamų.

6. ATSAKOMYBĖ

- 6.1. Skolos pagal prievoles, atsiradusios Turtą patikėjimo teise valdant, naudojant ar juo disponuojant, apmokamos iš Patikėto turto. Jeigu šio turto nepakanka, tai išieškoma iš Patikėtinio turto, o kai neužtenka ir šio turto, – iš Patikėtojo kito turto.

- 6.2. Patikėtinis yra atsakingas už žalą, atsiradusią pažeidus Patikėtojo interesus, išskyrus nuostolius, atsiradusius dėl nenugalimos jėgos arba patikėtojo ar naudos gavėjo veiksmų.
- 6.3. Jei Patikėtinis tinkamai nesirūpino jam perduotu Turtu Patikėtojo interesais, jis turi atlyginti Patikėtojui nuostolius, padarytus dėl Turto praradimo ar sugedimo.
- 6.4. Jei Patikėtojas pažeidžia kurį nors iš savo įsipareigojimų, nurodytų 2.3. punkte, ir per 30 (*trisdešimt*) dienų nuo Patikėtinio pranešimo apie pažeidimą pateikimo dienos nepašalina pažeidimo ir jo pasekmių, Patikėtojas už kiekvieną tokį pažeidimą įsipareigoja sumokėti Patikėtiniui baudą, lygią 1 000 Lt.
- 6.5. Jeigu Patikėtojas neišmoka Patikėtojui priklausančių lėšų šios Sutarties numatytais terminais, yra skaičiuojami 0,02 proc. dydžio delspinigiai už kiekvieną dieną, skaičiuojant nuo neišmokėtos sumos dydžio.

7. NENUGALIMOS JĖGOS (*FORCE MAJOURS*) APLINKYBĖS

- 7.1. Nei Patikėtojas, nei Patikėtinis nebus atsakingas už visišką ar dalinį šios Sutarties nevykdymą, jeigu toks nevykdymas kilo dėl *force majeure* aplinkybių, kurios tiesiogiai paveikė šios Sutarties sąlygų vykdymą. Prie *force majeure* aplinkybių Šalys priskiria: žemės drebėjimus, potvynius bei kitas stichines nelaimes, karą ir karo veiksmus, streikus, vietinius ir tarptautinius teisės aktus: įstatymus, poįstatyminius teisės aktus, valstybės valdžios institucijų priimtus sprendimus, susijusius su šios Sutarties vykdymu.
- 7.2. Šalis, nesugebanti savo sutartinių įsipareigojimų dėl *force majeure* aplinkybių, įsipareigoja ne vėliau, kaip per 10 kalendorinių dienų nuo tada, kai ji sužinojo apie tokių sąlygų atsiradimą, apie tai raštiškai pranešti kitai Šaliai. Pranešime nurodomos *force majeure* aplinkybės, jeigu jos nėra visuotinai žinomos, turi būti patvirtintos dokumentais, išduotais kompetentingų valdžios organų. Nepranešusi arba nepagrįstai delsianti pranešti apie *force majeure* aplinkybių atsiradimą Šalis praranda teisę remtis šiomis aplinkybėmis kaip pagrindu, šalinančiu atsakomybę už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą arba netinkamą vykdymą.
- 7.3. Prievolę pateikti *force majeure* aplinkybių egzistavimo įrodymus turi Šalis, negalinti dėl jų buvimo vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus.
- 7.4. Jeigu dėl *force majeure* aplinkybių Šalis nesugeba vykdyti nors vieno iš šios Sutarties įsipareigojimų, jo vykdymas Šalių susitarimu gali būti pratęstas.

8. KONFIDENCIALUMAS

8.1. Šalys įsipareigoja tarpusavio santykiuose laikytis konfidencialumo: neatskleisti raštu, žodžiu ar kitokiu būdu tretiesiems asmenims jokios komercinės, dalykinės, finansinės informacijos, su kuria buvo supažindintos bendradarbiaudamos šios Sutarties pagrindu.

9. GINČŲ SPRENDIMAS

9.1. Esant nesutarimams tarp Šalių ir šių nesutarimų nepavykus išspręsti derybų keliu, ginčas perduodamas nagrinėti kompetentingam Lietuvos Respublikos teismui.

10. SUTARTIES NUTRAUKIMAS

10.1. Ši Sutartis gali būti nutraukta anksčiau, negu yra numatyta 1.4. punkte, Patikėtojo ir Patikėtinio bendru sutarimu, arba vienašališkai, kai:

10.1.1. Patikėtojas yra likviduojamas;

10.1.2. Patikėtojai iškeliami bankroto byla;

10.1.3. Patikėtojas ar Patikėtinis atsisako šios Sutarties dėl to, kad Patikėtinis nebegali pats vykdyti Sutarties;

10.1.4. kitais įstatymo numatytais pagrindais.

10.2. Patikėtojas turi teisę bet kuriuo metu atsisakyti Sutarties su sąlyga, jog jis išmoka Patikėtinui šioje Sutartyje nustatytą atlyginimą bei atlygina būtinas išlaidas, padarytas dėl Sutarties nutraukimo.

10.3. Vienašališkai nutraukiant Sutartį, kita Šalis turi būti įspėta apie tai nemažiau kaip prieš vieną mėnesį iki Sutarties pabaigos.

10.4. Jeigu, pasibaigus Sutarties galiojimo terminui, nė viena Šalis nepareiškia apie jos nutraukimą, Sutartis pripažįstama pratęsta tomis pat sąlygomis naujam tokiam pat terminui.

10.5. Šiai Sutarčiai pasibaigus Turtas turi būti grąžintas Patikėtojui.

11. SUTARTIES FORMA IR REGISTRACIJA

11.1. Ši Sutartis sudaroma raštu ją patvirtinus notariškai.

11.2. Ši Sutartis turi būti įregistruota viešame registre.

11.3. Išlaidas, susijusias su šios Sutarties notariniu patvirtinimu ir registracija, apmoka Patikėtojas.

12. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

- 12.1. Šios Sutarties pakeitimai turi būti sudaromi raštu ir pasirašomi abiejų Šalių.
- 12.2. Jeigu kuri nors šios Sutarties nuostata taps negaliojančia ar neįgyvendinama, tai neturės įtakos likusių Sutarties nuostatų galiojimui, teisėtumui ir įgyvendinimui, jeigu dėl to nebus iškreiptos esminės šios Sutarties sąlygos.
- 12.3. Šiai Sutarčiai taikoma Lietuvos Respublikos teisė.
- 12.4. Ši Sutartis sudaryta lietuvių kalba 4 egzemplioriais, turinčiais vienodą juridinę galią.
- 12.5. Sutarties priedai:
- 12.5.1. Įmonės turto inventorizavimo aktas (Priedas Nr. 1);
 - 12.5.2. Įmonės balansas (Priedas Nr. 2);
 - 12.5.3. Nepriklausomo auditoriaus išvada apie įmonės turto sudėtį ir jo kainą (Priedas Nr. 3);
 - 12.5.4. Įmonės skolų (*prievolių*) sąrašas (Priedas Nr. 4);
 - 12.5.5. Turto priėmimo-perdavimo aktas (Priedas Nr. 5.).

13. ŠALIŲ REKVIZITAI IR PARAŠAI

Patikėtojas	Patikėtinis
_____ Buveinės adresas: _____, Juridinio asmens kodas _____, A/S Nr. _____, PVM mokėtojo kodas _____, Tel.: _____, Faks.: _____, El. pašto adresas: _____. _____, atstovaujama direktoriaus _____.	_____ Buveinės adresas: _____, Juridinio asmens kodas _____, A/S Nr. _____, PVM mokėtojo kodas _____, Tel.: _____, Faks.: _____, El. pašto adresas: _____. _____, atstovaujama direktoriaus _____.